

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaitos, finansų ir bankininkystės studijų programa

Kodas 62104S105

LINA STAŠKEVIČIENĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

PENSIJŲ FONDAI IR JŲ PERSPEKTYVOS LIETUVOJE

Kaunas 2006

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

LINA STAŠKEVIČIENĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

PENSIJŲ FONDAI IR JŲ PERSPEKTYVOS LIETUVOJE

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslo laipsnis, mokslo
pedagoginis vardas, vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2006

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
ĮVADAS.....	6
1. PENSIJŲ FONDŲ KŪRIMOSI ISTORIJA IR VIETA PENSIJŲ SISTEMOJE.....	8
1.1. Užsienio šalių pensijų fondų praktika	10
1.2. Užsienio pensijų fondų pelningumas ir jų turto struktūra	15
2. PENSIJŲ KAUPIMAS PENSIJŲ FONDUOSE LIETUVOJE	20
2.1 Pensijų reformos atsiradimo priežastys.....	23
2.2 Pensijų kaupimo sistemos pakopos	27
3. ANTROS PAKOPOS PENSIJŲ FONDŲ 2005 METŲ INVESTICINIŲ REZULTATŲ APŽVALGA BEI PENSIJŲ KAUPIMO PENSIJŲ FONDUOSE PERSPEKTYVA.....	55
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	63
SANTRAUKA (ANGLŲ KALBA).....	66
NAUDOTA LITERATŪRA	67
PRIEDAI	70

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS:

1 pav. Pensijų fondų realus pelningumas (vidutinis realus pelningumas vietine valiuta) 1984–1998 m.....	16
2 pav. Lotynų Amerikos šalių privačių pensijų fondų realus pelningumas (1997-12) nuo pensijų reformos pradžios.....	18
3 pav. Pensijų išmokų būdai.....	22
4 pav. Pagyvenę žmonės pagal amžiaus grupes ir lytį 2005 m. (metų pradžioje)	25
5 pav. Darbo užmokesčio pasiskirstymas, proc.	27
6 pav. Darbuotojo gaunamo atlyginimo ir nuo jo nuskaičiuojamų mokesčių procentalus pateikimas.....	30
7 pav. Pensijų fondų industrijos struktūra, 2005-12-31	36
8 pav. UAB „Hansa investicijų valdymas“ konservatyvaus investavimo pensijų fondo investicijos pagal regionus	37
9 pav. UAB „Hansa investicijų valdymo“ pensijų fondo „Pensija 2“ investicijos pagal regionus. 38	
10 pav. UAB „Hansa investicijų valdymo“ pensijų fondo „Pensija 3“ investicijos pagal regionus 38	
11 pav. UAB „Hansa investicijų valdymo“ „Pensija 4“ pensijų fondo investicijos pagal regionus 39	
12 pav. UAB „Finasta investicijų valdymas“ pensijų fondų rūšys	40
13 pav. UAB „SEB investicijų valdymas“ fondo „Pensija 2“ investicijų pasiskirstymas pagal regionus	43
14 pav. Sutarčių sudarymo dinamika pagal miestus, 2003-2005 m.....	47
15 pav. Kaupimo dalyvių/ apdraustųjų skaičius pagal amžių 2003-2005 metų laikotarpiu	48
16 pav. Pensijų fondų rinka Lietuvoje (pagal dalyvių skaičių, 2005 12 31).....	48
17 pav. Pensijų fondų investicijų pasiskirstymas, 2005-12-31	49
18 pav. Pensijų fondų turto pasiskirstymas pagal grupes 2005-12-31	50
19 pav. Pensijų fondų pajamingumas, nuo veiklos pradžios iki 2005-12-31.....	50
20 pav. Vidutinis pensijų fondų dalyvių amžius pagal fondų grupes, 2005-06-30.....	51
21 pav. Vyriausybės obligacijų pensijų fondų investavimo grąža per metus.....	55
22 pav. Vyriausybės obligacijų pensijų fondų grąža nuo investavimo pradžios.....	56
23 pav. Mažos akcijų dalies pensijų fondų investavimo grąža per metus	57

24 pav. Mažos akcijų dalies pensijų fondų grąža nuo investavimo pradžios.....	57
25 pav. Vidutinės akcijų dalies pensijų fondų investavimo grąža per metus.....	58
26 pav. Vidutinės akcijų dalies pensijų fondų grąža nuo investavimo pradžios.....	59
27 pav. Akcijų pensijų fondų investavimo grąža per metus	59

LENTELIŲ SĄRAŠAS:

1 lentelė Akcijų rinkos pelningumo perviršis palyginti su obligacijų rinkos pelningumu vietine valiuta, proc. per metus	16
2 lentelė Europos šalių pensijų fondų vidutinė turto struktūra (1999 m. pabaigoje)	17
3 lentelė Pensijų draudimo įmokų pasiskirstymas Lietuvoje	29
4 lentelė UAB „SEB investicijų valdymas“ pensijų fondų palyginimas	43
5 lentelė Savanoriško pensijų kaupimo pensijų fonde „Pensija 1 plus“sumokėtų įmokų ir tikėtinų išmokų santykis	53
6 lentelė Savanoriško pensijų kaupimo pensijų fonde „Pensija 2 plus“sumokėtų įmokų ir tikėtinų išmokų santykis	53
7 lentelė Analitikų prognozės dėl 2006 metų akcijų rinkų grąžos	60
8 lentelė Pensijų kaupimo dalyvių skaičius rinkoje pagal gaunamą darbo užmokestį.....	61

IVADAS

Temos aktualumas. XX a. antroje pusėje labiausiai augantys finansiniai tarpininkai - pensijų fondai. Lietuvos Respublikoje esantys pensijų fondai generuoja didžiulius pinigų srautus, nukreipiant juos į vertybinių popierių rinką, tuo pačiu skatindami ūkio plėtrą šalyje. Šiuo metu Lietuvoje veikia 30 įvairių pensijų fondų, kurių bendras turtas 2005 metų gruodžio 31 dienai buvo 406 mln. litų.

Lietuvos visuomenė, kaip ir kitose Europos valstybėse senėja, todėl didėja valstybės išlaidos senatvės pensijoms. Vienas iš siūlomų valstybės išlaidų mažinimo būdų – naujos pensijų kaupimo sistemos įvedimas. Pensijų reforma siekiama skatinti taupymą šalyje, kas padės didinti investicijas, taip pat sumažinti mokesčių, tarp jų ir valstybinio socialinio draudimo, vengimą. Kadangi kaupdami dalį įmokų, žmonės gaus ir didesnes pensijas, nes investicijų grąža kaip taisyklė yra didesnė nei darbo užmokesčio augimas. Kaupimo sistemoje išmokų dydis tiesiogiai priklausys nuo sumokėtų įmokų. Tai turėtų paskatinti žmones draustis senatvei [7].

Praėjus trims sutarčių pasirašymo etapams, naujoje kaupimo sistemoje dalyvauja 684 tūkstančiai asmenų. Toks didelis kaupimo sutarčių skaičius įrodo, jog Lietuvos gyventojai labai aktyviai dalyvauja naujoje sistemoje, kad ji yra gyventojams reikalinga naujovė, ja pasitikima, o tolesnį gyventojų susidomėjimą pensijų fondais skatina ir palanki padėtis vertybinių popierių rinkose. Todėl labai svarbu yra išsiaiškinti esminius pensijų fondų veiklos principus bei išanalizuoti pensijų kaupimą pensijų fonduose Lietuvoje.

Tikslas ir uždaviniai. Pagrindinis darbo tikslas yra įvertinti pensijų fondus, jų pagrindinius bruožus, ypatumus, su šiais fondais susijusią riziką bei perspektyvas Lietuvoje.

Pagal numatytą šio darbo tikslą darbe keliami sekantys uždaviniai:

1. Išnagrinėti pensijų fondų kūrimosi istoriją bei vietą pensijų sistemoje;
2. Apžvelgti užsienio šalių pensijų fondų praktiką;
3. Išanalizuoti pensijų kaupimą pensijų fonduose Lietuvoje ;
4. Įvertinti antros pakopos pensijų fondų 2005 metų investicinius rezultatus;
5. Pateikti pensijų kaupimo pensijų fonduose Lietuvoje perspektyvas.

Darbo objektas. Nagrinėjamo darbo objektas – pensijų fondai ir jų veikla Lietuvoje.

Tyrimo metodai. Analizuojant pensijų fondus buvo sisteminamos įvairių autorių nuomonės, straipsniai bei kita informacija. Darbe buvo naudojama grafinė analizė bei atliekami matematiniai skaičiavimai. Taip pat buvo naudojamos duomenimis, gautais analizuojant Lietuvos pensijų fondų valdymo įmonių teikiamą informaciją.

Svarbiausia naudota literatūra. Darbui atlikti daugiausia remtasi Lietuvos pensijų fondų valdymo įmonių teikiamais duomenimis, kurie yra viešai skelbiami šių įmonių internetiniuose puslapiuose. Svarbiausias statistinių duomenų šaltinis yra Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiama informacija apie pensijų kaupimo sistemą bei pensijų fondų veiklos rodiklius, taip pat informacija įvairių laikraščių straipsniuose.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš trijų dalių. Pirmoje dalyje aptariama pensijų fondų kūrimosi istorija bei vieta pensijų sistemoje. Taip pat šioje dalyje yra apžvelgiama užsienio šalių pensijų fondų praktika ir patirtis.

Antroje dalyje analizuojamas pensijų kaupimas pensijų fonduose Lietuvoje. Šioje dalyje yra nagrinėjamos pensijų reformos atsiradimo priežastys, aptariama teisinė bazė susijusi su pensijų reforma. Taip pat įvertinami antros bei trečios pakopos pensijų fondai bei pensijų kaupimo pensijų fonduose rizika.

Trečia dalis skirta pensijų kaupimo pensijų fonduose Lietuvoje analizei aptarti. Šioje dalyje yra atliekama antros pakopos pensijų fondų 2005 metų investicinių rezultatų apžvalga bei pateikiama pensijų kaupimo pensijų fonduose perspektyva.

Darbo pabaigoje pateikiamos koncentruotos išvados bei pasiūlymai, taip pat darbo santrauka anglų kalba.

Visą darbą sudaro 69 puslapiai (be priedų). Darbe statistiniai duomenys bei kita informacija yra pateikiama 8 lentelėse, bei 27 paveiksluose.

1. PENSIJŲ FONDŲ KŪRIMOSI ISTORIJA IR VIETA PENSIJŲ SISTEMOJE

Privačių pensijų fondų užuomazgos atsirado dar praeitame šimtmečiuje [23]. Išsivysčiusiose šalyse pensijų fondai vystėsi kaip darbdavių užtikrinamos profesinės pensijos. Pirmiausia jos teiktos valstybės tarnautojams (ne visada jos buvo fondinės). Privatūs darbdaviai steigė kaupiamąsias pensijas, nes kitaip būtų sunku išlaikyti pažadus – „pay-as-you-go“ sistema netiktų – turi būti stabilus ir ilgalaikis gyvavimas. Šios schemas buvo labai nevienodos – jos buvo taikomos ne visiems darbuotojams, o tik skirtingomis sąlygomis, individualiai kiekvienam privačią pensiją gaunančiam darbuotojui ir pan. Darbdaviai jas naudojo kaip priemonę kvalifikuotai bei įmonei lojaliai darbo jėgai išlaikyti. Pensijos buvo laikomos kaip atsitiktinės socialinės išmokos, o ne darbuotojų teisės.

Po Antrojo pasaulinio karo daugelyje šalių įmokos ir investicijų pajamos iš pensijų fondų tapo neapmokestinamos. Tai pradėta laikyti atidėta darbo užmokesčio dalimi, geru pakaitalu atlyginimams (nes kitos santaupos tokių privilegijų neturėjo ir neturi), todėl profesiniai pensijų fondai labai išplito. Tuo pačiu imta teisiškai reguliuoti jų veiklą. Viena tokio reguliavimo priežasčių – darbdaviai gaudavo daug daugiau informacijos apie pensijų fondų veiklą nei apdraustieji, todėl galėjo manipuliuoti – atleisti prieš pat įgyjant teisę į pensiją, rizikingai investuoti. Įmonės darbuotojui atsiranda dviguba rizika: prarasti darbą, ir pensiją. Daugėjant reguliavimų ir stiprėjant darbo jėgos mobilumui, darbdaviams apibrėžtų išmokų planai darosi vis mažiau patrauklūs ir sunkiau administruojami. Dėl didelio reguliavimo pensijų planai įmonėse beveik suvienodėjo ir yra nebe taip lanksčiai pritaikomi individualiems įmonės poreikiams, todėl ne tokie patrauklūs ir darbdaviams. Todėl vis daugiau darbdavių pereina prie apibrėžtų įmokų schemų (kai susitariama dėl tam, tikro įmokų dydžio neapibrėžiant išmokų dydžio), kur investicijų riziką neša dirbantieji, arba pensijų administravimą perduoda išoriniams valdytojams.

Šalia darbdavių schemų yra individualios sąskaitos senatvei. Jos gali būti atidaromos bet kurioje finansinėje institucijoje. Šios įmokos taip pat gauna mokesčių atidėjimą, kol kaupiama. Pagal Lietuvos Laisvosios Rinkos instituto pateiktus duomenis dabar tik vienas iš keturių pensininkų ir vienas trečdalis dirbančiųjų išsivysčiusiose šalyse turi papildomą pensiją.

Nuo to, kaip sutvarkytas pensijų fondas, dažnai priklauso, ar jam bus taikomos mokesstinės lengvatos. Taip pat galimybė pereiti iš valstybinės pensijos į privačią (kaip yra Didžiojoje Britanijoje ir Japonijoje). Šveicarijoje nuo 1985 metų profesinės pensijos yra kaupiamosios ir privalomos. Kiekvienas darbdavys turi turėti savo pensijų fondą arba prisijungti prie jau veikiančio. Iš tiesų toks

reikalavimas įteisino jau senai egzistuojančią stambių firmų praktiką, o smulkios firmos ir dabar dar nėra visos apimtos. Australijoje tokios pensijos tapo privalomomis nuo 1991 metų [36].

Pradėjus reguliuoti profesinius pensijų fondus ir siekiant riboti riziką, kai įmonės lėšos laikomos kartu su pensijų fondo lėšomis, pensijų fondo lėšos buvo atskirtos į atskirą juridinį vienetą. Anglosaksiškoje tradicijoje tai "Trust". Tai pinigų kaupyklos, valdomos pasitikėjimo teise. "Trustą" valdo patikėtiniai - "trustees". Čia dauguma pensijų fondų veikia apibrėžtų išmokų principu, kai susitariama dėl konkretaus pensijų išmokos dydžio, t.y. darbdaviai turi vykdyti pensijų pažadus, tai jie ir skiria pensijų fondų valdytojus - "trustees". Šie samdo profesionalius investicijų vadybininkus. Pats pensijų fondas nesiekia pelno sau kaip organizacijai, o tik savo nariams (patikėtiniai dažnai net negauna atlyginimo). Todėl šio tipo pensijų fondas prilyginamas ne pelno organizacijai. Tuo pensijų fondas skiriasi nuo draudimo įmonės, kuri turi savo savininkus ir siekia pelno.

Dažnai Lietuvoje galvojama, kad pensijų fondai turėtų būti ne pelno organizacijos. Tačiau pagal mūsų teisinę ne pelno organizacijų sąvoką toks juridinis statusas netinka. Ne pelno organizacija gali turėti pelno, bet negali jo niekaip skirstyti (taip pat ir savo nariams), o tik dėti į tolesnį organizacijos vystymą. Iš anglosaksiškos tradicijos eina ir apdairaus žmogaus ("prudent man") taisyklė. Tai įpareigojimas veikti sumaniai, rūpestingai ir kruopščiai. Ši taisyklė nusako būdą, kuriuo turi veikti patikėtinis, bet nekalba apie tai, ką konkrečiai jis turi daryti arba nedaryti - nėra nei leidimų, nei draudimų. Trustees yra įpareigoti veikti pensijų fondų narių labui ir jie baudžiami, jei nerūpestingai ar neapdairiai vykdo savo pareigas [36].

"Trustai" daugiausia kuriami uždari įmonėse, kai darbdavys sprendžia pensijų fondo valdymą, o dirbantysis neturi galimybių pasirinkti. Dabar vis dažniau pereinama prie atvirų pensijų fondų, kuriuose draustis rinktųsi dirbantysis. Taip žymiai padidėtų pensijų fondų efektyvumas, nes dirbantieji pereitų iš vieno pensijų fondų į kitus, prastai dirbantys pensijų fondai nebūtų išlaikomi. Būtų pasirenkami geresni sprendimai.

Atviri pensijų fondai jau būna įvairesnių juridinių formų - akcinės bendrovės (Danijoje, tiesa be dividendų), fondai ("foundations") - Šveicarijoje. Vokiečiai turi savo specifinę pensijų fondų sistemą "book reserve", kai įsipareigojimai pensininkams atsispindi tik įmonės balanse, bet realiai pinigai nėra atskirai kaupiami. Pensijos finansuojamos iš eilinių įmonės įplaukų. Atidėjimai pensijoms gauna mokestines lengvatas ir jie pasilieka įmonėje - tai labai patogus būdas finansuoti įmones. Tačiau ne visada šios investicijos būna pačios geriausios - nors kaip tik vokiečiai sako, kad įmonė tai geriausia žino. Tokia pensijų "book reserve" sistema iš dalies gali būti paaiškintas Vokietijos pokarinis suklestėjimas ir vokiečiai siūlo šį būdą ir transitingiems šalims, kurioms reikia pakelti savo pramonę.

Tačiau šalia „book reserve“ sistemos yra ir kitų dalykų Vokietijoje, kurie padeda šiai sistemai gyvuoti - pirmiausia pačios įmonės valdomos visai kitaip, čia dalyvauja bankai. Lietuvoje ar kitose postkomunistinėse šalyse tai būtų gana pavojingas būdas, nes net tos įmonės, kurios atrodo labai pajėgios, staiga gali turėti finansinių sunkumų. Būtų smarkiai rizikuojama pensijomis. Vokietijoje apie 58 proc. pensijų yra finansuojama "book reserve". Iš esmės tai yra ta pati "pay-as-you-go" sistema, tik įmonėje.

1.1. Užsienio šalių pensijų fondų praktika

Europos Sąjungos dokumentuose nėra nusistovėjusios pensijų fondų sąvokos. Tai kyla pirmiausia iš pensijų fondų prigimties dvilypumo: pensijų fondas yra siekianti pelno organizacija, kuri kartu turi nesiekiančios pelno institucijos statusą. Taigi neaišku, ar pensijų fondas yra įmonė ir kokios tada taisyklės jiems turi būti taikomos. Tvirtu sutarimo dėl apibrėžimo nėra, tačiau pagal Europos Sąjungos Sutartį 58, 85, 86 straipsnius pensijų fondai yra įmonės.

Pensijų fondas - ne pelno organizacija, valdanti schemą, papildančią pagrindinę privalomąją schemą, veikianti kaupimo principu, tačiau pagal taisykles, nustatytas valstybinės valdžios, yra ekonominis vienetas (įmonė). („A non profit organization managing a scheme to supplement a basic compulsory scheme, operating according to capitalisation but under rules laid down by public authorities is an economic undertaking“).

Tačiau valdiška socialinė apsauga aiškiai išskiriama ir nelaikoma įmone: organas, valdantis privalomąją socialinę apsaugą, nėra įmonė („a body managing a statutory social security is not an undertaking“).

Specialių Europos Sąjungos direktyvų dėl pensijų fondų nėra. Yra tik bendras reikalavimas dėl laisvo asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimo. Pensijų fondų investicijų apribojimai, atrodytu, prieštarauja laisvam kapitalo judėjimui, tačiau yra išlyga: laisvas kapitalo judėjimas turi būti taikomas nepažeidžiant MS (šalių narių) teisių imtis visų reikalingų priemonių nacionalinių įstatymų pažeidimo prevencijai tinkamai prižiūrint finansines institucijas [36].

Pagrindiniai reikalavimai pensijų fondams Europos Sąjungos dokumentuose:

1. išankstinė pensijų fondų autorizacija (licencijavimas),
2. pensijų fondų lėšų atskyrimas nuo sponsoriaus organizacijos,

3. pensijų fondų investicijos laikantis apsaugos žmogaus („prudent man“) taisyklių.

Maždaug nuo 1990 metų pensijų fondai pradkami išskirti iš kitų finansinių institucijų. 1991 m. buvo paruošta pensijų fondų direktyva, tačiau ji nebuvo priimta. 1995 m. gegužės mėn. buvo pasiūlyta Europos Tarybos direktyva, užtikrinanti migruojančių darbininkų (realizuojančių judėjimo laisvę) papildomų pensijų teises. Ji taip pat nepriimta. 1996 m. pavasarį sudarytos „Interservices“ grupės papildomoms pensijoms nagrinėti.

Europos Sąjungos dokumentuose naudojama „pensinio aprūpinimo institucijos“ sąvoka. Tai institucija arba fondas: kita nei įstatymiškai nustatytos socialinės apsaugos įstaiga, įsteigta atskirai nuo bet kurios remiančiosios organizacijos su tikslu teikti papildomas pensines išmokas sudaranti investuojamus rezervus.

Minimalus garantuotas pensijų fondų pelningumas. Minimalus garantuotas pensijų fondų pelningumas skatina pensijų programų dalyvius pasitikėti vykdoma pensijų reforma. Kita vertus, valstybė siekia sumažinti skurdo lygį tarp žmonių, sulaukusių pensinio amžiaus. (Dėl didelių kapitalų rinkos svyravimų pensijų fondai gali patirti nuostolių ir dėl to pensijų programos dalyviai gautų labai mažas išmokas.) Todėl daugelis fiksuotų įmokų pensijų sistemų garantuoja valstybės institucijų nustatytą minimalų pensijų fondų pelningumą. Tai reiškia, kad:

- susiaurinamos realaus pelningumo svyravimo ribos palyginti su pensijų fondų pelningumo svyravimo ribomis;
- pensijų įmokų mokėtojams nustatytose ribose garantuojama santykinė išmokų lygiava vidutinio pensijų fondų pelningumo indekso atžvilgiu, t. y. susiaurinamos ribos, kuriose svyruoja sukauptų pinigų kiekis atskirose individualiose sąskaitose;
- galima stebėti ir reguliuoti pensijų fondų valdytojų veiklą.

Toliau bus išnagrinėti fiksuotų išmokų modeliai, veikiantys Čilėje, Argentinoje ir Lenkijoje. Pagrindinis dėmesys bus skirtas pensijų fondų pelningumo svyravimo ribų nustatymo problemai ir garantijos fondų, kurie yra pensijų fondų minimalaus garantuoto pelningumo mechanizmo dalis, formavimo šaltiniams [2,25].

Čilės modelis. Čilė yra garsi pensijų reforma, padariusia įtaką visam pasauliui. 1981 metais Čilė įvykdė pensijų reformą, kurios dėka valstybinė pensijų sistema buvo visiškai pakeista privačia kaupiamąja ir ji sėkmingai veikia. Svarbu paminėti, kad Čilės pensijų reforma buvo įgyvendinta kaip nuosekli radikalių laisvosios rinkos reformų dalis, suvokiant, kad vienu metu įgyvendinant tokius pokyčius yra geriausias kelias siekiant ekonomikos augimo ir maksimalių reformų rezultatų.

Igyvendinus šias reformas, Čilės ekonomika daugiau nei dešimtmetį išaugdavo maždaug po 7 proc. Vidutinis pensijų sąskaitų pelningumas siekia daugiau nei 10 proc. nuo pat jų įvedimo 1981 m. gegužę, o pensijų valdytojų turtas išaugo ir sudaro apie 80 proc. BVP.

Tačiau Čilės pensijų reformos rezultatai buvo kur kas svarbesni nei įspūdingi ekonominiai rodikliai. Ši reforma leido radikaliai perkelti galią iš valstybės į pilietinės visuomenės rankas, dirbančiųjų pavertimas individualiais šalies kapitalo savininkais sukūrė labiau su laisvąja rinka, demokratija ir laisva visuomene suderinamą politinę ir kultūrinę atmosferą.

Pagal Čilės modelį, žmogui leidžiama į pensiją išeiti tada, kai jo sukauptas turtas leidžia jam gauti išmokas, kurios sudaro 50 proc. buvusio darbo užmokesčio – to visiškai užtenka, kad žmogus normaliai išgyventų be didelės prabangos.

1990-aisiais dar devynios Lotynų Amerikos šalys nuėjo Čilės atvertu keliu, ir šiuo metu apie 60 milijonų Lotynų Amerikos dirbančiųjų turi finansinio turto, esančio asmeninėse pensijų sąskaitose. Dešimtajame dešimtmetyje keletas Centrinės ir Rytų Europos šalių įstojo į reformuotojų klubą ir apie 20 milijonų europiečių šiuo metu taip pat turi asmenines pensijų sąskaitas. Dar daugiau, 2001 m. sausį gerovės valstybė Švedija leido savo darbuotojams pervesti 2,5 proc. iš 18,5 proc. pensijos draudimo įmokos į asmenines sąskaitas [24].

Čilė turi seniausią privalomųjų fiksuotų įmokų pensijų sistemą. Ši valstybė pasirinko fiksuotų įmokų pensijų sistemą, kuri suteikia įmokų mokėtojams santykinę garantijas. Įmokos iš pensijų programos dalyvių surenkamos decentralizuotu būdu. Čilės modelis buvo daugelyje Lotynų Amerikos, Rytų ir Centrinės Europos šalių priimtų modelių prototipas.

Pagrindinis Čilės modelio požymis yra minimalus garantuotas pelningumas. Garantijos pagrįstos visų pensijų fondų realaus pelningumo vidurkiu (aritmetiniu), kuris apskaičiuojamas remiantis praėjusių paskutinių 12 mėnesių pagrindu. Garantuotas realaus pelningumo lygis svyruoja kiekvieną mėnesį, nes jo skaičiavimas pagrįstas 12 mėnesių slenkančiu vidurkiu. Minimalus garantuotas pelningumas g sudaro 50 proc. realaus pelningumo r vidurkio arba yra 2 procentiniais punktais mažesnis už vidurkį [2,25]. Tai galima išreikšti tokia formule:

$$g = \min.\{0,5 r, r - 2\};$$

Jeigu pensijų fondo realus pelningumas krenta žemiau nustatyto minimalaus pelningumo ribos, tai įmokų mokėtojo sąskaita pensijų fonde kredituojama minimalaus pelningumo, o ne pensijų fondų faktinio pelningumo dydžio suma.

Jeigu realus pensijų fondo pelningumas pakyla 50 proc. aukščiau realaus pelningumo vidurkio, kuris apskaičiuotas remiantis praėjusių paskutinių 12 mėnesių pagrindu, arba 2 procentiniais punktais didesnis už vidurkį, tai pensijų fondas perteklines pajamas privalo pervesti į pensijų fondo rezervą. Dėl to įmokų mokėtojo sąskaita pensijų fonde kredituojama maksimalaus pelningumo, o ne pensijų fondo faktinio pelningumo dydžio suma.

$$g = \max.\{0,5 r, r + 2\}.$$

Po 1999 m. Čilės pensijų sistemos reformos buvo paliktos minimalios ir maksimalios garantuoto pelningumo ribos, tačiau dabar pensijų fondų valdytojai privalo siūlyti pensijų įmokų mokėtojui ne vieną, o du pensijų fondus: kaip ir anksčiau, vienas pensijų fondas privalo investuoti į diversifikuotus aktyvus, o kitas – į fiksuotų pajamų vertybinius popierius. Kiekvienas įmokų mokėtojas privalo pasirinkti vieną iš siūlomų fondų. Visų rūšių pensijų fondams skaičiuojamas atskiras pelningumo vidurkis pagal aukščiau pateiktą metodiką. Be to, po pensijos sistemos reformos slenkančio realaus pelningumo vidurkis skaičiuojamas remiantis 36 mėnesių, o ne 12 paskutinių mėnesių pagrindu. Taip pensijų fondų valdytojas gali lanksčiau valdyti turta.

1999 m. Čilės pensijų sistemos reforma buvo atsakas į kritiką, kad pensijų fondų santykinio garantuoto pelningumo sistema verčia valdytojus sudaryti labai panašios struktūros pensijų fondus ir sumažina pensijų įmokų mokėtojams pensijų fondų pasirinkimo įvairovę. Fiksuotų pajamų pensijų fondai yra puiki alternatyva tiems dirbantiems, kurie nenori prisiimti pernelyg didelės rinkos rizikos.

Rezervų fondai reikalingi tam, kad pensijų fondai galėtų palaikyti minimalų pelningumą. Maksimalios pelningumo ribos buvimas sudaro sąlygas pensijų fondui „gerais laikais“ kaupti papildomus rezervas, kurie naudojami tada, kai pensijų fondo faktinis pelningumas nukrenta žemiau garantuoto minimalaus pelningumo ribos. Jeigu tam reikalui nepakanka pensijų fondo rezervų, naudojami pensijų fondo steigėjo rezervai, kurie turi būti ne mažesni kaip vienas procentas pensijų fondo turto. Jeigu nepakanka ir šio rezervų fondo, tada pensijų fondų valdymo įmonė likviduojama ir pensijų įmokų sąskaitos perduodamos kitoms pensijų fondų valdymo įmonėms.

Vyriausybė gaunamomis mokestinėmis pajamomis naudojami kaip paskutinio skolintojo šaltiniu. Pensijų fondai už šią Vyriausybės paslaugą nemoka jokių draudimo įmokų.

Taigi pensijų fondų rezervas sudaro: pensijų fondų rezervai, pensijų fondų valdymo įmonių rezervai ir Vyriausybės biudžetas [2; 26].

Čiliečiai išsprendė garantijų problemą, jie sujungė du pensijų fondų kūrimo būdus į vieną. Ten pensijų fondai buvo įsteigti kaip nepelno organizacijos, bet juos valdė specialios valdymo kompanijos - akcinės bendrovės, kurios garantavo pensijų fondo veiklą savo įstatiniu kapitalu. Jo dydis priklauso nuo apdraustųjų pensijų fonde skaičiaus. Be to, valdymo kompanija privalo suformuoti 1 proc. valdomų lėšų investicijų rezervą, kurį investuoja kartu su pensijų fondo pinigais (kad patirtų tą pačią riziką) ir iš kurio taip pat dengiami investicijų nuostoliai. Toks kelias pasirodė labai sėkmingas, tačiau ir pakankamai brangus. Valdymo įmonės gyvena iš komisinių mokesčių, kuriuos jiems moka pensijų fondų nariai. Reformos pradžioje komisiniai mokesčiai sudarė vidutiniškai 23 proc. mėnesio įmokos, vėliau nukrito iki 15 proc., tačiau vis viena yra dar aukšti. Beje, jie yra tokie ne tik dėl akcinio kapitalo garantijų, bet ir dėl didelės pasirinkimo laisvės, kurią apdraustiesiems teikia ši sistema.

Argentinios modelis. Argentina pensijų sistemos reformą pradėjo 1994 m. Buvo sukurta privalomųjų fiksuotų įmokų ir privačiai valdomų pensijų fondų sistema. Argentinios pensijų sistema kai kuriais aspektais skiriasi nuo Čilės pensijų sistemos.

Minimalus garantuotas pelningumas. Minėtos garantijos pagrįstos visų pensijų fondų nominalaus pelningumo vidurkiu (aritmetiniu), kuris apskaičiuojamas remiantis praėjusių paskutinių 12 mėnesių pagrindu. Minimalus garantuotas pelningumas g sudaro 70 proc. nominalaus pelningumo R vidurkio arba yra 2 procentiniais punktais mažesnis už vidurkį. Tai galima išreikšti tokia formule:

$$g = \min.\{0,7 R, R - 2\};$$

Jeigu pensijų fondo realus pelningumas pakyla 30 proc. aukščiau realaus pelningumo vidurkio arba būna 2 procentiniais punktais didesnis už vidurkį, tai pensijų fondas perteklines pajamas privalo pervesti į pensijų fondo rezervą. Dėl to įmokų mokėtojo sąskaita pensijų fonde yra kredituojama maksimalaus pelningumo, o ne pensijų fondo faktinio pelningumo dydžio suma. Tai galima išreikšti tokia formule:

$$g = \max.\{0,3 R, R + 2\}.$$

Be to, jeigu pensijų fondo rezervai dvejus metus iš eilės viršija 5 proc. viso fondo turto, pervirši pensijų fondas privalo pervesti į asmenines sąskaitas [8].

Lenkijos modelis. Minimalus garantuotas pelningumas. Minėtos garantijos pagrįstos visų pensijų fondų nominalaus pelningumo vidurkiu, kuriame pensijų fondas, įtrauktas į indekso

skaičiavimo bazę, turi nustatytą svorį, proporcingą savo turto dydžiui. Nominalaus vidutinio pelningumo indeksas skaičiuojamas kiekvieną ketvirtį remiantis praėjusių paskutinių 24 mėnesių pagrindu. Ilgesnis indekso skaičiavimo periodas suteikia pensijų fondui didesnę valdymo lankstumą. Minimalus garantuotas pelningumas g sudaro 50 proc. nominalaus pelningumo R vidurkio arba būna 4 procentiniais punktais mažesnis už vidurkį. Tai galima išreikšti tokia formule:

$$g = \min.\{0,5 R, R - 4\};$$

Kaip matome, Lenkijos pensijų fondo rezervai nėra finansuojami iš pelno ir „perteklinis“ pelnas nepervedamas į pensijų įmokų mokėtojų asmenines sąskaitas kaip Čilėje ir Argentinoje.

Jeigu pensijų fondas negali padengti minimalaus pelningumo iš savo rezervų, tai tokio fondo valdytojas paskelbiamas bankrutavusiu, o pelningumo skirtumą padengia nacionalinis garantinis fondas [2; 26-27].

Reikia paminėti, kad fiksuotų išmokų pensijų fondai taip pat turi maksimalią ir minimalią pelningumo ribą, pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės fiksuotų išmokų fondai, pasiekę 105 proc. pelningumą, privalo per ateinančius penkerius metus jį sumažinti iki 100 proc. Tokiu atveju pensijų įmokų mokėtojai (darbdaviai) penkeriems metams atleidžiami nuo įmokų mokėjimo. Jeigu fiksuotų išmokų pensijų fondų pelningumas nukrito iki 95 proc., tai pensijų fondai per ateinančius trejus metus turi padidinti iki 100 proc. Tokiu atveju pensijų įmokų mokėtojai (darbdaviai) turi įmokėti papildomą sumą į pensijų fondo rezervą (minimalaus rezervo reikalavimas).

1.2. Užsienio pensijų fondų pelningumas ir jų turto struktūra

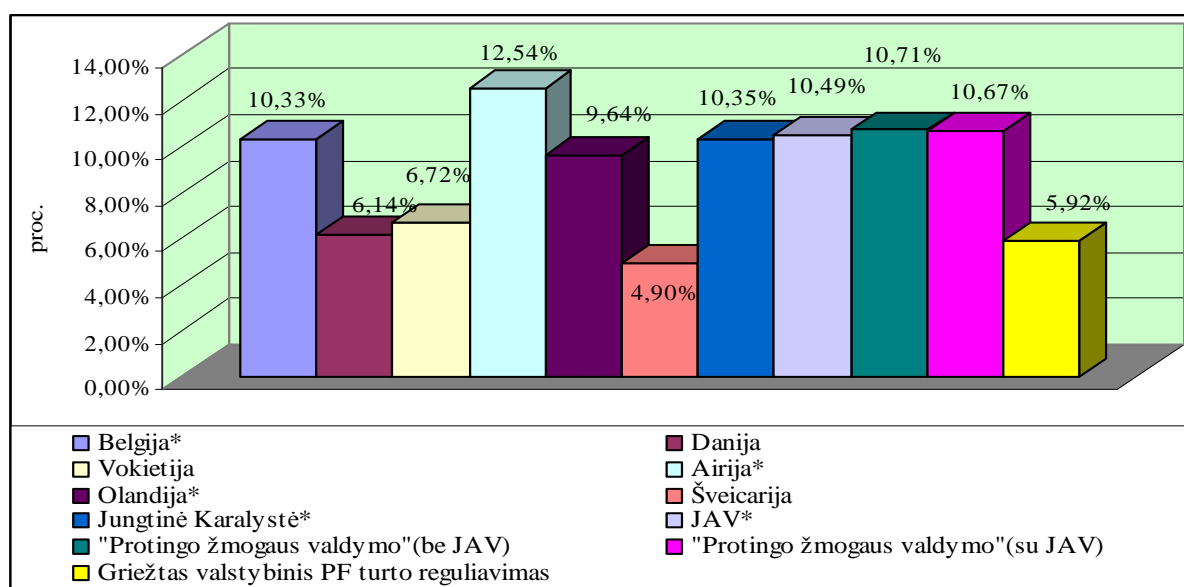
Minimalus pensijų fondų pelningumas priklauso nuo investicinio horizonto, turto struktūros ir pensijų įmokų mokėtojo rizikos priimtumo laipsnio. Minimalus pelningumas turi būti lygus arba didesnis už VVP pelningumą. Tai reiškia, kad pelningumą galima padidinti tik tada, kai pensijų fondas prisiima papildomą riziką, t. y. investuoja į akcijas. Kitaip tariant, portfelio pelningumas priklauso nuo akcijų dalies dydžio investicijų portfelyje. Šį teiginį patvirtina Europos Komisijos raportas (*Recommendations for a European Code of Best Practice for Second Pillar Pension Funds*, 1999). [18]. Iš 1 lentelės matome, kad beveik visų šalių akcijų pelningumas viršijo obligacijų pelningumą.

Akcijų rinkos pelningumo perviršis palyginti su obligacijų rinkos pelningumu vietine valiuta, proc. per metus

1970 – 1998 (28 metai)		1984 – 1998 (15 metų)	
Olandija	5,92	Šveicarija	9,88
Prancūzija	4,97	Belgija	9,09
Jungtinė Karalystė	3,95	Olandija	7,18
Vokietija	1,48	Vokietija	4,36
		Švedija	4,32
		Jungtinė Karalystė	3,67
		Prancūzija	3,12
		Italija	0,95
JAV	4,79	JAV	5,29
Japonija	1,92	Japonija	-3,32

Šaltinis: *Rebuilding Pensions, EC*. P. 17.

Matome, kad 1 pav. pateiktų kai kurių šalių pensijų fondų realus pelningumas (vidutinis realus pelningumas) 1984 – 1998 metų laikotarpyje svyravo nuo 5 proc. iki 12,5 proc.

*šalys, kuriose taikoma „protingo žmogaus pensijų fondų valdymo“ koncepcija

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal *Rebuilding Pensions, EC*. P. 64.

1 pav. Pensijų fondų realus pelningumas (vidutinis realus pelningumas vietine valiuta) 1984–1998 m.

Tačiau didžiausią realų pelningumą pasiekė tos šalys, kuriose buvo taikoma „protingo žmogaus pensijų fondų valdymo“ koncepcija: tų šalių pensijų fondų realus pelningumas (10,71 proc.) buvo didesnis už JAV pensijų fondų realų pelningumą (10,67) proc.

Kaip matyti iš 2 lentelės, Airija, Belgija, Olandija ir Jungtinė Karalystė, t. y. šalys, kuriose yra taikoma „protingo žmogaus pensijų fondų valdymo“ koncepcija, buvo atitinkamai investavusios į akcijų rinką 69 proc., 55 proc., 39 proc. ir 73 proc. viso investicijų portfelio, iš kurio nemažą dalį – į užsienio šalių vertybinių popierių rinkas. Tai dar kartą patvirtina, kad realus pensijų fondo pelningumas tiesiogiai priklauso nuo akcijų skaičiaus bendrame investicijų portfelyje ir nuo pensijų fondų reguliavimo koncepcijos.

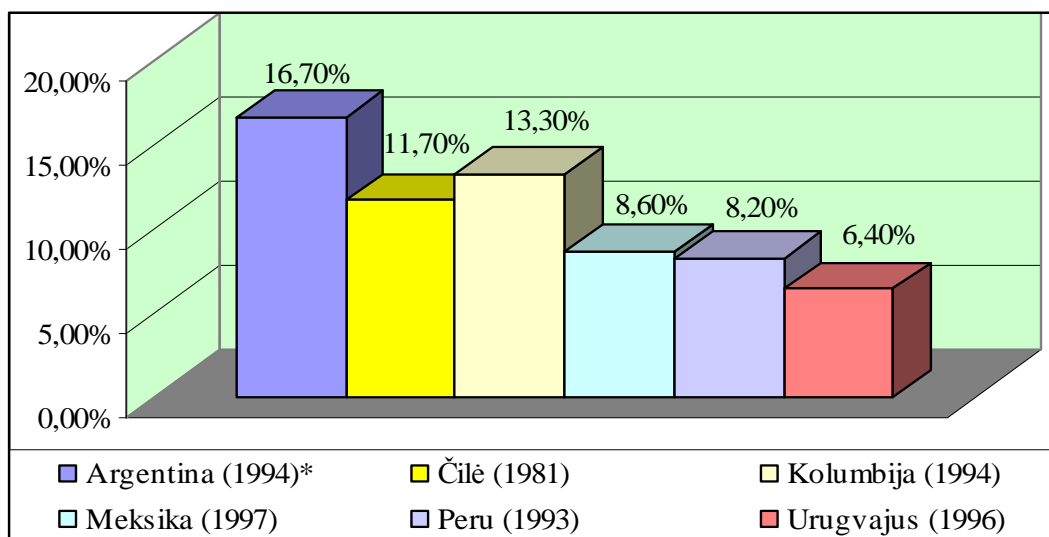
2 lentelė

Europos šalių pensijų fondų vidutinė turto struktūra (1999 m. pabaigoje)

Šalis	Vietinės akcijos (proc.)	Vietinės obligacijos (proc.)	Užsienio akcijos (proc.)	Užsienio obligacijos (proc.)	Nekilnojamasis turtas (proc.)	Pinigai/ banko indėliai (proc.)
Airija	25	12	44	10	5	4
Austrija	8	55	20	17	0	0
Belgija	9	15	46	23	3	4
Danija	16	58	13	2	9	2
Jungtinė Karalystė	55	9	18	8	3	8
Ispanija	13	53	12	9	1	13
Italija	16	35	0	0	48	1
Norvegija	13	50	11	16	6	4
Olandija	19	38	20	15	5	2
Portugalija	15	55	14	3	2	11
Prancūzija	10	65	2	3	2	18
Suomija	15	57	4	9	7	8
Švedija	24	44	14	8	5	5
Šveicarija	18	26	9	13	25	9
Vokietija	10	43	5	2	7	33

Šaltinis: V.Katkus. Privačioji bankininkystė. – V.: LBDFI, 2000, 367–368 psl.

Tuo tarpu aukštas Lotynų Amerikos šalių realus pelningumas atspindi aukštesnę šalies riziką (žr. 2 pav.). Dviejų Lotynų Amerikos šalių (Argentinos ir Kolumbijos) realus pelningumas buvo didesnis už geriausių Europos šalių pensijų fondų realų pelningumą (Airijos – 12,54 proc.).

*skliausteliuose nurodyti pensijų reformos pradžios metai konkrečioje šalyje;

Šaltinis: OECD Working Paper AWP 5.4. P. 48.

2 pav. Lotynų Amerikos šalių privačių pensijų fondų realus pelningumas (1997-12) nuo pensijų reformos pradžios

Čilės, kurioje yra ilgiausiai veikianti privačių pensijų fondų sistema, pensijų fondų vidutinis realus pelningumas per 17 metų buvo didelis – apie 12 proc., Peru – 8,20 proc. per ketverius metus, Kolumbijos – 13,30 proc. per penkerius metus. Tačiau pats geriausias rezultatas buvo pasiektas Argentinos, net 16,4 proc. per ketverius metus.

Apibendrinant galima teigti, kad vidutinis pensijų fondų pelningumo indeksas yra priimtinas, nes:

- valstybinėms priežiūros institucijoms lengva sudaryti tokį indeksą;
- pensijų programų dalyviams indeksas bus lengvas suprasti;
- pensijų įmokų mokėtojams svarbus realus, o ne nominalus pelningumas;
- vidutinis pensijų fondų pelningumas negali būti rodiklis, reguliuojantis

kasdieninę pensijų fondų valdytojų veiklą, nes skaičiuojamas praėjusio laikotarpio vidutinis pensijų fondų pelningumas, o rinkos indeksai skaičiuojami ir skelbiami kiekvieną darbo dieną. Pensijų fondai neišvengiamai turės susikurti savo rinkos indeksą, kurį galėtų stebėti kiekvieną dieną ir pagal jį koreguoti savo veiklą. Toks rodiklis turėtų būti nurodytas pensijų fondų programoje.

Galima teigti, kad minimalios ir maksimalios ribos padeda geriau subalansuoti pelno ir rizikos santykį, nes maksimalios pelningumo ribos buvimas sudaro sąlygas pensijų fondui „gerais laikais“ kaupti papildomus rezervas, kurie galės būti naudojami tada, kai pensijų fondo faktinis pelningumas nukris žemiau garantuoto minimalaus pelningumo ribos, o „perteklinis“ pelnas pervedamas į asmenines sąskaitas tada, kai sudaryti pakankami rezervai.

2. PENSIJŲ KAUPIMAS PENSIJŲ FONDUOSE LIETUVOJE

Naujoji pensijų kaupimo sistema – tai nauja galimybė kiekvienam, mokančiam socialinio draudimo įmokas, kaupti lėšas savo būsimajai pensijai, nemokant papildomų įmokų.

Šiuo metu į SoDros fondą suplaukia visi socialinio draudimo mokesčiai (įmokos), kurie yra iš karto perskirstomi pensijoms ir kitoms socialinėms išmokoms. Tai reiškia, kad dabartiniai dirbantieji išlaiko dabartinius pensininkus ir kitus socialinių išmokų gavėjus. Tačiau atsiradus kaupiamiesiems fondams kiekvienas žmogus gali dalį pensijos pats sau kaupti asmeninėje sąskaitoje, esančioje jo pasirinktame pensiniame fonde ar gyvybės draudimo bendrovėje.

Šiuo metu pensijas dirbantiems ir įmokas mokantiems žmonėms garantuoja valstybinė socialinio draudimo sistema, bet pradėjus veikti naujai kaupimo sistemai ji papildyta – šalia socialinio draudimo pradėjo veikti ir privatūs pensijų fondai, žmonės gali gauti pensijas iš abiejų šaltinių. Pervedami įmokas į pensijų fondus, kiekvienas galime kaupti savo senatvei – pensija bus mokama iš mūsų asmeninėje sąskaitoje sukauptų lėšų.

Senojoje SoDros sistemoje socialinio draudimo įmokos sumokamos kas mėnesį ir iš gautų pinigų iškart išmokamos pensijos ar ligos, bedarbio, kitos pašalpos. Įmokos, kurios bus pervedamos į pensijų fondus, bus kaupiamos – už jas bus įsigijami vertybiniai popieriai, kitas turtas, bus gaunamos palūkanos, už jas vėl perkamas turtas. Atėjus senatvės pensijos amžiui, už sukauptą sumą bus įsigijama kasmėnesinė išmoka – pensija iki gyvos galvos, arba kitaip tariant anuitetas.

Pensijų fondas – fiziniams asmenims, pagal Pensijų sistemos reformos įstatymą dalyvaujantiems pensijų kaupime, bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausantis pensijų turtas, kurio valdymas perduotas pensijų kaupimo bendrovei ir kuris investuojamas pagal to pensijų fondo taisykles.

Reikėtų paminėti, kad norint pradėti kaupti lėšas pensijų fonde, sutartį reikia pasirašyti nuo sausio 1 d. iki liepos 1 d., išskyrus naujai atėjusius į darbo rinką ir pirmą kartą gavusius socialinio draudimo pažymėjimą asmenis. Jie pensijų kaupimo sutartis gali pasirašyti iki spalio 1 d.

Pasak Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sekretorės Audronės Morkūnienės, jau iš pradžių buvo numatyta galimybė žmonėms laisvai keisti ne tik pensijų fondus, bet ir jų valdytojus. Tačiau Pensijų sistemos reformos įstatymą svarstant Seime, buvo numatyta, kad tai bus galima daryti tik po trejų metų nuo pirmųjų pensijų kaupimo sutarčių įsigaliojimo. Be to, trijų metų apribojimas keisti pensijų kaupimo bendrovę taikomas tik pirmą kartą sudarytoms pensijų kaupimo sutartims.

Asmenys, sudarę sutartis vėlesniais pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapais, pensijų kaupimo bendrovių ateinančiais metais keisti dar negalės [10].

Pagrindinis argumentas, apsisprendžiant, kada žmonės galės keisti pensijų fondo valdytoją, buvo tas, kad naujajai sistemai reikia leisti subręsti, o jos dalyviams – geriau ją suprasti. Jei pirmais ir antrais metais pensijų fondo investicijų pelnas nebuvo toks didelis, kokio dalyvis tikėjosi, jis gali nuspręsti keisti pensijų fondo valdytoją. Tačiau juk taupymas turi būti ilgalaikis ir bent jau tris metus reiktų palaukti, kad būtų galima spręsti, kaip sėkmingai dirbo pasirinktas pensijų fondo valdytojas.

Pensijų sistemos reformai finansuoti Vyriausybė šiemet skyrė per 248 mln. litų Rezervinio fondo lėšų, kurios bus skiriamos pensijų didinimui. Pensijų reforma buvo sumanyta taip, kad dabartiniai pensininkai nenukentėtų: SoDra perveda dalį įmokų privatiems pensijų fondams, ir ta dalis yra kompensuojama iš Rezervinio fondo. Todėl gali būti didinamos dabartinės pensijos [10].

Vienu metu kaupiti pensiją galima vienoje pensijų kaupimo bendrovėje. Kaip minėjau, į kitą pensijų kaupimo bendrovę pereiti galima tik po trijų metų nuo pirmosios pensijų kaupimo sutarties įsigaliojimo. Sutartis negali būti nutraukta tol, kol nesudaryta nauja sutartis su kita pensijų kaupimo bendrove. Kiekvienas pensijų fondo narys turi teisę kartą per kalendorinius metus pereiti į kitą tos pačios bendrovės pensijų fondą nedarant jokių atskaitymų.

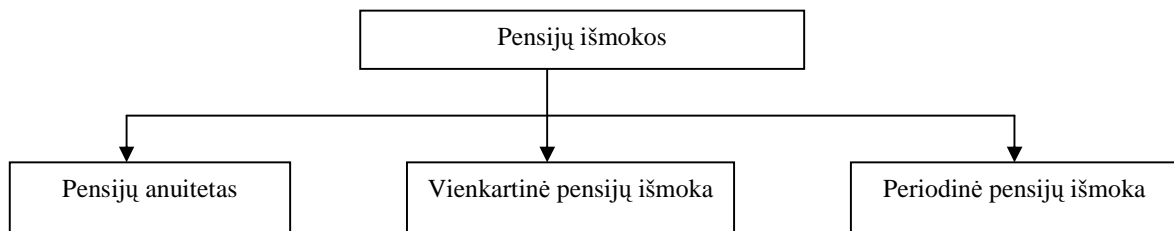
Asmeniui suteikiama teisė vienašališkai nutraukti pirmą kartą sudarytą pensijų kaupimo sutartį raštu pranešus pensijų kaupimo bendrovei per 30 dienų nuo sutarties sudarymo.

Teisę gauti pensijų išmoką iš pensijų fondų dalyviai įgyja tik sulaukę senatvės pensijos amžiaus. Asmuo, įgijęs teisę į pensijų išmoką, turi teisę nukelti išmokos mokėjimo pradžią. Šio termino nukėlimo laikotarpiu toks asmuo lieka pensijų kaupimo dalyviu. Dalyviui nesikreipus į pensijų kaupimo bendrovę dėl pensijų išmokos sutarties sudarymo, laikoma, kad dalyvis pasinaudojo teise nukelti išmokos mokėjimo pradžią. Pensijų išmokų būdai pateikti 3 paveiksle.

Išmokos mokamos dalyviui ir pensijų kaupimo bendrovei sudarius pensijų išmokos sutartį dėl pensijų išmokų mokėjimo būdo ir terminų. Pensijų išmokos sutartyje, be kitų sąlygų, turi būti nurodyta suma, už kurią dalyvis privalo įsigyti pensijų anuitetą. Pensijų anuitetas – dalyviui iki gyvos galvos mokama periodinė pensinė išmoka, kurios visa išmokėjimo rizika tenka išmokų mokėtojui – gyvybės draudimo įmonei.

Sudarius pensijų išmokos sutartį, dalyviui priklausantis pensijų turtas iki išmokėjimo lieka jo asmeninėje pensijų sąskaitoje. Pensijų išmokos sutartį sudariusio dalyvio vardu negali būti mokamos pensijų įmokos.

Vienkartinė arba periodinė pensijų išmokos, kurias turėjo sumokėti pensijų kaupimo bendrovė, su kuria dalyvis sudarė pensijų išmokos sutartį, nesumokėtos dėl gavėjo mirties, išmokamos šio asmens įpėdiniams. Pensijų anuitetas paveldimas tik tuo atveju, jei miręs asmuo dar nebuvo sukakęs senatvės pensijos amžiaus. Pensijų fondo dalyviui gavus bent vieną anuiteto išmoką, paveldėjimo teisės nelieka.

Šaltinis: ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 54.

3 pav. Pensijų išmokų būdai

Pensijų kaupimo bendrovė kiekvienam dalyviui, įgijusiam teisę gauti pensijų išmoką ir pareiškusiam valią dėl jos išmokėjimo, apskaičiuoja bazinio pensijų anuiteto (anuiteto be paveldėjimo, mokamo lygiomis dalimis ir nutraukiamo mokėti po dalyvio mirties) dydį pagal dalyvio sukauptą pensijų turtą. Bazinio pensijų anuiteto skaičiavimo metodiką tvirtina draudimo priežiūros institucija.

Pensijų anuitetas yra privalomas, kai dalyviui apskaičiuoto bazinio pensijų anuiteto dydis yra ne mažesnis kaip pusė valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio. Pensijų anuitetas privalo būti nupirktas už visą dalyvio vardu pensijų fonde sukauptą pensijų turtą. Dalyvis, kuriam apskaičiuotas bazinio pensijų anuiteto dydis yra mažesnis nei pusė valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio (dabar 100 lt), atleidžiamas nuo prievolės įsigyti pensijų anuitetą. Šis dalyvis turi teisę gauti iš pensijų kaupimo bendrovės periodinę arba vienkartinę pensijų išmoką. Taip gali atsitikti, jei kaupti bus pradėta vėlai, likus keletui metų iki pensijos arba bus ilgų laikotarpių, kai įmokos nemokėtos. Dalyvis, kuriam apskaičiuotas bazinio pensijų anuiteto dydis viršija trigubą valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydį, turi teisę sukauptą pensijų turto dalį, viršijančią vienkartinę įmoką trigubos valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio baziniam pensijų anuitetui įsigyti, gauti iš pensijų kaupimo bendrovės periodinės arba vienkartinės pensijų išmokos būdu. Teisės į periodinę arba vienkartinę pensijų išmoką neužkerta kelio dalyviui vietoj periodinės ar vienkartinės pensijų išmokos įsigyti pensijų anuitetą.

Dalyvis, kuriam pensijų anuitetą įsigyti yra privalu, turi teisę pasirinkti pensijų anuiteto mokėtoją ir pensijų anuiteto rūšį. Teisę vykdyti pensijų anuitetų veiklą turi tik draudimo įmonės.

Pensijų anuitetas mokamas buvusiam dalyviui ne rečiau kaip vieną kartą per 3 mėnesius iki gyvos galvos. Jis gali būti mokamas ir pensijų anuiteto sutartyje numatytą laikotarpį dalyvio įpėdiniams po jo mirties. Draudžiama nustatyti mažėjančią anuitetą [1; 53-54].

Sukauptą sumą bus pervesta į šios įmonės sąskaitą, o ši įsipareigos mokėti sutarto dydžio anuitetą. Įstatymuose yra numatyta galimybė pasirinkti anuitetą su paveldėjimu – jei anuiteto gavėjas miršta, jo sukauptą (dar neišmokėtą) sumą paveldi kitas asmuo.

Kaupiamosios pensijos (anuiteto) dydis priklausys nuo:

- kaupimo laikotarpio trukmės (kuo jaunesnis žmogus, tuo labiau verta kaupti);
- atlyginimo dydžio (kuo didesnis atlyginimas, tuo daugiau įmoku);
- investavimo pajamingumo - atskaitymų kaupimo bendrovės naudai dydžio (kuo didesni mokesčiai už kaupiamų lėšų administravimą, tuo mažesnė suma bus sukauptą).

Svarbu pabrėžti, kad dalyvaujant pensijų kaupime, išlieka visos kitos socialinės garantijos – nedarbingumo, motinystės ar ligos atvejais mokamos išmokos. Dalyvaujant pensijų kaupime, nereikia mokėti jokių papildomų įmokų – bendra nuo atlyginimo atskaitomų lėšų dalis nepadidės. Darbdaviai kaip ir iki šiol pervedinėš tas pačias įmokas SoDrai, o SoDra perves reikiamas lėšas į asmenines sąskaitas pensijų kaupimo bendrovėse. Mano nuomone, taip pat labai svarbus faktorius yra tai, kad visos įmokos į pensijų fondą yra paveldimos – nelaimės atveju sukauptas lėšas gali paveldėti pensijos kaupimo dalyvio artimieji [3].

Pensijų sistemos reformos esmė yra perėjimas nuo dabartinės pensijų sistemos, kai surinktos lėšos tik perskirstomos, prie sistemos, grindžiamos kaupimu. Nuo 2004 m. sausio 1 d. kiekvienas žmogus, kuris privalomai draudžiamas socialiniu valstybiniu draudimu, gali dalį pensijos kaupti asmeninėje sąskaitoje, esančioje jo pasirinktame pensijų fonde. Pensijų sistemos reforma yra savanoriška, t.y. kiekvienas gali nuspręsti ar jam pervesti dalį lėšų į pasirinktą pensijų fondą ar ne.

2.1 Pensijų reformos atsiradimo priežastys

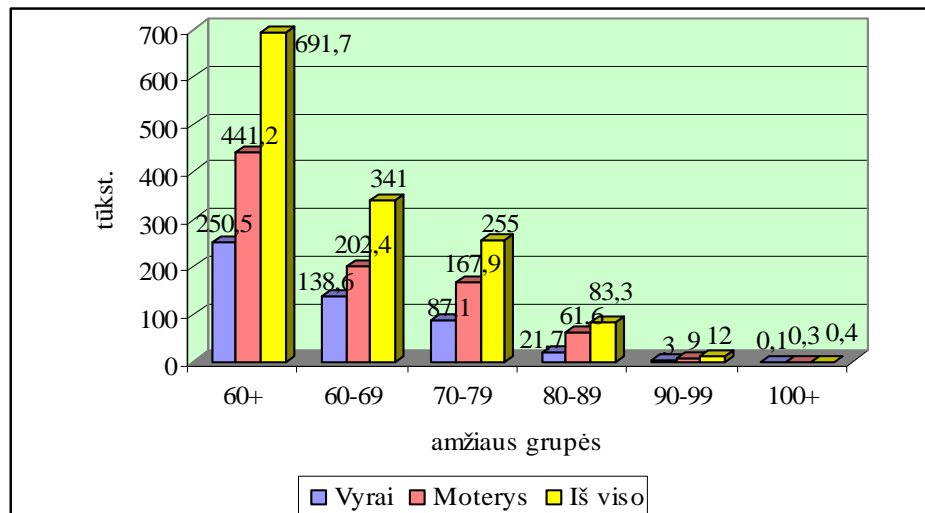
Iki pensijos reformos pradžios Lietuvoje dominavo Pay-As-You-Go sistema, kuri buvo sukurta XIX a. pabaigoje. Sukuriant einamųjų įmokų sistemą siekta apmokestinti dirbančiuosius ir suteikti senatvės išmokas visiems žmonėms, ir taip padaryti juos priklausomus nuo valstybės. Teisę gauti išmokas žmogus galėjo sulaukęs 65 metų amžiaus, tačiau tuo metu vidutinis Vokietijos gyventojų amžius siekė tik 55 metus, taigi retas vokiečių galėjo pasinaudoti šiomis išmokomis.

Pensijų reformos užuomazga tapo supratimas, kad dėl natūralių demografinių pokyčių, t.y. senstančios visuomenės, XX a. pasaulyje vyravęs perskirstymo (*angl.* Pay-As-You-Go) modelis ilgainiui taps nefunkcionalus, nes mažėjantis dirbančiųjų skaičius nebegalės išlaikyti didėjančios pensinio amžiaus visuomenės dalies, o valstybės biudžetui tokia našta bus per sunki [25]. Taip yra todėl, kad šeimos gimdo vis mažiau vaikų, o žmonės gyvena vis ilgiau. Valstybei vis sunkiau spręsti pagyvenusių žmonių gerovės klausimą, nes tą patį „pyragą“, susidedantį iš dabartinių mokesčių mokėtojų įmokų, tenka dalintis vis didesniai pagyvenusių žmonių būriui. Ši problema pradėta spręsti įvedant naują pensijų kaupimo sistemą, kurioje žmogus pats kaupis lėšas savo senatvei.

Valstybinis socialinis draudimas remiasi kartų solidarumo principu: mes, mokėdami įmokas SoDrai, išlaikome savo tėvus ir senelius, o kai sulauksime senatvės, - mūsų vaikai mokės pensijas mums. Išmokų dydis kartų solidarumo sistemoje priklauso nuo dirbančių visuomenės narių įmokų dydžio. Pervesdami įmokas į pensijų fondus, kiekvienas kaupiame savo senatvei – pensija bus mokama iš asmeninėje sąskaitoje sukauptų lėšų. Kaupdami dalį įmokų žmonės gauna ir didesnes pensijas, nes investicijų grąža paprastai yra didesnė nei darbo užmokesčio augimas. Kaupimo sistemoje išmokų dydis tiesiogiai priklauso nuo sumokėtų įmokų.

Jei pensijų sistema nebūtų reformuojama, vėliau tektų smarkiai didinti išėjimo į pensiją amžių arba socialinio draudimo įmokas. Abu šie sprendimai neigiamai paveiktų visuomenę ir ūkį – brangtų darbo jėga, stiprėtų emigracija, daugėtų senyvo amžiaus invalidumo pensijų gavėjų, ikipensinio amžiaus bedarbių.

Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, vyksta gyventojų senėjimo procesas, kasmet vis didesnę visuomenės dalį sudaro pagyvenę žmonės. Šalies demografinė situacija blogėja – mažėja dirbančių žmonių, daugėja pensininkų. 2005 m. pradžioje 691,7 tūkst., arba kas penktas (20,2 proc.), Lietuvos gyventojų buvo sulaukę 60 metų ir vyresnio amžiaus. Prognozuojama, kad 2050 m. pradžioje kas trečias (34,6 proc.) Lietuvos gyventojas bus pagyvenęs žmogus [33]. 4 paveiksle galima aiškiau matyti, koks buvo pagyvenusių žmonių skaičius pagal amžiaus grupes 2005 metų pradžioje.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Statistikos departamento pateiktus duomenis

4 pav. Pagyvenę žmonės pagal amžiaus grupes ir lytį 2005 m. (metų pradžioje)

Gyventojų senėjimo procesą lemia dvi pagrindinės priežastys: dėl mažo gimstamumo mažėja vaikų, o dėl pokario metais pailgėjusios vidutinės gyvenimo trukmės gausėja pagyvenusių ir senyvo amžiaus gyventojų. Tuo tarpu dirbančiųjų skaičius pastaraisiais metais mažėjo, išskyrus 2003 metus. Tokia demografinė padėtis einamųjų įmokų pensijų sistemą padaro labai pažeidžiamą. Todėl naujoji pensijų kaupimo sistema, paremta apibrėžtų sukauptų įmokų draudimo principu, yra naudinga, nes ji sudaro galimybę pačiam apdraustajam pasirūpinti pensija. Kaupdamas pensiją privačiame fonde, asmuo gali tikėtis didesnių pajamų senatvėje.

Be demografinių prielaidų, pensijų kaupimo veiklai susiklostė ir kitos palankios prielaidos: ekonominės, finansinės, mokestinės, teisinės, politinės, techninės ir psichologinės.

Bendrojo vidaus produkto augimas ir stabili maža infliacija ateityje leis užtikrinti didesnes valstybės biudžeto bei Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamas. Todėl dabar įmanoma pensijų sistemą pertvarkyti taip, kad ir dabartiniai dirbantieji – ateities pensininkai kauptų sau, ir dabartiniai pensininkai galėtų gauti vis didėjančias pensijas. Tai ekonominės prielaidos.

Lietuvos finansų rinka nėra pakankamai išplėta, stokojama institucinių investuotojų. Sėkmingai pradėjus veikti privatiems pensijų fondams, padėtis kapitalo rinkoje turėtų kisti. Investuotojai savo sukauptomis lėšomis gerokai pagyvins Lietuvos kapitalo rinką, šitaip bent iš dalies padėdami spręsti rinkos likvidumo problemą. Tai finansinės prielaidos.

Mokestinės prielaidos klostosi dėl šalies gyventojų gebėjimo mokėti įmokas į privačius pensijų fondus. Dirbantiems pagal darbo sutartis, narystės ir tarnybos pagrindais bei draudžiamiems visai

senatvės pensijai asmenims mokesčių našta nepadidėja, nes į pensijų kaupimo fondą pervedama dalis valstybinio socialinio draudimo fondų įmokų. Visiems kitiems, kaupiantiems pinigus šiuose fonduose, numatytos gyventojų pajamų mokesčio ir pelno mokesčio lengvatos [1].

Kadangi iki reformos dominavusi Pay-As-You-Go sistema buvo neefektyvi, nestabili, neskatino žmonių ekonominio aktyvumo, ir ateityje jos trūkumai būtų buvę dar akivaizdesni, buvo reikalingi sprendimai, padėsiantys reformuoti pensijų sistemą. Reformos tikslas yra sumažinti perskirstymą tarp kartų ir tarp skirtingai uždirbančiųjų ir taip padidinti kiekvieno žmogaus motyvaciją kaupati savo senatvei. Tai sumažintų pensijų sistemos priklausomybę nuo politikos, sumažintų grėsmę valstybės finansų stabilumui ir padidintų pensijų sistemos efektyvumą – žmonės, sulaukę pensinio amžiaus, turėtų daugiau pajamų.

Didžiausia Pay-As-You-Go pensijų sistemų yda yra ta, kad ją labai lengva įvesti, bet labai sunku jos atsisakyti, kadangi ją įvedus nemokėję įmokų žmonės gauna išmokas, o sistemą vienu ypu naikinant, įmokas mokėjusieji turėtų negauti išmokų [25; 204].

Palyginti su Europos Sąjungos šalių, Lietuvos pensijų sistema prieš pensijų reformą pasižymėjo tuo, kad ją praktiškai sudarė vienintelė pakopa – valstybinis socialinis draudimas, paremtas einamųjų įmokų perskirstymu. Savanoriškasis pensijų kaupimas (vadinamoji III pakopa) Lietuvoje buvo paplitęs labai menkai ir iki pensijų reformos pradžios buvo realizuojamas per gyvybės draudimo bendroves, o ne pensijų fondus (nors teisinė bazė tam buvo). 2004 m. pradėta pensijų sistemos reforma įvedė antrąją pakopą – privatų kaupimą. O II pakopos atsiradimas paspartino ir III pakopos plėtrą.

Dabartinė reformos struktūra su esamais įmokų į pensijų fondus dydžiais (nuo 2,5 proc. nuo bendros socialinio draudimo sumos 2004 m. iki 5,5 proc. 2007 m.) nesudaro galimybės reikiamam pensijų augimui ateityje, jos administracinės išlaidos yra palyginti labai didelės, ji nesprendžia esamų SoDros biudžeto problemų. Be to, mažas pensijų kaupimo tarifas yra nepakankamas nei darbo apmokestinimui sumažinti, nei kelti motyvaciją kaupati pensiją papildomai; jis taip pat nėra labai efektyvus siekiant mažinti šešėlinį darbą [25].

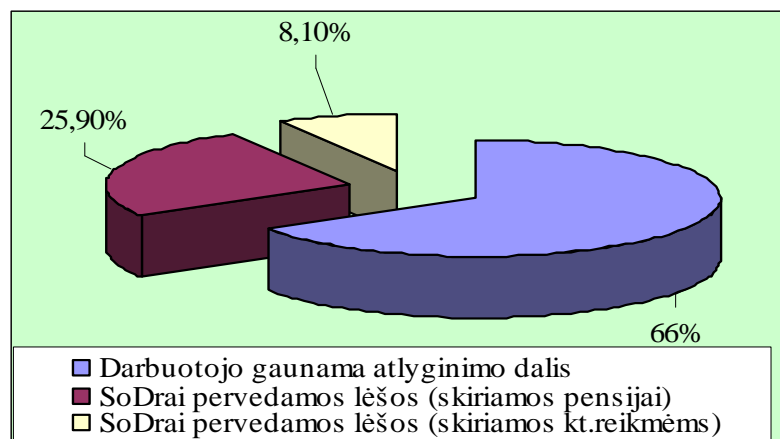
Apibendrinant galima teigti, kad pensijų reforma Lietuvoje buvo pradėta siekiant šių tikslų:

- sudaryti sąlygas apdraustiesiems asmenims gauti didesnes pensijas;
- sumažinti gyventojų senėjimo poveikį pensijų sistemai;
- palaiptiesniui mažinti pensijų draudimui skirtą tarifą ir taip mažinti darbo jėgos kainą;
- sustiprinti kapitalo rinką ir tokiu būdu skatinti Lietuvos ūkio augimą.

2.2 Pensijų kaupimo sistemos pakopos

Pensijų sistemą sudaro trys pakopos:

Pirmoji pakopa, kai 34 proc. darbuotojo atlyginimo yra pervedama į SoDra: 3 proc. sumoka pats darbuotojas, dar 31 proc. primoka jo darbdavys. Mokant įmokas darbuotojas apdraudžiamas senatvei, ligos, motinystės, nedarbo ar nelaimingų atsitikimų darbe atvejui ir valstybiniu sveikatos draudimu: atėjus pensiniam amžiui ar ištikus negaliai jis gaus pensiją, netekus darbo, gimus kūdikiui, susirgus ar susižeidus darbe – pašalpą bei sveikatos priežiūros ar įdarbinimo paslaugas. Didžiausia dalis socialinio draudimo įmokų eina pensijoms finansuoti (25,9% nuo atlyginimo) (5 pav.). Mokantys tokio dydžio įmokas yra apdraudžiami visai socialinio draudimo pensijai (ir bazinei, ir papildomai daliai) ir jie gali tapti pensijų kaupimo sistemos dalyviais. Individualių įmonių savininkai, kurie moka įmokas ne tik bazinei pensijai, bet ir papildomai pensijos daliai, taip pat gali dalį pastarųjų įmokų pervesti kaupimui.

Šaltinis: UAB „Finasta investicijų valdymas“ internetinis puslapis

5 pav. Darbo užmokesčio pasiskirstymas, proc.

Pavyzdžiui, jei darbuotojas uždirba 1000 litų „ant popieriaus“, tai „į rankas“ jis gauna tik 758,6 Lt, likę 241,4 Lt yra pervedami SoDrai, o SoDra gavusi 241,4 Lt iš karto šiuos pinigus perskirsto: apie 183,89 Lt yra skiriami pensijom išmokėti, o kiti t.y. 57,51 Lt skiriami įvairiom pašalpom ir t.t.

Socialiniu draudimu privalo draustis visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, dirbantys pagal darbo sutartis, narystės pagrindais arba individualiai (individualių įmonių savininkai, notarai, advokatai, ūkininkai ir jų šeimų nariai).

Nuo 2006 metų ir vėliau senatvės pensiją vyrai gauna 62 metų ir 6 mėnesių, moterys – 60 metų. (Įdomumo dėlei galime pastebėti, kad pvz., Vokietijoje pensijinis amžius pratęstas iki 67 metų, tiesa liečiantis gimusius 1962 ir vėlesniais m.). Pensijai gauti yra reikalaujamas ir pensijų draudimo stažas. Minimalus draudimo stažas senatvės pensijai gauti yra 15 metų, būtinasis – 30 metų tiek vyrams, tiek moterims.

Valstybinę SoDros pensiją sudaro dvi dalys: bazinė ir papildoma. Bazinė pensija negali būti mažesnė už 110 proc. minimalaus gyvenimo lygio (MGL). Šiuo metu bazinės pensijos dydis – 200 Lt. Valstybinės socialinio draudimo pensijos dydį tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Papildomos pensijos dalies dydis priklauso nuo asmens darbo stažo, pajamų ir sumokėtų įmokų pagal formulę:

$$P = B + 0,005 * s * k * D + 0,005 * S * K * D, \text{ kur}$$

- P – pensija;
- B – pagrindinė (bazinė) pensija;
- s – draudimo stažas, įgytas iki 1994-01-01;
- k – draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuotas pagal draudžiamąsias pajamas gautas iki 1994-01-01;
- S – draudimo stažas, įgytas nuo 1994-01-01;
- K – draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuotas pagal draudžiamąsias pjasas gautas nuo 1994-01-01;
- D – vidutinės mėnesio draudžiamosios pajamos, galiojančios pensijos skyrimo mėnesį [5].

Pavyzdžiui, tarkime Jonui Jonaičiui senatvės pensija buvo paskirta 2003 metų sausio 1 dieną. Vidutiniškai jis uždirbdavo 1200 litų, vadinasi jo draudžiamosios pajamos buvo 910 litų, darbo stažas – 37 metai (28 metai iki 1994 metų, ir 9 metai iki 2003 sausio 1d.). Draudžiamųjų pajamų koeficientas (k) iki 1994 metų – 1,55, o po 1994 (K) -1,99. Taigi Jonas Jonaitis gautų pensiją:

$$P = 152 + 0,005 * 28 * 1,55 * 910 + 0,005 * 9 * 1,99 * 910 = 430,96 \text{ lito.}$$

Socialinio aprūpinimo sistemai paprastai yra keliami dviejų rūšių tikslai, tai suteikti minimalų saugumą, kai asmuo netenka pajamų (dėl senatvės, invalidumo, nedarbo) ir/arba užtikrinti gyvenimo lygį, buvusį iki pajamų praradimo. Socialinis draudimas Lietuvoje deklaruoja abu šiuos tikslus, tačiau praktiškai nepasiekia nė vieno iš jų – mažiau uždirbę ir mažesnes įmoka mokėję žmonės iš SoDros išmokų negali pragyventi, o didesnes pajamas turėjusiems ir didesnes įmokas mokėjusiems asmenims šios išmokos neužtikrina turėto gyvenimo lygio nebedirbant. Žmonės jaučia, kad jie įmoka gerokai

daugiau nei gauna iš valstybinio socialinio draudimo – šių įmokų grąža dažnai yra neigiama. Tai ypač pasakytina apie tuos, kurie gauna didesnes pajamas – nemaža jų įmokų dalis eina ne tik mažiau pasiturintiems, bet ir daugybei neracionalių pašalpų, valdymo aparato išlaikymo išlaidoms [6].

Valstybinės pensijos, kad ir kaip jos būtų apskaičiuojamos, sudarys tik nedidelę dalį asmens pajamų senatvėje, todėl asmenims reiktų dalyvauti ne tik pirmoje, bet ir antroje pensijų kaupimo pakopoje.

Antroji pakopa, kai dirbantieji dalį savo SoDrai sumokėtų mokesčių gali skirti privačiam pensijų fondui, patys papildomai nieko nemokėdami. Sulaukę senatvės, pensiją gaus jau iš dviejų šaltinių – SoDros ir privataus pensijų fondo. Šiuo atveju, SoDros pensijos dalis yra proporcingai mažinama (3 lentelė).

3 lentelė

Pensijų draudimo įmokų pasiskirstymas Lietuvoje

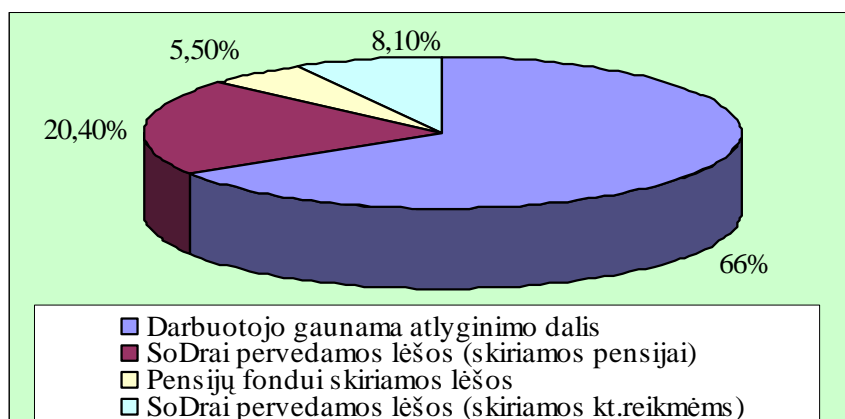
Metai	Iki 2004 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m. ir vėlesniais
Įmokos „SoDrai“	34 %	31,5 %	30,5 %	29,5 %	28,5 %
Įmokos į sąskaitą privačiame pensijų fonde	-	2,5 %	3,5 %	4,5 %	5,5 %

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktus duomenis

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, vidutinis atlyginimas 2005 metų I ketvirčio pabaigoje buvo 1270 Lt, vidutinė pensija 2005 metų birželio mėnesį – 396 Lt.

6 pav. galima matyti, kad pensijų fondui skiriamų lėšų kiekis yra labai mažas palyginus su SoDrai pervedamų lėšų kiekiu nuo darbuotojo gaunamo atlyginimo. Mano nuomone, pensijų fondams pervedamų lėšų kiekį reiktų proporcingai didinti kaip buvo daroma iki šiol. Kadangi toks mažas pervedamų lėšų procentas asmenims trukdo sukaupti daug didesnes pajamas senatvei.

Reiktų atkreipti dėmesį, kad mokantys įmokas tik bazinei pensijai (dabar po 76 Lt per mėnesį) kaupimo sistemoje gali dalyvauti tik savanoriškai mokėdami tam papildomą įmoką.

Šaltinis: UAB „Finasta investicijų valdymas“ internetinis puslapis

6 pav. Darbuotojo gaunamo atlyginimo ir nuo jo nuskaičiuojamų mokesčių procentalus pateikimas

Trečioji pakopa – papildomas savanoriškas kaupimas, kuriam asmuo skiria dalį savo pajamų (darbo užmokesčio ar kitų teisėtai gautų pajamų). Tokį kaupimą skatina ir valstybė – įmokoms, mokamoms į pensijų fondą, taikoma pajamų mokesčio lengvata.

Apibendrinant galima teigti, kad asmuo, dalyvaujantis visose trijose pakopose, turi galimybę sukaupti didžiausią pensiją. Tokiu atveju jo socialinė gerovė priklauso ne tik nuo valstybės padėties, bet ir nuo laiku priimtų sprendimų dėl investicijų.

Asmenims nedalyvaujantiems pensijų kaupime, pensijos bus apskaičiuojamos kaip ir anksčiau. Pensijų fondų dalyvių pensija bus apskaičiuojama dvejopai: už laikotarpį iki dalyvavimo pensijų fonde SoDros pensija bus apskaičiuojama visa; nuo dalyvavimo pensijų fonde momento pensija bus apskaičiuojama proporcingai mažesnėms įmokoms. Asmuo papildomai gaus išmokas iš pensijų fondo [4].

Pensijų kaupimo rizika. Kitaip nei draudimo bendrovėse, pensijų fondų klientų turtas yra atskirtas nuo fondą valdančios bendrovės turto, pensijų fondų dalyvių įmokos kaupiamos asmeninėse sąskaitose ir kitiems gavėjams neišmokamos. Taigi finansinės krizės atveju pinigai lieka saugūs, o kreditiniai reikalavimai nukreipiami tik į valdytojo turta.

Ir pensijų reformos šalininkai, ir kritikai sutinka, kad didžiausia pensijų liberalizavimo rizika yra susijusi su akcijų nuvertėjimo rizika. Tačiau šiai rizikai sumažinti jau egzistuoja nemažai saugiklių. Pirmiausia, investicijos fonduose yra ilgalaikės, taigi sukaupti pinigai nėra tokie jautrūs stipresniems trumpalaikiams akcijų rinkos bangavimams. Antra, pensijų fondų rinkoje egzistuoja konkurencija, fondų pasirinkimas yra tikrai didelis, o žmonės nuolat informuojami apie jų veiklą ir pelningumą. Taigi

nenorintys rizikuoti gali rinktis konservatyvesnį fondą (jau dabar investicijos į skolos vertybinius popierius sudaro beveik du trečdalius visų investicijų, palyginti su akcijų dalimi, nesudarančia nė dešimtadalio). Kadangi pensijų fondus valdančioms bendrovėms keliami griežti informacijos atskleidimo reikalavimai, žmogus, būdamas nepatenkintas vienos bendrovės investavimo rezultatais, gali pasirinkti kitą (įstatymas numato teisę kartą per metus keisti fondą toje pačioje bendrovėje nemokamai, kitoje bendrovėje – kartą per metus už nedidelį mokestį). Trečia, pensijų fondų turtas yra atskirtas nuo jų valdytojo turto, o lėšos laikomos atskirame depozitoriume ir visi sandoriai akylai prižiūrimi vertybinių popierių komisijos; taip pat fondų investicijos yra diferencijuojamos [37]. Svarbiausia, kad žmonės turi teisę rinktis – fondą, fondo valdytoją, investicijų rizikingumą ir kt., ir kad pasirinkdami jie patys priima sprendimus dėl savo ateities. Be abejo, tai rizikinga, tačiau su tokiais sprendimais ir tokiais rizikomis susiduriame kasdien - planuodami ateitį, rinkdamiesi darbus, gyvenamąsias vietas, draugus. Ir neaišku, kodėl pensijos turėtų būti vertinamos kitaip ir kodėl būtent savo senatvę norėtume atiduoti į kažkieno kito rankas.

Taip pat sakoma, kad fondai rizikingi, nes nesuteikia grąžos garantijų – pensijų fonde pinigai gali ne tik užaugti, bet, tam tikrais atvejais, ir sumenkėti. Tačiau garantijos dėl privalomos grąžos kaip tik reikštų didesnę riziką. Visų pirma sumažėtų pasirinkimo galimybė investuoti į saugesnius, bet mažiau pelningus fondus, arba atvirkščiai – į rizikingesnius fondus, kurie vienais metais gali būti labai pelningi, kitais – nuostolingi. Tai gali reikšti ir papildomas fondų išlaidas ir tokiu būdu viso mechanizmo pabranginimą ir sukauptų pensijų sumažinimą. Tačiau svarbiausia – lėšų nuvertėjimo galimybė ir grąžos garantijų nebuvimas apsaugo nuo pensijų fondo bankroto, o siekiant didesnių garantijų, šis saugiklis būtų prarastas. Tariami garantijų mechanizmai tiesiog stumtų pensijų fondus vien tik didinti pensijų fondo grąžą ar sudaryti įspūdį apie tai, kol galiausiai galbūt paaiškėtų, jog visa ši grąža – tik butaforija. Šiandieninė pensijų fondų organizavimo sistema kaip tik užtikrina didesnę saugumą [20].

Kritikai linksta pamiršti, kad pati SoDra yra itin rizikinga „investicija“. Pirma, neišvengiamai tirpstant biudžetui, SoDros grąžos garantijos taip pat sumažėja iki minimumo, ir rizikos saugiklių čia yra daug mažiau. Antra, SoDra yra nepatikima, nes įstatymo leidėjas gali bet kada pakeisti pradines sąlygas (pensijos amžių, išmokų dydį ir kt.). Pensijų reforma iš esmės ir yra grindžiama tuo, kad asmuo prisiima atsakomybę už savo ateitį, nes akivaizdu, kad suplanuoti valstybiniai projektai nebepajėgia užtikrinti pensinio amžiaus žmonių finansinio saugumo ir kad palikti ateitį politikų malonei būtų mažų mažiausiai naivu. Juolab kad priimant sprendimus dėl išmokų, kitoje svarstyklių pusėje neabejotinai svyruos tokie politiškai skausmingi sprendimai kaip socialinio draudimo mokesčio didinimas.

Galiausiai – SoDros įmokos nesukuria mokėtojui jokios nuosavybės, išskyrus labai abejotiną „teisę“ susirinkti įmokas iš būsimų kartų.

Nors investicinė rizika pensijų fonduose visada egzistuoja, ji yra nepalyginama su politine, kuri visiškai nepriklauso nuo rizikuojančiojo, kuri negali būti kontroliuojama ir kuriai, kitaip nei investicinei rizikai, nėra saugiklių. Blogiausia, kad ir dabartinė pensijų reforma neapsaugo būsimų pensininkų nuo politinės rizikos: ir dėl to, kad politikai intensyviai siekia išlaikyti kontroliuojantį vaidmenį šioje srityje, ir dėl to, kad privačių įmokų dalis vis dar sudaro tik bandomąjį minimumą. Kad reforma duotų kuo geresnius rezultatus, ji turi būti ne ribojama ir varžoma, o vykdoma iš esmės ir ne žaisliniais procentais [20].

Investavimo pajamingumas ir saugumas yra užtikrinamas įstatymu, kadangi yra nustatytos investavimo taisyklės, kurių privalo laikytis kaupiamų lėšų valdytojai. Pirmiausia, tai objektų, į kuriuos galima investuoti, sąrašas. Už kaupiamas lėšas galima įsigyti tik pačius saugiausius ir patikimiausius vertybinius popierius bei kitą turtą, kuris atitinka įstatymų nustatytus reikalavimus. Nekilnojamojo turto už pensijų kaupimo lėšas pirkti negalima. Antra, investicijų išskirstymo arba rizikos padalijimo (diversifikavimo) taisyklė. Ji reiškia, kad investuojamos lėšos privalo būti tam tikromis proporcijomis išskirstytos pagal investavimo objektus, tai yra pagal tai į ką jos investuojamos. Yra nustatomi dydžiai kiek maksimaliai galima įsigyti vienokių ar kitokių vertybinių popierių, kito turto. Pavyzdžiui, fondo valdytojui negalima investuoti daugiau kaip 5 proc. kaupiamų lėšų į vieną kurį nors objektą, tarkime, į įmonės „X“ akcijas. Taip išvengiama rizikos, kuri galėtų kilti, jei didelė lėšų dalis būtų investuota į vieną objektą, o jo vertė dėl nepalankios rinkos situacijos ar kitų veiksnių smarkiai sumažėtų.

Nustatytos investavimo taisyklės užtikrina tai, jog investicijos yra saugios ir duoda pajamų. Pensijų fondai skiriasi tuo, kokie investavimo objektai yra pasirenkami ir kokiomis proporcijomis į juos investuojama. Pensijų fondo investavimo kryptis yra nurodoma jo taisyklėse, kurias patvirtina priežiūros institucija [7].

Teisinių aktų įvertinimas. Norėdama įvertinti pensijų kaupimo sistemą trumpai apžvelgsiu teisinę bazę. Pensijų kaupimo sistemą reglamentuojantys įstatymai bei kiti norminiai aktai:

Pensijų fondų įstatymas, yra parengtas siekiant sukurti patikimą ir efektyvią, eilinio žmogaus interesus saugančią privačių pensijų sistemą, laiduojamą gyvybingo savivaldos mechanizmo, savaiminių saugumo priemonių bei valstybinės priežiūros.

LR papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas. Šis įstatymas reglamentuoja papildomo savanoriško pensijų kaupimo organizavimo sąlygas ir tvarką valdymo įmonės valdomuose pensijų

fonduose. Jo tikslas – nustatyti būtinus priežiūros standartus ir pensijų fondų valdymo taisykles, kad būtų apsaugoti pensijų fondų dalyvių interesai [27].

LR valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas. Šiame įstatyme yra nustatyta kokie asmenys yra draudžiami valstybiniu socialiniu draudimu ir turi teisę gauti valstybinę socialinio draudimo pensiją. Taip pat yra nurodoma pensijų rūšys, jų sandara, draudimo stažas bei dydžiai pagrindinei ir papildomai pensijos dalims apskaičiuoti [29].

LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas nustato valstybinio socialinio draudimo santykių pagrindus: valstybinio socialinio draudimo rūšis, valstybiniu socialiniu draudimu draudžiamų asmenų kategorijas, valstybinio socialinio draudimo valdymo sistemos principus bei struktūrą, jos subjektų teises, pareigas ir atsakomybę [28].

Kadangi pensijų kaupime vienas iš pagrindinių sudedamųjų dalių yra pensijų fondo dalyvis todėl manau, kad pirmiausia reikėtų apžvelgti jo teises. Pensijų fondo dalyvis turi sekančias teises: nutraukti pensijų kaupimo sutartį; gauti įstatymų nustatytą su valdymo įmonės veikla susijusią informaciją; gauti informaciją apie jo pensijų sąskaitos būklę, lėšų investavimo strategiją ir pagal ją gautą investicinę grąžą, taip pat valdymo įmonės finansinės veiklos audito išvadas ir kitą šio įstatymo nustatytą informaciją; gauti įstatymo nustatytas pensijų išmokas; įstatymo nustatyta tvarka nukelti pensijų išmokų mokėjimą; testamentu palikti jam priklausančią pensijų turto dalį. Visas šias paminėtas teises pensijų fondo dalyvis turi ir tuo atveju, kai jis pats nemoka įmokų ar už jį įmokos nemokamos.

Norint pradėti kaupti pensiją reikia pasirašyti pensijų kaupimo sutartį. Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme pensijų kaupimo sutartis apibrėžiama kaip sutartis tarp valdymo įmonės ir įmokų mokėtojo (mokėtojų), pagal kurią valdymo įmonė prisiima atitinkamo pensijų fondo taisyklių numatytus įsipareigojimus pensijų fondo dalyviui, o įmokų mokėtojas įsipareigoja mokėti pensijų įmokas. Prieš sudarant pensijų kaupimo sutartį visi asmenys, kurių naudai sutartis sudaroma, turi būti supažindinti su to pensijų fondo, kurio dalyviais jie taps įsigaliojus pensijų kaupimo sutarčiai, taisyklėmis. Pensijų fondo taisyklės yra pensijų kaupimo sutarties dalis. Įstatyme pabrėžiama, kad pensijų kaupimo sutartis turi būti sudaroma rašytine forma. Pensijų kaupimo sutartyje turi būti numatyta pensijų fondo dalyvio teisė įstatymų nustatyta tvarka vienašališkai nutraukti pensijų kaupimo sutartį. Reikia pažymėti ir tai, kad valdymo įmonė neturi teisės nutraukti pensijų kaupimo sutarties be pensijų fondo dalyvio sutikimo, išskyrus įstatymo numatytus atvejus. Valdymo įmonė tvarko pensijų fondų dalyvių bei asmenų, gaunančių pensijų išmokas, sąrašus (sąrašų duomenys yra slapti). Kiekvieno pensijų fondo sąrašai tvarkomi atskirai. Pensijų kaupimo sutartis įsigalioja nuo jos sudarymo ir pirmosios įmokos įmokėjimo, jeigu vėlesnė įsigaliojimo data nenumatyta pačioje sutartyje. Sudarius

pensijų kaupimo sutartį, valdymo įmonė kiekvienam pensijų fondo dalyviui atidaro asmeninę pensijų sąskaitą. Pensijų įmokos gali būti mokamos tik pinigais. Tais atvejais, kai įmokas moka ne pats pensijų fondo dalyvis, įmokos tampa pensijų fondo dalyvio nuosavybe nuo to momento, kai į apskaitos vienetus konvertuotos įmokos įrašomos į pensijų sąskaitą.

Pensijų kaupimu užsiimančių bendrovių veikla nuolat griežtai valstybės prižiūrima bei kontroliuojama. Valstybinę gyvybės draudimo bendrovių priežiūrą atlieka Valstybinė draudimo priežiūros tarnyba, o pensijų fondų valdymo įmonių – Vertybinių popierių komisija. Šios tarnybos išduoda kaupimo bendrovėms veiklos leidimus, atlieka reguliarius jų veiklos patikrinimus, pensijų kaupimo įmonės joms siunčia veiklos ataskaitas. Kiekvienas pensijų kaupimo dalyvis, kuris mano, kad kaupimo bendrovės veiksmai gali pažeisti jo teises ar teisėtus interesus, bet kuriuo metu gali kreiptis į atitinkamą priežiūros tarnybą. Šioms tarnyboms suteiktos plačios teisės bei įgaliojimai, kurie leidžia operatyviai reaguoti į bet kokius pranešimus, nusiskundimus, pažeidimus ir imtis reikalingų priemonių (skirti baudą, reikalauti ištaisyti padėtį ar net panaikinti leidimą veiklai). Ypatingas dėmesys skiriamas pensijų kaupimo bendrovių veiklos skaidrumui. Todėl įstatymais nustatyta, kad pensijų kaupimo bendrovės: turi nuolat teikti priežiūros institucijoms ataskaitas, savo veiklos metų ataskaitą skelbti dienraštyje, kartą per metus informuoti dalyvį apie jo sąskaitos būklę, kas dieną skelbti kiekvieno pensijų fondo apskaitos vieneto vertę (pagal ją kiekvienas dalyvis gali apskaičiuoti kokia jo sąskaitos vertė), sudaryti galimybę dalyviui jo pageidavimu bet kuriuo metu gauti informaciją apie jo sąskaitoje apskaitomų lėšų dydį, investavimo galimybių pasirinkimą bei kitą su bendrovės veikla susijusią ir dalyviui svarbią informaciją [7].

Kiekvienos pensijų programos lėšos investuojamos ar reinvestuojamos į diversifikuotą investicijų portfelį. Šį portfelį sudaro vertybiniai popieriai, nekilnojamasis turtas bei komercinių bankų indėliai, bankų išleisti depozitų sertifikatai. Vertybiniai popieriai, į kuriuos gali būti investuojama, yra: vertybiniai popieriai ar pinigų rinkos priemonės, kuriais prekiaujama rinkose, pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą laikomose reguliuojamomis ir veikiančiomis Lietuvos Respublikoje ar Europos Sąjungos valstybėje; vertybiniai popieriai ar pinigų rinkos priemonės, kurie yra įtraukti į valstybėje ne Europos Sąjungos narėje esančios vertybinių popierių biržos oficialųjį prekybos sąrašą arba kuriais prekiaujama ten esančioje pripažintoje ir visuomenei prieinamoje reguliuojamoje rinkoje, veikiančioje pagal nustatytas taisykles, jei ši birža arba rinka yra nurodyta pensijų fondo taisyklėse; naujai išleidžiami vertybiniai popieriai, jeigu jų emisijos sąlygose yra numatytas emitento įsipareigojimas pateikti prašymą dėl įtraukimo į oficialųjį prekybos sąrašą ir yra garantijos, kad išleidžiami vertybiniai popieriai bus įrašyti į šį sąrašą per vienerius metus nuo išleidimo; Vertybinių

popierių komisijos likvidžiais pripažinti vertybiniai popieriai. Pensijų turtas negali būti investuotas į nekilnojamąjį turtą, tauriuosius metalus arba suteikiančius į juos teises vertybinius popierius.

Dalyvavimas pensijų fonde baigiasi šiais atvejais:

- dalyviui sulaukus senatvės pensijos amžiaus ir pagal išmokų mokėjimo sutartį išmokėjus jam visą pensijų išmoką;
- dalyviui mirus;
- dalyviui valstybės nustatyta tvarka nutraukus pensijų kaupimo sutartį;
- teismo sprendimu pripažinus pensijų kaupimo sutartį negaliojančia.

Mirus papildomo savanoriškojo pensijų kaupimo fondo dalyviui, jo pensijų kaupimo sutartis pasibaigia, o asmeninėje sąskaitoje sukauptos lėšos išmokamos paveldėtojams Civiliniame kodekse numatyta tvarka. Šios lėšos gali būti išmokamos periodiškai arba vienkartinė išmoka. Jeigu paveldėtojai yra mirusiojo vaikai, sutuoktinis, tėvai, įtėviai, globėjai, globotiniai, rūpintojai, rūpintiniai, seneliai, vaikaičiai, broliai ar sesrys, tai jiems taikoma LR Paveldimo turto mokesčio įstatyme nustatyta lengvata. Kitų įpėdinių paveldėto turto neapmokestinama vertė, ne didesnė už 14285,71 Lt. Vadinasi, gyventojui, paveldinčiam ne didesnės kaip minėtos vertės turtą, paveldimo turto mokesčio mokėti nereikia. Kai gyventojas (paveldimo turto mokesčio mokėtojas) paveldi turtą, kurio bendra vertė yra didesnė kaip 14285,71 Lt, apskaičiuojant paveldimo turto mokestį yra taikoma lengvata – šio turto apmokestinamoji vertė (70 proc. visos turto vertės) yra mažinama 10000 Lt. Apmokestinamo paveldimo turto mokesčio tarifai:

- jeigu paveldimo turto apmokestinamoji vertė (70 proc. visos jo vertės) yra ne didesnė už 0,5 mln. litų, paveldimo turto mokestis skaičiuojamas taikant 5 proc. tarifą;
- jeigu paveldimo turto apmokestinamoji vertė yra didesnė už 0,5 mln. litų, tai paveldimo turto mokestis skaičiuojamas taikant 10 proc. tarifą.

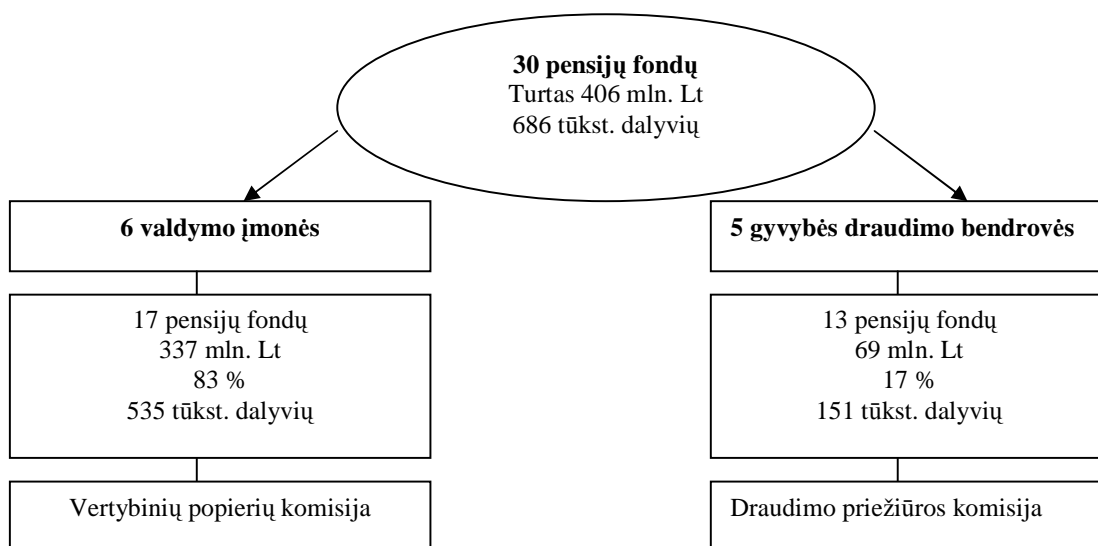
Reikia paminėti, kad paveldimo turto mokestį sumoka pats gyventojas [32].

Antros pakopos pensijų fondai. Pensijų reformos startą galima vadinti vienu sėkmingiausių Rytų ir Centrinėje Europoje. Nuo pat reformos pradžios dalyvavimo pensijų fonduose aktyvumas – didžiulis, o tolesnį gyventojų susidomėjimą pensijų fondais skatina ir palanki padėtis vertybinių popierių rinkose.

Teisę užsiimti pensijų kaupimo veikla turi gyvybės draudimo įmonės ir pensijų fondų valdymo įmonės. Gyvybės draudimo įmonei teisę vykdyti pensijų kaupimo veiklą suteikia draudimo veiklos licencija, išduota gyvybės draudimo šakos pensijų kaupimo veiklos draudimo grupės veiklai. Pensijų

fondų valdymo įmonė gali pradėti pensijų kaupimo veiklą tik gavusi licenciją ir Priežiūros komisijai patvirtinus atitinkamas pensijų fondų taisykles. Gyvybės draudimo ir pensijų fondų valdymo įmonės, turinčios teisę užsiimti pensijų kaupimo veikla, vadinamos pensijų kaupimo bendrovėmis [1].

Šiuo metu Lietuvoje veikia 30 įvairių antros pakopos pensijų fondų (7 pav.), kurie yra sukaupę 406 mln. litų. Kam patikėti kaupti savo pensiją, galima rinktis iš 6 pensijų fondų valdymo įmonių ir 5 gyvybės draudimo bendrovių [10] (žr. 1 ir 2 PRIEDUS).

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Vertybinių popierių komisijos pateiktus duomenis

7 pav. Pensijų fondų industrijos struktūra, 2005-12-31

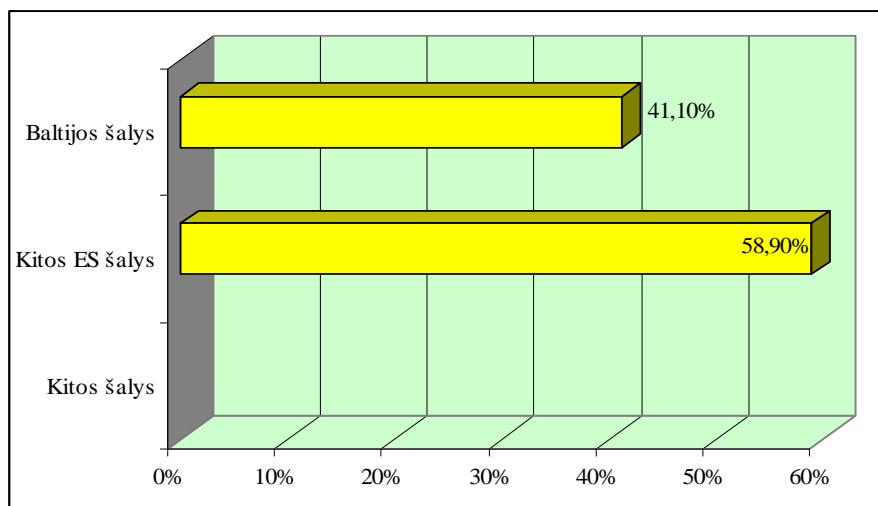
Kaip anksčiau buvo minėta šiuo metu yra šešios valdymo įmonės, turinčios teisę verstis pensijų kaupimo veikla:

1. UAB „Hansa investicijų valdymas“;
2. UAB „Finasta investicijų valdymas“;
3. UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“;
4. UAB „NORD/LB investicijų valdymas“;
5. UAB „Parex investicijų valdymas“;
6. UAB „SEB VB investicijų valdymas“

UAB „Hansa investicijų valdymas“ turi keturis Hansa pensijos fondus: „Pensija 1“, „Pensija 2“, „Pensija 3“ ir „Pensija 4“.

„Pensija 1“ yra konservatyvaus investavimo pensijų fondas, jame yra 0 proc. akcijų. Fondo lėšos yra investuojamos tik į Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos, ar Ekonominio

bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių bei joms prilygintų instancijų skolos vertybinius popierius. Šio pensijų fondų portfelį pagal instrumentus sudaro: gryniesi pinigai – 1,2 proc., fiksuoto pajamingumo – 98,8 proc.[34]. Investicijos pagal regionus sudaro 41,1 proc. Baltijos šalyse bei 58,9 proc. kitose Europos Sąjungos šalyse (8 pav.). Šis fondas tinkamiausias vyresniems klientams, kuriems liko nedaug metų iki pensijos (nuo 60 metų).

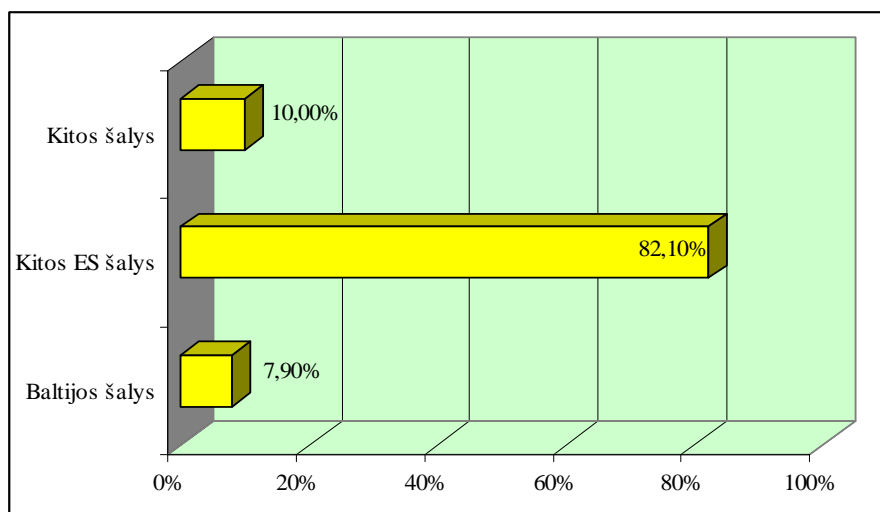

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Hansa banko pateiktus duomenis

8 pav. UAB „Hansa investicijų valdymas“ konservatyvaus investavimo pensijų fondo investicijos pagal regionus

„Pensija 2“ – tai stabilumas suderintas su augimo potencialu. Investuojant fondo lėšas yra siekiama užtikrinti nuoseklų jo dalyvių turto augimą ilgu laikotarpiu. Didžioji fondo lėšų dalis yra investuojama į skolos vertybinius popierius. Iki 20 proc. fondo lėšų investuojama į akcijas, iš kurių ilgu laikotarpiu tikimasi didesnio pajamingumo nei iš skolos vertybinių popierių. Investicijos pagal regionus šiame fonde sudaro 7,9 proc. Baltijos šalyse, 82,1 proc. kitose Europos Sąjungos šalyse ir 10 proc. kitose šalyse (9 pav.).

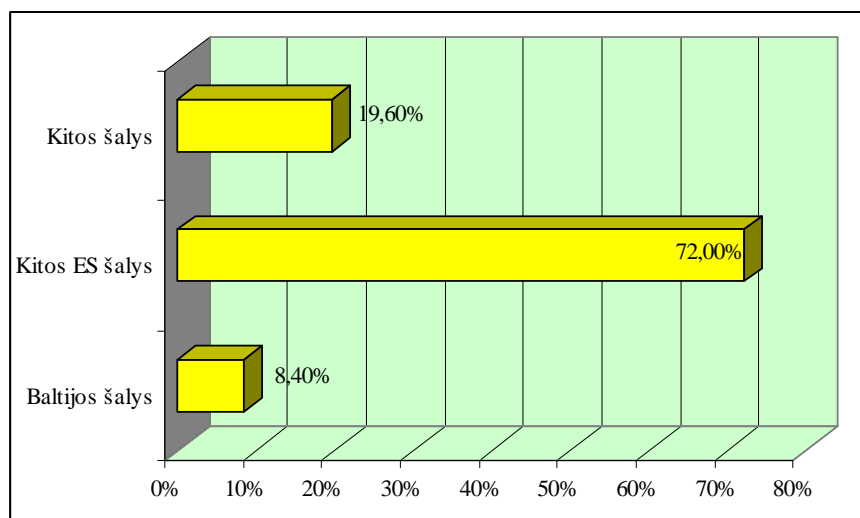
Šio fondo portfelį pagal instrumentus sudaro: 0,4 proc. gryniesi pinigai, 19,9 proc. akcijos, 79,7 proc. fiksuoto pajamingumo. Šis fondas rekomenduojamas žmonėms nuo 50 iki 60 metų. Pagal banko pateiktus duomenis daugiausia lėšų – 50 proc. viso valdomo pensijų turto sukaupta šiame pensijų fonde.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Hansa banko pateiktus duomenis

9 pav. UAB „Hansa investicijų valdymo“ pensijų fondo „Pensija 2“ investicijos pagal regionus

Investuojant „Pensija 3“ fondo lėšas yra siekiama užtikrinti nuoseklų jo dalyvių turto augimą ilgu laikotarpiu. Didžioji fondo lėšų dalis yra investuojama į skolos vertybinius popierius. Iki 40 proc. fondo lėšų investuojama į akcijas, iš kurių ilgu laikotarpiu tikimasi didesnio pajamingumo nei iš skolos vertybinių popierių.

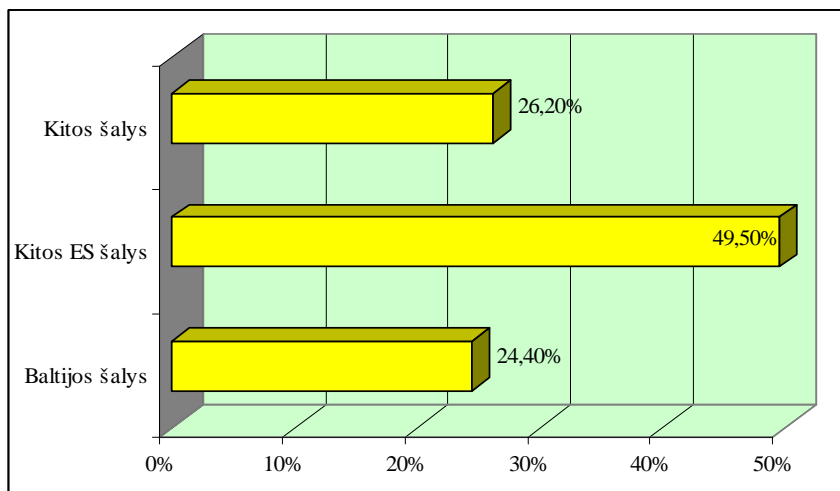
Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Hansa banko pateiktus duomenis

10 pav. UAB „Hansa investicijų valdymo“ pensijų fondo „Pensija 3“ investicijos pagal regionus

Portfelį pagal instrumentus sudaro: gryniesi pinigai – 0,4 proc., akcijos – 40,0 proc., fiksuoto pajamingumo – 59,7 proc. Investicijas pagal regionus galima suskirstyti taip: Baltijos šalys – 8,4 proc.,

kitos Europos Sąjungos šalys – 72,0 proc., kitos šalys – 19,6 proc. (10 pav.). Šis fondas rekomenduojamas dalyviams, kurių amžius yra nuo 35 iki 50 metų. Reikėtų paminėti, kad 39 proc. viso valdomo pensijų turto lėšų yra sukaupta šiame pensijų fonde.

„Pensija 4“ fondas yra rekomenduojamas dalyviams, kurių amžius yra iki 35 metų, kadangi iki 70 proc. fondo lėšų yra investuojama į akcijas, iš kurių ilgu laikotarpiu tikimasi didesnio pajamingumo nei iš skolos vertybinių popierių. 30 proc. fondo lėšų yra investuojama į skolos vertybinius popierius. „Pensija 4“ fondas yra apibūdinamas kaip maksimalaus uždarbio potencialas, tačiau šio fondo rizika taip pat yra didžiausia. Kaip buvo minėta, daugiausia yra investuojama į akcijas, tai galima pamatyti ir portfelio pagal instrumentus sudėtyje. Šį portfelį sudaro: 11,9 proc. grynujų pinigų, 63,9 proc. akcijų bei 24,2 proc. fiksuoto pajamingumo. Investicijas pagal regionus galima būtų suskirstyti sekančiai: Baltijos šalys – 24,4 proc., kitos Europos Sąjungos šalys – 49,5 proc., kitos šalys – 26,2 proc. [34]. Akivaizdžiau tai galima pamatyti 11 pav.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal Hansa banko duomenis

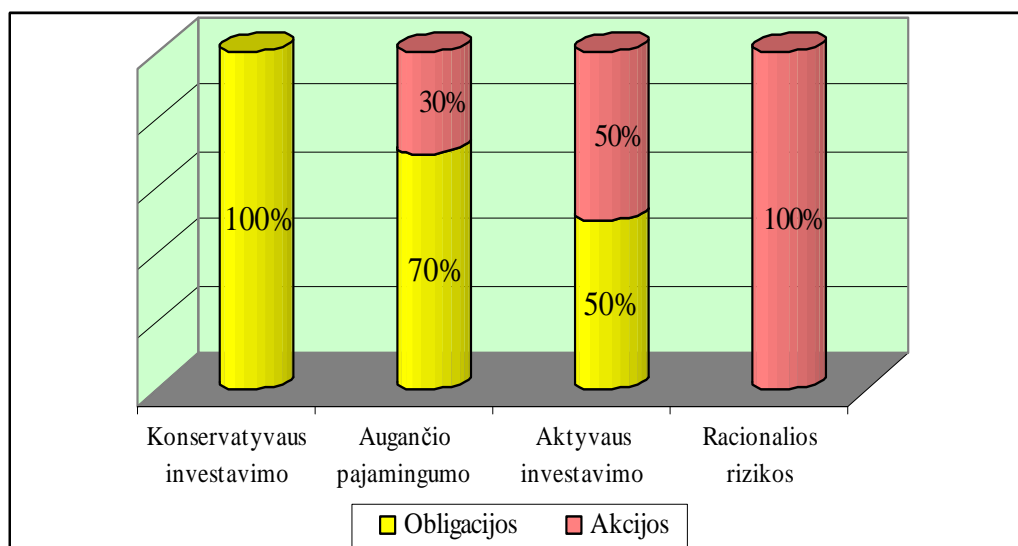
11 pav. UAB „Hansa investicijų valdymo“ „Pensija 4“ pensijų fondo investicijos pagal regionus

UAB "Finasta investicijų valdymas" nuo pat savo veiklos pradžios išsikėlė tikslą įsitvirtinti kaip sėkmingiausiai pensijų fondus valdanti bendrovė, todėl sukūrė keturis pensijų fondus, maksimaliai tenkinančius skirtingus klientų poreikius (12 pav.).

Konservatyvaus investavimo pensijų fondo turtas investuojamas tik į Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos ar Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių, centrinių bankų ir Europos centrinio banko išleistus arba į jų garantuotus skolos vertybinius popierius, Investicinius Fondus.

Augančio pajamingumo pensijų fondo turtas investuojamas iki 30 proc. į įmonių akcijas ir (arba) į investicinius fondus, kurių pagrindinė investavimo kryptis – nuosavybės vertybiniai popieriai; iki 100 proc. (bet ne mažiau kaip 70 proc.) į skolos vertybinius popierius, pinigų rinkos priemones ir (arba) į investicinius fondus, kurių pagrindinė investavimo kryptis – skolos vertybiniai popieriai ir pinigų rinkos priemonės.

Aktyvaus investavimo pensijų fondo turtas investuojamas iki 50 proc. į akcijas ir (arba) investicinius fondus, kurių pagrindinė investavimo kryptis – nuosavybės vertybiniai popieriai; iki 100 proc. (bet ne mažiau kaip 50 proc.) į skolos vertybinius popierius, pinigų rinkos priemones ir (arba) investicinius fondus, kurių pagrindinė investavimo kryptis – skolos vertybinių popierių ir pinigų rinkos priemonės.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal UAB „Finasta investicijų valdymas“ pateiktus duomenis

12 pav. UAB „Finasta investicijų valdymas“ pensijų fondų rūšys

Racionalios rizikos pensijų fondo turtas bus investuojamas į akcijas ir (arba) investicinius fondus, kurių pagrindinė investavimo kryptis – nuosavybės vertybiniai popieriai. Tai rizikingiausias, tačiau ir pelningiausias pensijų fondas [4].

UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ gali pasiūlyti du pensijų fondus, tai: „Pensija 1“ ir „Pensija 2“.

„Pensija 1“ fondo lėšos gali būti investuojamos vien tik į Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos ar Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių, centrinių bankų ir Europos centrinio banko išleistus arba garantuotus skolos vertybinius popierius arba į

kolektyvinio investavimo subjektų investicinius vienetus ir akcijas, kurių lėšos investuojamos į Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos ar Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių, centrinių bankų ir Europos centrinio banko išleistus arba garantuotus skolos vertybinius popierius. Todėl investuojant galima tikėtis pajamų stabilumo tiek ilgu, tiek trumpu laikotarpiu. Šį fondą patartina rinktis žmonėms, kurie kaups pensiją fonde trumpą laikotarpį.

Tuo tarpu „Pensija 2“ iki 50 procentų fondo lėšų yra investuojama į akcijas, iki 40 procentų į terminuotus indėlius, iki 50 procentų į pinigų rinkos priemones, likusi dalis – į skolos vertybinius popierius. Sąvoka "akcijos" apima investicijas į kolektyvinio investavimo subjektų investicinius vienetus investuojančius į akcijas, bei skolos vertybinius popierius pagal LR Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo reikalavimus. Šį fondą patartina rinktis žmonėms, kurie kaups pensiją fonde ilgą laikotarpį [30].

UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ gali pasiūlyti konservatyvaus investavimo, padidinto pajamingumo arba maksimalaus prieaugio pensijų fondus.

Konservatyvaus investavimo pensijų fondas „NORD/LB 1“. Tai stabilus ir patikimas pensijos kaupimo būdas. Šis fondas sudaro prielaidas nedideliame, bet stabiliam vertės augimui kadangi visas fondo turtas bus investuotas į skolos ir pinigų rinkos instrumentus. Investuojama tik į įstatymuose bei fondo taisyklėse numatytų šalių, tarp kurių Lietuvos, Europos Sąjungos vyriausybių bei jų Centrinų bankų garantuotus, skolos vertybinius popierius. Siekiant maksimalios naudos dalyviams, fondo turtas bus investuojamas tik į aukštesnius kaip BBB reitingą (pagal S&P) turinčius skolos vertybinius popierius (obligacijas) [31].

Padidinto pajamingumo pensijų fondas „NORD/LB 2“ yra puikus pasirinkimas aukso vidurio ieškantiems žmonėms. Ilgalaikėje perspektyvoje šio fondo tikėtina grąža yra didesnė negu pirmojo, nes iki 25 proc. nuo viso turto, sukaupto fonde, bus investuota į nuosavybės vertybinius popierius (akcijas), o likusi dalis, 75 proc. į skolos ir pinigų rinkos instrumentus. UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ investuos į Vyriausybių ir Centrinų Bankų garantuotus skolos vertybinius popierius bei į kredito įstaigų išleistas obligacijas. Investicijos į akcijas bus vykdomos naudojantis didžiausių pasaulio investicinių fondų valdytojų bei bankų paslaugomis: Fidelity, Vanguard, JPMorgan Fleming, UBS, Deutsche Bank. Bus pasirenkami indeksiniai fondai, atkartojantys S&P 500, MSCI-Europe, MSCI-US, MSCI-Global indeksų pokyčius ir savyje apimančius ne žemesnį kaip A kredito reitingą turinčias kompanijas [31].

Maksimalaus prieaugio pensijų fondas „NORD/LB 3“ - maksimalaus augimo siekiantis pensijos kaupimo būdas. Pasirinkus šį fondą atsiranda galimybė gauti didžiausią savo lėšų prieaugį,

tačiau kurį laiką kaupiamų lėšų vertė gali ir kristi. Visa tai yra sąlygota tuo, kad iki 50 proc. viso fondo turto bus investuota į nuosavybės vertybinius popierius (akcijas), o likusi dalis, 50 proc., į skolos ir pinigų rinkos instrumentus. UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ investuos į Vyriausybių ir Centrinų Bankų garantuotus skolos vertybinius popierius bei į kredito įstaigų išleistas obligacijas. Investicijos į akcijas bus vykdomos naudojantis didžiausių pasaulio investicinių fondų valdytojų bei bankų paslaugomis: Fidelity, Vanguard, JPMorgan Fleming, UBS, Deutsche Bank. Bus pasirenkami indeksiniai fondai, atkartojantys S&P 500, MSCI-Europe, MSCI-US, MSCI-Global indeksų pokyčius ir savyje apimančius ne žemesnį kaip A kredito reitingą turinčias kompanijas [31].

UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ taip pat siūlo kaupti lėšas naudojantis „NORD/LB papildoma pensija“. Universali fondo investavimo strategija yra pritaikyta ilgalaikiam taupymui: iki 50 proc. fondo lėšų gali būti investuojama į akcijas, o likusi dalis - į obligacijas, indėlius ir pan.

UAB „Parex investicijų valdymas“ siūlo kaupti lėšas viename iš dviejų pensijų fondų : „Parex Pensija 1“ arba „Parex Pensija 2“.

„Parex Pensija 1“ yra konservatyvus pensijų kaupimo būdas, sudarantis prielaidą stabiliam fondo turto vertės augimui, o kartu ir asmeninių lėšų augimui. Šio fondo tikslas – užtikrinti stabilų lėšų prieaugį, esant mažai investavimo rizikai. Pasirinkus šią pensijų kaupimo kryptį, galima tikėtis nedidelio, bet pastovaus pelno.

„Parex Pensija 2“ yra aktyvus pensijų kaupimo būdas energingiems, novatoriškiems ir rizikuoti nebijantiems asmenims. Šis fondas siekia kuo didesnės investicijų grąžos. Fondo lėšos investuojamos į ekonomiškai išsivysčiusių šalių obligacijas, kurios pasižymi stabilium augimu ir perspektyviausių įmonių akcijas (iki 50 proc.), pasižyminčias greitu kilimu [35].

UAB „SEB VB investicijų valdymas“ siūlo tris pensijų fondus – „SEB pensija 1“, „SEB pensija 2“ ir „SEB pensija 3“ (šis pensijų fondas pradėjo veiklą tik nuo š.m. kovo mėn. 27 dienos). Pensijų fondų palyginimas yra pavaizduotas 4 lentelėje.

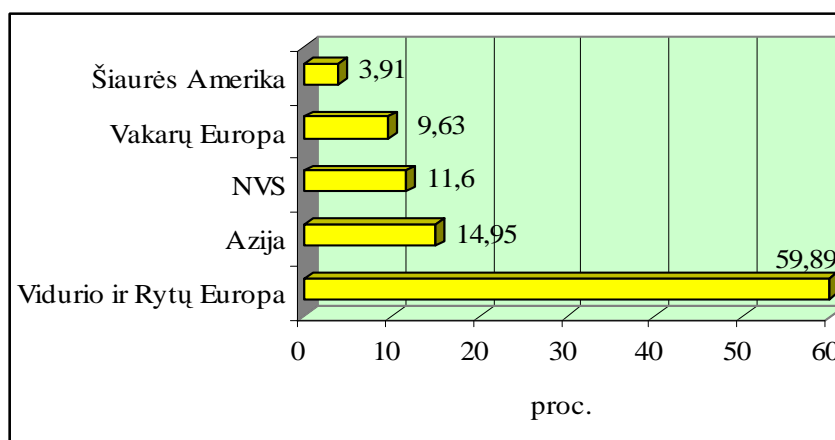
„SEB pensija 1“, kaip ir kitų pensijų kaupimo bendrovių pirmieji pensijų fondai, yra konservatyvaus investavimo pensijų fondas. Šis fondas tinka asmenims, kurie: pensinio amžiaus sulauks pakankamai greitai (už 4 - 7 metų); už pensijų įmokas pageidauja gauti mažesnes, bet stabilesnes pajamas; siekiantiems apsaugoti nuo kaupiamų lėšų vertės svyravimų.

UAB „SEB investicijų valdymas“ pensijų fondų palyginimas

	SEB pensija 1	SEB pensija 2	SEB pensija 3
Tikslas	Apsisaugoti nuo pinigų nuvertėjimo	Per vidutinį laikotarpį uždirbti vidutinę grąžą	Per ilgą laikotarpį uždirbti didesnę už vidutinę grąžą
Rizika	Maža	Vidutinė	Didesnė už vidutinę
Akcijos	0 proc.	20-50 proc.	60-100 proc.
Obligacijos	100 proc.	50-80 proc.	0-40 proc.
Rekomenduojama	Mažiau nei 5-7 metai iki pensinio amžiaus	5-15 metų iki pensinio amžiaus	15 ir daugiau metų iki pensinio amžiaus
Tikėtina vidutinė metinė grąža	2-4,5 proc.	6-8 proc.	8-10 proc.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal SEB Vilniaus banko pateiktus duomenis

Fondo „SEB pensija 2“ turtas investuojamas taip, kad per ilgą laikotarpį fondo dalyvių investicijų vertė didėtų ir būtų išlaikyta vidutinė rizika. Tarp analogiškų vidutinės akcijų dalies (30-70 proc.) pensijų fondų jis užima 47 procentus rinkos.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal SEB Vilniaus banko pateiktus duomenis

13 pav. UAB „SEB investicijų valdymas“ fondo „Pensija 2“ investicijų pasiskirstymas pagal regionus

Unikalus „SEB pensija 2“ ypatumas – akcijų dalis fonde keičiama nuo 20 iki 50 procentų atsižvelgiant į situaciją rinkoje (gali būti įtrauktos Lietuvos ir/ar Baltijos šalių akcijos). Šis pensijų fondas tinka asmenims, kuriems iki pensinio amžiaus liko daugiau kaip 7-8 metai, taip pat siekiantiems geresnių ilgalaikio kaupimo rezultatų išlaikant vidutinę riziką. 13 pav. galima matyti, kokios yra šio

pensijų fondo investicijos. Matome, kad daugiausia yra investuojama į Vidurio ir Rytų Europą, t.y. 59,89 proc., mažiausiai – į Šiaurės Ameriką (3,91 proc.) visų investicijų.

Antros pakopos fondo „SEB pensija 2“ vieneto vertė šių metų pirmąjį ketvirtį padidėjo daugiau kaip 3 proc.; nuo jo įkūrimo iki kovo 31 d. ji padidėjo 26,6 procento. Fondo turtas nuo metų pradžios išaugo beveik 22 proc. – iki 28,94 mln. litų.

Nuo 60 iki 100 proc. „SEB pensija 3“ pensijų fondo turto gali būti investuojama į akcijas. Toks fondas gali sudominti jaunos žmonės, kuriems iki pensinio amžiaus liko dar ilgas laikotarpis (daugiau kaip 15 metų), jiems gali būti patrauklus investavimas į akcijas dėl ilgalaikio akcijų rinkų teikiamo pelningumo [32].

Visos šios anksčiau paminėtos valdymo įmonės veikia pagal Kolektyvinio investavimo subjektų ir Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymus ir turi Lietuvos Respublikos Vertybinių popierių komisijos išduotą veiklos licenciją, kuri leidžia:

- 1) valdyti kitų asmenų investicinių priemonių portfelius;
- 2) valdyti pensijų fondų investicinių priemonių portfelius, jeigu įmonė atitinka Papildomo savanoriško pensijų kaupimo ir Pensijų kaupimo įstatymų reikalavimus;
- 3) valdyti riboto platinimo kolektyvinio investavimo subjektus;
- 4) konsultuoti investavimo į investicines priemones klausimais;
- 5) saugoti ir tvarkyti investicinių fondų investicinius vienetus ar investicinių kintamojo kapitalo bendrovių akcijas. (kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas).

Lietuvoje veikia penkios gyvybės draudimo įmonės, kuriose taip pat galima kaupti pensiją [11]:

1. UAB „Commercial Union Lietuva Gyvybės draudimas“;
2. UAB „Ergo Lietuva Gyvybės draudimas“;
3. UAB „PZU Lietuva Gyvybės draudimas“;
4. UAB „Sampo Gyvybės draudimas“;
5. UAB „Seesam Lietuva Gyvybės draudimas“.

Pensijų kaupimą gyvybės draudimo įmonėse prižiūri ir licencijas išduoda Lietuvos Respublikos Draudimo priežiūros komisija.

3 PRIEDE „Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti mokesčiai iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų“ yra pateikta visų pensijų kaupimo bendrovių imami mokesčiai ir atskaitymai iš dalyvių lėšų.

Kaip jau anksčiau buvo pateikta, o taip pat galima pamatyti 3 PRIEDE visos kaupimo bendrovės turi nuo dviejų iki keturių pensijų fondų. Lyderio pozicijas pagal turimų pensijų fondų skaičių užima UAB „Finasta investicijų valdymas“, ši bendrovė turi net keturis pensijų fondus.

Pagrindinis skirtumas tarp kaupimo bendrovių valdomų pensijų fondų yra investavimo strategija. Kiekviena iš pensijų kaupimo bendrovių turi konservatyvaus investavimo pensijų fondą, kurio lėšos yra investuojamos į mažiausiai rizikingus aktyvus, ir dar po vieną ar kelis rizikingesnius pensijų fondus, kurių lėšos atitinkamai yra investuojamos į rizikingesnius, bet ir žymiai pelningesnius aktyvus. Taip pat yra pensijų fondų su mišraus investavimo strategijom, šiuose fonduose dalis lėšų yra investuojama į nerizikingus, o kita dalis į labiau rizikingus aktyvus.

Kaip ir kiekviena paslauga, pensijų kaupimas kainuoja. Už kaupiamų lėšų tvarkymą pensijų kaupimo bendrovės ima mokesčius. Kad dalyviams būtų lengviau juos palyginti, įstatymas leidžia imti tik dviejų rūšių atskaitymus. Įstatymas nustato ir jų maksimalius dydžius. Kaupimo bendrovei neleidžiama atskaityti daugiau kaip 10 proc. nuo kiekvienos įmokos į pensijų fondą ir daugiau kaip 1 proc. nuo kiekvienos pensijų sąskaitos vertės per metus. Jokių kitų atskaitymų iš dalyvių lėšų (nei iš įmokų, nei iš investicinių pajamų) ji daryti negali. Norint pereiti į kitą pensijų fondą taip pat yra nustatyti tam tikri mokesčiai.

3 PRIEDE galima matyti, kad yra pateikti ne tik maksimalūs administravimo mokesčiai, kurie yra numatyti pensijų fondų taisyklėse, bet ir tikslūs administravimo mokesčiai, numatyti pensijų kaupimo bendrovių valdybos, stebėtojų tarybos ar administracijos vadovo sprendimais. Negali būti imami didesni mokesčiai nei yra nurodyta šioje lentelėje. Daugumoje pensijų kaupimo bendrovių tiek maksimalūs, tiek tikslūs administravimo mokesčiai sutampa. Tačiau kai kuriose bendrovėse šie mokesčiai skiriasi, pvz., UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ valdomuosiuose fonduose yra nustatytas 0,95 proc. tikslus administravimo mokestis, kuris mokamas nuo turto, o fondų taisyklėse nuo turto mokamas maksimalus mokesčio dydis yra 1 proc. Tai reiškia, kad pensijų fondų valdytojai („NORD/LB1“, „NORD/LB2“ ir „NORD/LB3“) fondo taisyklėse nustatyta tvarka gali pakelti administravimo mokesčius nuo 0,95 proc. iki 1 proc. UAB „Sampo gyvybės draudimas“ valdomuosiuose fonduose nuo įmokų mokami mokesčiai taip pat skiriasi. Šios bendrovės nustatytas tikslus nuo įmokų mokamas administravimo mokestis yra 7 proc., o tuo tarpu fondų taisyklėse maksimalus mokestis yra iki 10 proc. Taigi, šio pensijų fondo valdytojai fondo taisyklėse nustatyta tvarka taip pat gali pakelti administravimo mokesčius nuo 7 proc. iki 10 proc. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad didžiausias skirtumas tarp tikslaus ir maksimalaus administravimo mokesčių yra UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“ valdomajame „Ergo konservatyvusis“ fonde. Šiame fonde administravimo mokesčiai nuo įmokų gali svyruoti nuo 4 proc. iki 10 proc.

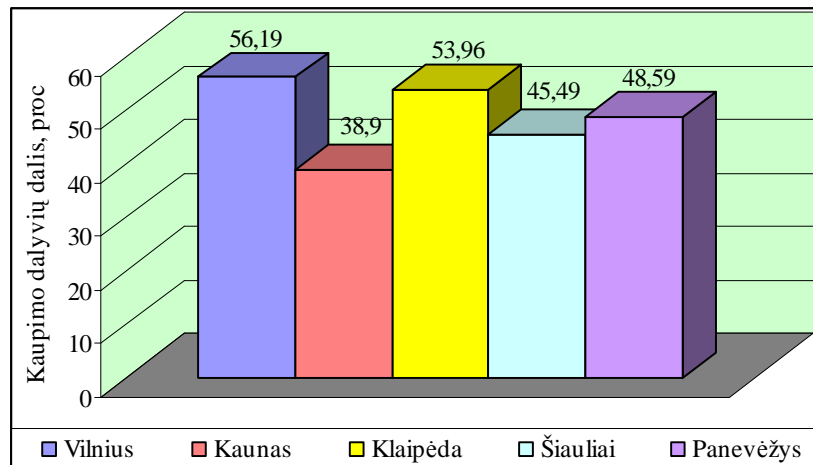
Mažiausius administravimo mokesčius yra nusistatę UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ nuo įmokų 1,15 proc. konservatyvaus investavimo pensijų fonde ir 1,45 proc. mišraus

investavimo pensijų fonde. Nuo turto mažiausius mokesčius, t.y. 0,99 proc. numatę UAB „Finasta investicijų valdymas ir jau minėta UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“. Iš draudimo bendrovių nuo turto nusistačius mažiausius mokesčius, t.y. iki 0,99 proc., yra UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“, o nuo įmokų – iki 1,5 proc. UAB „Parex investicijų valdymas“.

Didžiausių mokesčių nelabai galima išskirti nes pagrinde visos bendrovės yra nustačiusios iki 1 proc. maksimalius administravimo mokesčius nuo turto. Nuo įmokų didžiausius mokesčius yra nustačiusios UAB „Sampo gyvybės draudimas“ ir UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“ iki 10 proc.

Išanalizavus statistinius duomenis galima teigti, kad praėjus trims sutarčių pasirašymo etapams, naujoje sistemoje dalyvauja 684 tūkstančiai asmenų arba 54,42 proc. visų apdraustųjų SoDroje. Daugiausia sutarčių buvo pasirašyta per pirmąjį pasirašymo etapą – iki 2003 metų gruodžio 1 d. [10]. Kitų dviejų etapų metu vyravo panaši pasirašymo dinamika, daugiausia sutarčių pasirašoma baigiantis pasirašymo laikotarpiui [7]. Bendras pensijų fondų turtas 2005 m. 12 mėn. 31 dienai buvo 406 mln. litų. Vidutinis investavimo priemonių skaičius viename pensijų fonde – 40.

14 pav. pateikiama penkių didžiausių Lietuvos miestų sutarčių sudarymo dinamika 2003-2005 metų laikotarpyje. Kaip galima matyti, daugiausia pensijos kaupimo dalyvių, 2003-2005 metais pasirašiusių kaupimo sutartis yra Vilniuje, t.y. 56,19 proc. arba 217724 kaupimo dalyvių iš 387458 apdraustųjų Sodroje. Antroje vietoje iš didžiųjų miestų yra Klaipėda, kurioje šiuo nagrinėjamu laikotarpiu buvo pasirašyta 53910 pensijos kaupimo sutarčių iš 99913 Sodroje apdraustųjų, arba 53,96 proc. Trečioje vietoje buvo Panevėžys, šio 48,59 proc. miesto gyventojų nutarė kaupti pensiją pasinaudoję nauja pensijų kaupimo sistema. Nors Kaunas yra antrasis pagal dydį Lietuvos miestas, tačiau nagrinėjamu laikotarpiu iš didžiųjų miestų jis buvo paskutinėje vietoje pagal pasirašytų pensijų sutarčių skaičių. Šiame mieste buvo iš 200394 Sodroje apdraustų asmenų, pensijų kaupimo sutartis sudarė 77961, t.y. 38,9 proc.

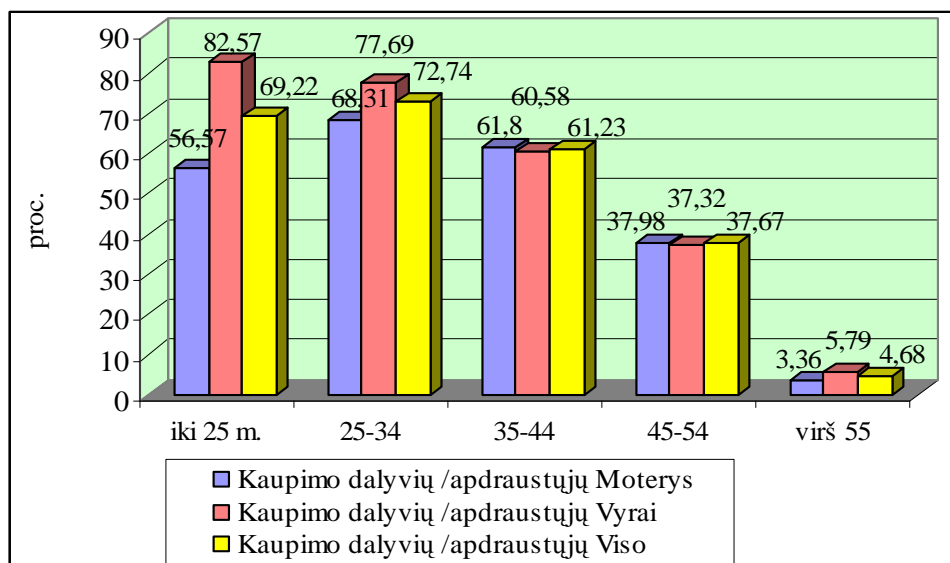
Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktus duomenis

14 pav. Sutarčių sudarymo dinamika pagal miestus, 2003-2005 m.

Iš pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad didžiųjų miestų gyventojai daugmaž panašiai dalyvauja pensijų kaupimo sistemoje, kiek pasyviau joje dalyvauja kauniečiai. Taigi Kaune, labiau pasistengus ateinančiais metais galima būtų sudaryti daug daugiau sutarčių nei kituose miestuose, kadangi nedalyvaujančių pensijų kaupime asmenų šiame mieste yra daugiausiai.

Pagal visus Lietuvos miestus daugiausia sutarčių yra pasirašę Druskininkų rajono gyventojai – 92 proc. visų apdraustųjų, mažiausiai – Širvintų rajono gyventojai – tik 30 proc. visų apdraustųjų [7]. (žr. 4 PRIEDĄ).

Turimi duomenys rodo, kad aktyviausiai kaupimo sistemoje dalyvauja asmenys nuo 25 iki 34 metų, iš jų kaupimo sistemoje dalyvauja 72,74 proc. visų apdraustųjų, iki 25 metų amžiaus asmenų – 69,22 proc. apdraustųjų (15 pav.). Mažiausiai kaupime dalyvauja vyresnio amžiaus asmenys. Tiems, kuriems per 55 metus, sutartis yra sudarę 4,68 proc. visų apdraustųjų [10].

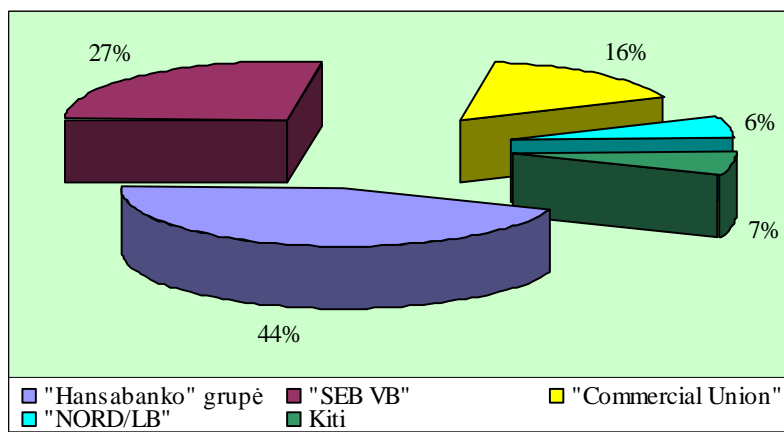

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktus duomenis

15 pav. Kaupimo dalyvių/ apdraustųjų skaičius pagal amžių 2003-2005 metų laikotarpiu

Daugiausia kaupimo sistemos dalyvių pasirinko mišrius pensijų fondų tipus [7].

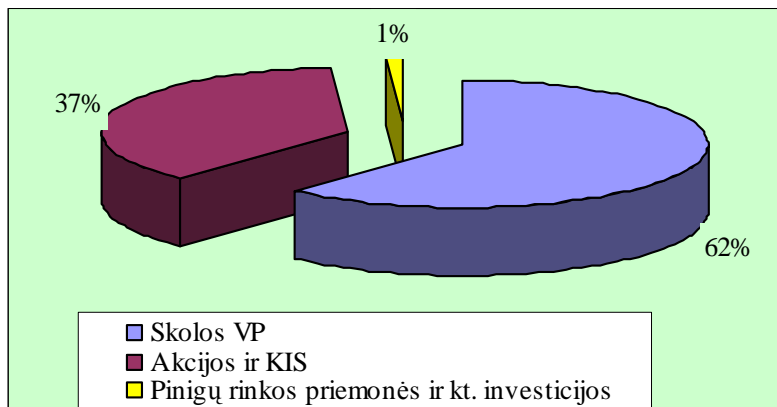
Pagal pasirašytas pensijų sutartis „Hansabanko“ grupė valdo didžiausią dalį pensijų rinkos – savo ateitį su „Hansabanku“ susiejo 312 tūkst., arba net 44 proc., pensijų sutartis pasirašiusių gyventojų (16 pav.). Kiek mažesnę rinkos dalį užima „SEB Vilniaus bankas“, šio banko paslaugomis kaupiant pensijas iki šiol naudojosi 27 proc. gyventojų.

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal pensijų fondų pateiktus duomenis

16 pav. Pensijų fondų rinka Lietuvoje (pagal dalyvių skaičių, 2005 12 31)

Iš 17 pav. galima matyti, kad daugiausia pensijų fondų investicijų sudarė skolos vertybiniai popieriai, t.y. 62 proc., akcijos ir KIS – 37 proc., o pinigų rinkos priemonės ir kitos investicijos tik 1 proc.

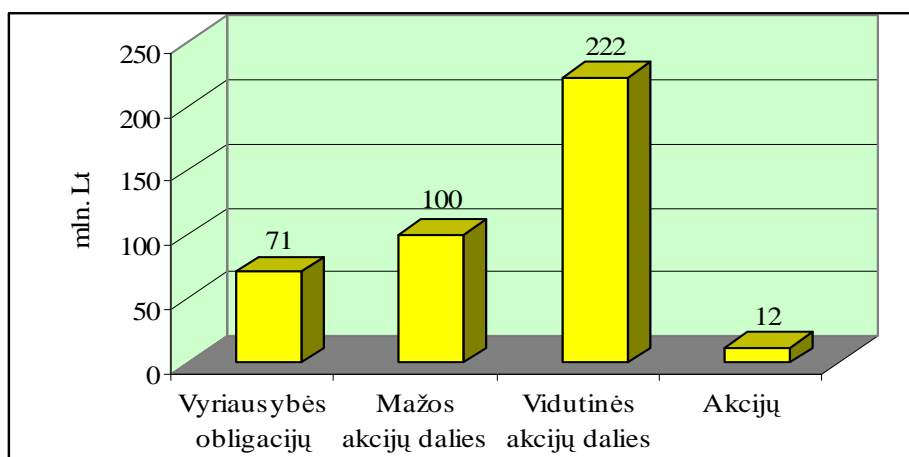
Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Vertybinių popierių komisijos pateiktus duomenis

17 pav. Pensijų fondų investicijų pasiskirstymas, 2005-12-31

Pensijų fondai yra suskirstyti pagal Finansų analitikų asociacijos pasiūlytą II pakopos pensijų fondų klasifikavimą pagal riziką į 4 grupes:

- Vyriausybės obligacijų (konservatyvūs);
- Mažos akcijų dalies (iki 30 proc. į akcijas);
- Vidutinės akcijų dalies (nuo 30 iki 70 proc. į akcijas);
- Akcijų (nuo 70 iki 100 proc. į akcijas).

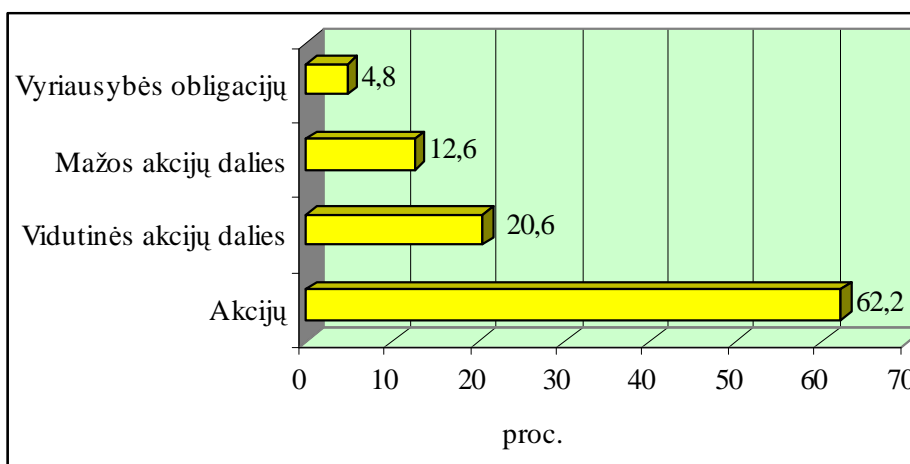
Iš 18 pav. matyti, kad daugiausia pensijų fondų turto - 222 mln. litų, arba 54,81 proc. turi vidutinės akcijų dalies pensijų fondai. Antrą pagal turimo turto vietą užima mažos akcijų dalies pensijų fondai, jų turtas 2005 m. gruodžio 31 dienai sudarė 100 mln. litų, t.y. 24,69 proc.. Mažiausiai turto yra iš akcijų sudarytuose pensijų fonduose – 12 mln. litų, t.y. 2,96 proc.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal vertybinių popierių komisijos pateiktus duomenis

18 pav. Pensijų fondų turto pasiskirstymas pagal grupes 2005-12-31

Kaip jau buvo minėta, iš akcijų sudaryti pensijų fondai yra pajamingiausi, tačiau jų rizika taip pat yra didžiausia. 19 pav. matome, kad pagal pensijų fondų pajamingumą nuo veiklos pradžios iki 2005 m. gruodžio 31 d. daugiausia, t.y. 62,2 proc. sudarė akcijų fondai, vidutinės akcijų dalies fondai sudarė 20,6 proc., mažos akcijų dalies – 12,6 proc., o pensijų fondų sudarytų iš vyriausybės obligacijų pajamingumas buvo mažiausias tik 4,8 proc.

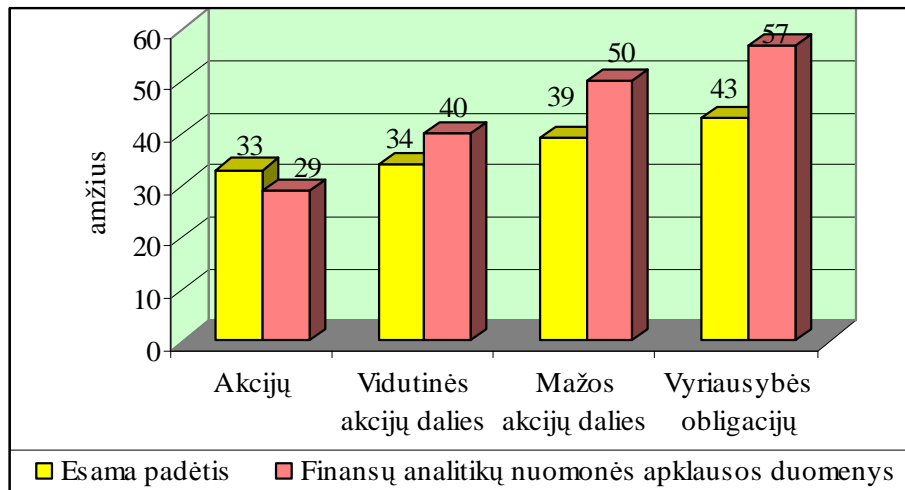

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Vertybinių popierių komisijos pateiktus duomenis

19 pav. Pensijų fondų pajamingumas, nuo veiklos pradžios iki 2005-12-31

20 pav. galima matyti, kaip pasiskirstęs vidutinis pensijų fondų dalyvių amžius pagal fondų grupes.

Daugiausia su akcijomis susietus pensijų fondus yra linkę pasirinkti dalyviai kurių amžius yra apie 33 metus (tai yra esamos padėties duomenys).

Šaltinis: Sudaryta autoriaus pagal Vertybinių popierių komisijos pateiktus duomenis

20 pav. Vidutinis pensijų fondų dalyvių amžius pagal fondų grupes, 2005-06-30

Finansų analitikų nuomonės apklausos duomenys rodo, kad daugiausia su akcijomis susietus pensijų fondus renkasi 29 metų amžiaus pensijos reformos dalyviai. Pagal esamos padėties duomenis vidutinės akcijų dalies pensijų fondus yra linkę rinktis 34 metų amžiaus asmenys, nors finansų analitikų nuomonės apklausos duomenys rodo, kad šios rūšies pensijų fondus daugiausia renkasi 40 metų asmenys. Kaip galima matyti iš 20 pav. mažos akcijų dalies pensijų fondus daugiausia linkę rinktis 39 metų ir atitinkamai 50 metų pensijų reformos dalyviai, vyriausybės obligacijų fondus renkais 43 – 57 metų pensijų reformos dalyviai. Iš 20 pav. galima spręsti, kad vyresni pensijų sistemos reformos dalyviai nelinekę rizikuoti ir mieliau renkasi mažiau rizikingesnius, bet atitinkamai mažesnę investavimo grąžą turinčius pensijų fondus. O jaunesni asmenys renkasi rizikingesnius, su didesne investavimo grąža pensijų fondus. Mano nuomone, tai yra teisingi pasirinkimai, nes asmenims, kuriems iki pensijos yra likę dar daug metų labiau apsimoka investuoti į su akcijomis (ar iš dalies su akcijomis) susietus pensijų fondus, kadangi šių fondų ilgalaikės perspektyvos rodikliai žada didesnę pelningumą negu investuojant į mažos akcijų dalies ar vyriausybės obligacijų pensijų fondus.

Trečios pakopos pensijų fondai. III pakopa – tai papildomas ilgalaikis kaupimas pensijai. Trečioje pakopoje gali dalyvauti visi to norintys asmenys, įskaitant ir tuos, kurie nemoka mokesčių SoDrai ir nedalyvauja I ir II pakopose.

Galima teigti, kad Lietuvoje besikuriantys III pakopos pensijų fondai, t.y. vadinamieji papildomi savanoriški pensijų fondai, geriausiai atitinka ilgalaikio kaupimo senatvei poreikį, nes būtent šiuo tikslu ir yra kuriami. Šios pakopos pensijų fondus valdo valdymo įmonės, o turtą saugo depozitoriumai (komerciniai bankai).

Įmokas į naujuosius papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondus asmuo (dalyvis) mokės savarankiškai pagal su valdymo įmone pasirašytą sutartį – tai reiškia, kad įmokos nebus automatiškai pervedamos. Pensijų kaupimo dalyvio patogumui jos gali būti periodinės ir neperiodinės [7].

Įmokos į papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondus mokamos iš asmeninių dalyvio lėšų. Šiuo atveju įmokas į pensijų fondą gali mokėti ir kiti asmenys – darbdaviai, šeimos nariai ar kiti. Dalyviui nėra draudžiama lygiagrečiai kaupti lėšas keliuose skirtinguose III pakopos pensijų fonduose. Dalyvavimo III pakopos pensijų fonduose laikas gali būti įtvirtintas konkretaus pensijų fondo taisyklėse. Tai reiškia, kad valdymo įmonė gali nustatyti minimalų privalomą dalyvavimo pensijų fonde laikotarpį.

Išmokos iš III pakopos pensijų fondų gali būti pradėtos mokėti sulaukus pensijų fondų taisyklėse nustatyto amžiaus, tačiau jis negali būti daugiau nei 5 metais mažesnis už valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti nustatytą amžių: vyro – 57,5 m.; moters – 55 m. (nuo 2006 m. ir vėliau) [14].

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad sudarant pensijų kaupimo sutartį, galima pasirinkti tinkamiausią fondą, o vėliau jį keisti – pereiti į kitą tos pačios bendrovės valdomą pensijų fondą ar kitos bendrovės valdomą pensijų fondą, išsaugant pajamų mokesčio lengvatą. Į naują fondą visos asmens sukauptos lėšos bus pervestos be papildomų mokesčių.

Įmokoms, mokamoms į pensijų fondą savo arba sutuoktinio naudai, taikoma pajamų mokesčio lengvata: nuo per metus į fondą sumokėtų lėšų (jeigu jos kartu su kitomis pajamų mokesčių mažinančiomis išlaidomis neviršija 25 proc. metinių apmokestinamųjų pajamų) kitais metais, pateikus pajamų deklaraciją, gražinamas sumokėtas pajamų mokestis.

Pavyzdys. Pagal darbo sutartį dirbantis ir 33 proc. pajamų mokestį mokantis asmuo, kas mėnesį į pensijų fondą mokėdamas po 100 litų, kitais metais iš valstybės galės susigrąžinti 396 Lt (33 proc. nuo 1 200 litų).

Iš pensijų fondo atsiimant lėšas, jeigu jos išlaikytos dešimt metų (arba trumpiau, bet dalyvis jau yra sulaukęs amžiaus, penkeriais metais trumpesnio už pensinį amžių valstybinei socialinio draudimo pensijai gauti), išmokama sukauptos sumos dalis, lygi sumokėtoms įmokoms, apmokestinama 15 proc. pajamų mokesčiu. Viršijanti dalis, t. y. investicinės pajamos, neapmokestinamos.

Savanoriško pensijų kaupimo pensijų fonde „Pensija 1 plus“ sumokėtų įmokų ir tikėtinų išmokų santykis

Kiek metų kaupiama	Sumokėta įmokų (mėnesio įmoka-50 Lt)	Sumokėta įmokų (pasinaudojus mokesčių lengvata)	Sukaupta pensijų fonde	Išmokama suma, išskaičius pajamų mokestį
5 metų *	3000 Lt	2010 Lt	3253 Lt	2803 Lt
15 metų **	9000 Lt	6030 Lt	16479 Lt	15129 Lt
30 metų **	18000 Lt	12060 Lt	68754 Lt	66054 Lt

*Apskaičiuota darant prielaidą, kad pensijų fondo Pensija 1 plus grynoji investicijų grąža – 4 proc., įmokų mokestis – 2 proc., valdymo mokestis – 1 proc., o pasinaudota visa mokesčių lengvata.

Šaltinis: AB „SEB Vilniaus banko“ pateikti duomenys

Savanoriško pensijų kaupimo pensijų fonde „Pensija 2 plus“ sumokėtų įmokų ir tikėtinų išmokų santykis

Kiek metų kaupiama	Sumokėta įmokų (mėnesio įmoka-200 Lt)	Sumokėta įmokų (pasinaudojus mokesčių lengvata)	Sukaupta pensijų fonde	Išmokama suma, išskaičius pajamų mokestį
5 metų *	12000 Lt	8040 Lt	13014 Lt	11214 Lt
15 metų **	36000 Lt	24120 Lt	65917 Lt	60517 Lt
30 metų **	72000 Lt	48240 Lt	275017 Lt	264217 Lt

** Apskaičiuota darant prielaidą, kad pensijų fondo Pensija 2 plus grynoji investicijų grąža – 8 proc., įmokų mokestis – 3 proc., valdymo mokestis – 1 proc., o pasinaudota visa mokesčių lengvata.

Šaltinis: AB „SEB Vilniaus banko“ pateikti duomenys“

Pavyzdys: Tarkime, kad gyventojui per 2004 metus apskaičiuota ir išmokėta 16000 Lt su darbo santykiais susijusių pajamų suma. 2004 metais jis į savo ir pajamų negaunančios sutuoktinės savanoriškus pensijų kaupimo fondus sumokėjo 1200 Lt, taip pat susimokėjo 3000 Lt už kompiuterio su programine įranga įsigijimą.

Gyventojo atimamų išlaidų suma negali būti didesnė kaip 25 proc.sumos, apskaičiuotos iš visų 2004 metais gautų pajamų, atėmus čia nurodytas išlaidas. Vadinasi, gyventojas galės atimti ne visą patirtų išlaidų sumą, t.y. 4200 Lt (3000 Lt + 1200 Lt), sumą, o tik 3130 Lt (16000 Lt – 3480 Lt (MNPD (290*12)) = 12520 Lt; 12520 Lt * 25 proc./10 = 3130 Lt) sumą, kadangi išlaidų suma viršijo tų metų 25 proc. apmokestinamųjų pajamų [22].

Prie pagrindinių privalumų galima būtų priskirti ir tai, kad galima sudaryti savanorišką pensijų kaupimo sutartį ir vieniems metams. Tai ypač patrauklu tiems, kam iki pensijos liko keli metai, taip ir dirbantiems pensininkams. Taip pat reikėtų paminėti, kad net ir nemokant įmokų sutartis nenutrūksta ir lėšos toliau yra investuojamos.

Šios pensijų kaupimo pakopos trūkumas yra tai, kad nutraukus sutartį anksčiau negu po 10 metų arba nesulaukus amžiaus 5 metais trumpesnio už SoDros nustatytą bus išskaičiuotas 33 proc. dydžio pajamų mokestis.

Šiuo metu Lietuvoje yra keturios valdymo įmonės, kurios valdo 6 pensijų fondus, tai UAB „SEB VB investicijų valdymas“, UAB „NORD/LB investicijų valdymas“, UAB „Parex investicijų valdymas“ ir UAB „Finasta investicijų valdymas“.

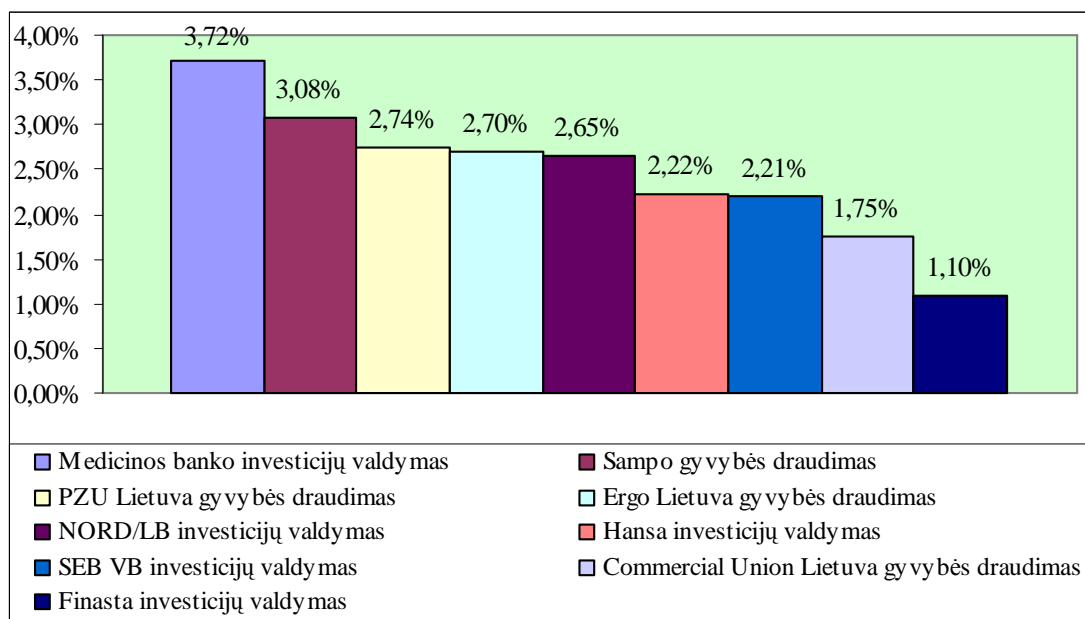
III pakopos pensijų fondų valdymo įmonės turi nustatę tam tikrus administravimo bei perėjimo į kitą pensijų fondą mokesčius, kurie yra pateikti 5 PRIEDE. Šiame priede galima matyti, kad kaip ir II pakopos pensijų fonduose yra nustatyti maksimalūs bei tikslūs pastovūs administravimo mokesčiai. Tačiau taip pat yra nustatyti tokie mokesčiai kaip: valdymo mokestis, depozitoriumo mokestis bei sėkmės mokestis. UAB „SEB VB investicijų valdymas“ bei UAB „Finasta investicijų valdymas“ yra nustatę vienodus tiek maksimalius, tiek tikslus, t.y. 1 proc. valdymo mokesčius nuo turto. Tiesa, UAB „Finasta investicijų valdymas“ pensijų fondui „Finasta obligacijų pensija plus“ iki 2006-12-31 yra nustačius 0,1 proc. tikslų valdymo mokestį nuo turto. Tuo tarpu UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ ir UAB „Parex investicijų valdymas“ maksimalius valdymo mokesčius nuo turto nustačiusios iki 1,5 proc., o tikslus atitinkamai 0 proc. (nuo 2005 m. spalio 1 d. iki 2005 m. gruodžio 31 d.) ir 0,99 proc. Kiekvienos iš šių įmonių depozitoriumo mokesčiai skiriasi. Didžiausią mokestį, t.y. iki 0,5 proc. yra nustačiusi UAB „Parex investicijų valdymas“. Dvi įmonės, t.y. UAB „Parex investicijų valdymas“ ir UAB „Finasta investicijų valdymas“ yra nustačiusios sėkmės mokesčius. Pirmoji yra nustačiusi iki 20 proc. mokestį, tačiau šio mokesčio dydis priklauso nuo metinio pensijų sąskaitoje esančių lėšų prieaugio, viršijančio 6 mėnesių VILIBOR palūkanų normą. Antroji nustačiusi tik „Finasta akcijų pensija plus“ pensijų fondui, ir šis mokestis yra iki 15 proc., mokesčio dydis priklauso nuo lėšų pensijų sąskaitoje prieaugio per metus.

3. ANTROS PAKOPOS PENSIJŲ FONDŲ 2005 METŲ INVESTICINIŲ REZULTATŲ APŽVALGA BEI PENSIJŲ KAUPIMO PENSIJŲ FONDUOSE PERSPEKTYVA

Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad 2005 metai Pasaulio akcijų rinkose pasižymėjo didele grąža. Ypač laimėjo pensijų fondai, investavę lėšas į Vidurio ir Rytų Europos bei kitų besivystančių šalių akcijas, išpūdingą grąžą uždirbo ir investicijos į Japonijos įmonių akcijas. Grąža per paskutinius metus siekia išryškinti fondų skirtumus ir tendencijas, todėl ji labai padeda norint suprasti, kaip keičiasi konkretaus atskiro fondo grąža lyginant jį su tos pačios grupės kitais pensijų fondais. Tuo tarpu grąža nuo fondų įkūrimo pradžios rodo kaip pensijų fondai sekėsi ilgesniame laikotarpyje [9].

Praėjusių metų rezultatai parodė, kad geriausias turto paskirstymo sprendimas buvo kuo mažesnę fondų lėšų dalį investuoti į obligacijas.

Pasak Finansų analitikų asociacijos, bendros prognozės rodo, kad ir 2006 metais investicijos į akcijas bus pelningos. Analitikų nuomone, šiemet išsivysčiusių šalių akcijų vertė augs mažiau negu 2005-aisiais metais. Besivystančių rinkų akcijų augimo tempai taip pat turėtų sulėtėti.

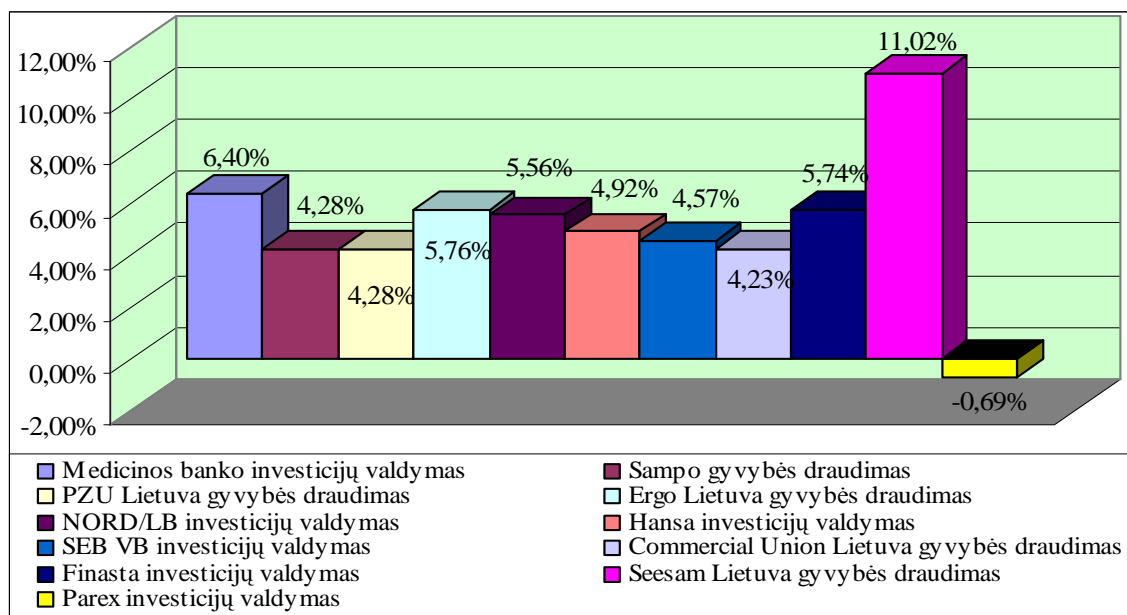
Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Finansų analitikų asociacijos pateiktus duomenis

21 pav. Vyriausybės obligacijų pensijų fondų investavimo grąža per metus

Per metus, t.y. nuo 2004.12.31 iki 2005.12.30, vyriausybių obligacijų pensijų fondų grąža sudarė vidutiniškai¹ 2,7 proc. Praeitais metais tai buvo mažiausiai uždirbusių fondų grupė.

Iš 21 pav. matome, kad vien tik į obligacijas investuojančių pensijų fondų grupėje lyderio pozicijos atiteko UAB „Medicinos banko investicijų valdymo“ valdomam fondui „Pensija 1“ – 3,72 procento. Antroji vieta atiteko „Sampo gyvybės draudimo“ fondui „Konservatyvaus valdymo Sampo pensija“ (3,08 proc.), o trečias buvo „PZU Lietuvos gyvybės draudimo“ valdomas fondas „PZU Lietuva konservatyvus“ (2,74 procento).

Tuo tarpu imant pensijų fondų grąžą nuo investavimo pradžios matome, kad lyderio pozicijas UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ užleidžia UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimui“ (11,02 proc.), pats atsidurdamas antroje vietoje (6,40 proc.). 22 pav. galima matyti, kad vien tik į obligacijas investuojančių pensijų fondų grupėje trečias buvo UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“, kurio grąža nuo investavimo pradžios sudarė 5,76 proc.

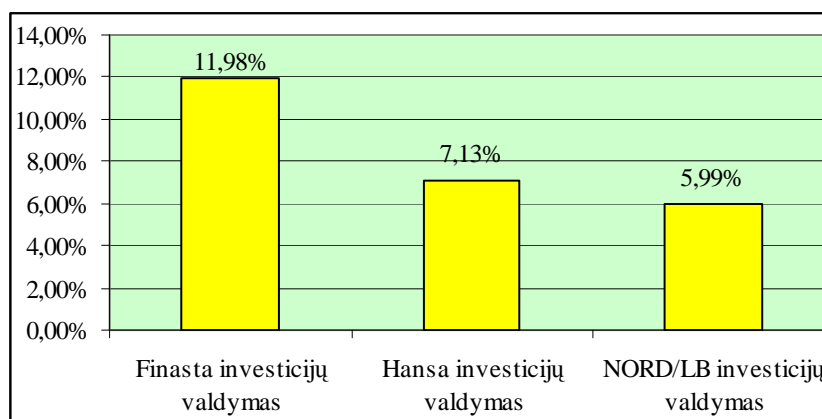

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal finansų analitikų asociacijos pateiktus duomenis

22 pav. Vyriausybių obligacijų pensijų fondų grąža nuo investavimo pradžios

23 pav. matome, kad mažos akcijų dalies (iki 30 proc.) grupei priklausantys trys pensijų fondai pernai vidutiniškai uždirbo 7,1 procento. Šioje grupėje taip pat pirmavo UAB „Finasta investicijų valdymas“ augančio pajamingumo pensijų fondas – jo grąža buvo 11,98 proc.

¹ Skaičiuojant vidutinę investavimo grąžą kiekvienoje grupėje buvo naudojama mediana.

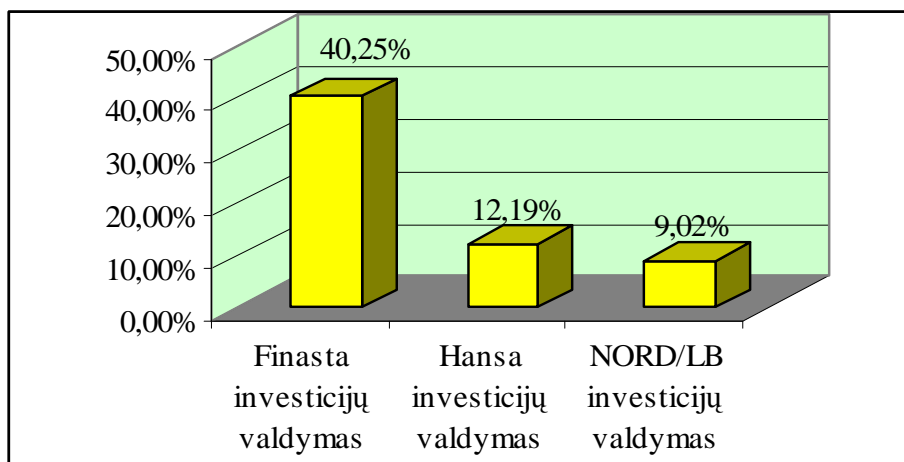

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Finansų analitikų asociacijos pateiktus duomenis

23 pav. Mažos akcijų dalies pensijų fondų investavimo grąža per metus

Antroje vietoje buvo UAB „Hansa investicijų valdymas“ su 7,13 proc. investavimo grąža.

24 pav. galime matyti, kad mažos akcijų dalies pensijų fondų grupės pozicijos nepasikeitė nei nuo investavimo pradžios. Lyderio pozicijas užima UAB „Finasta investicijų valdymas“, kurio pensijų fondo grąža yra 40,25 proc., antroje vietoje, kaip ir imant metinius rezultatus, randasi UAB „Hansa investicijų valdymas“ su 12,19 proc. grąža. UAB „NORD/LB investicijų valdymo“ grąža nuo investavimo pradžios yra 9,02 proc.

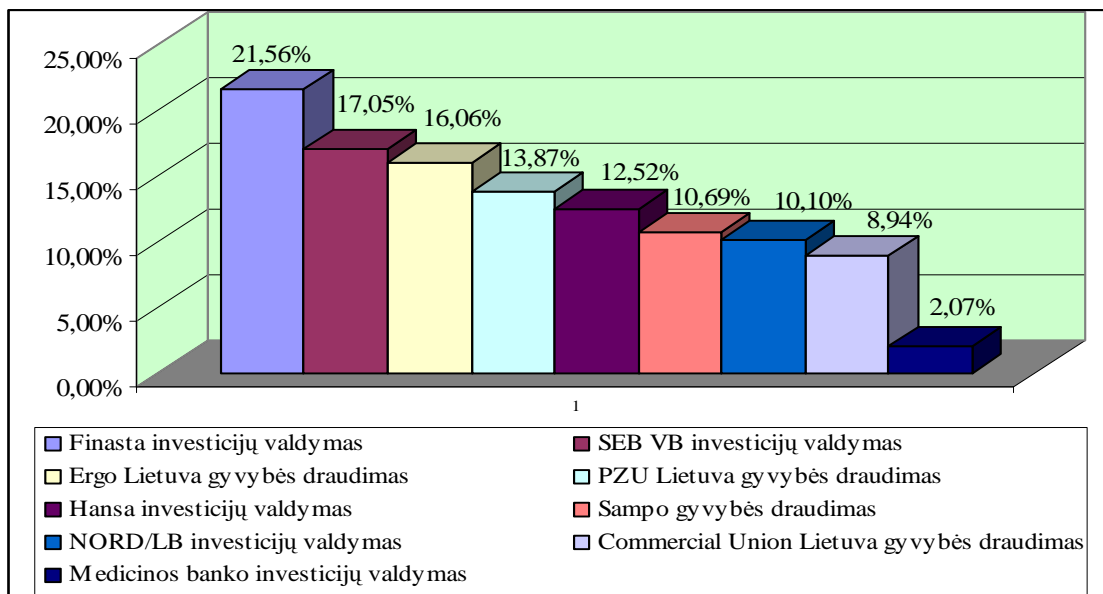

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal finansų analitikų asociacijos pateiktus duomenis

24 pav. Mažos akcijų dalies pensijų fondų grąža nuo investavimo pradžios

Vidutinės akcijų dalies (30-70 proc.) pensijų fondų grupėje lyderio pozicijos taip pat atiteko UAB „Finasta investicijų valdymas“ aktyvaus investavimo fondui – jo grąža pernai buvo 21,56 proc. Šioje grupėje antroje vietoje buvo UAB „SEB VB investicijų valdymo“ fondas „VB pensija 2“, kurio

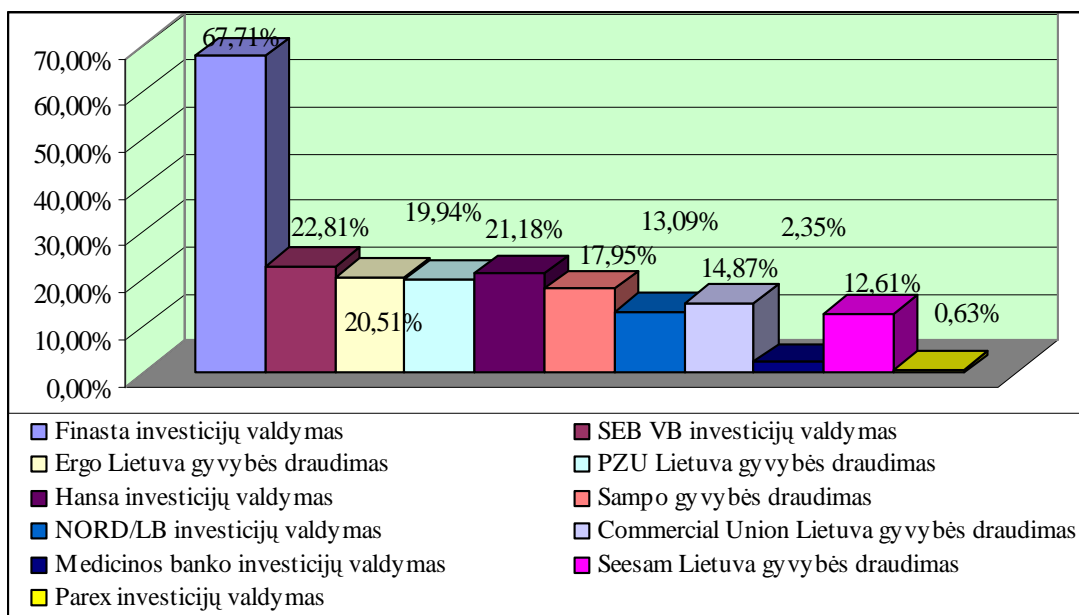
grąža pernai siekė 17,05 proc., o trečioji pozicija atiteko UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimo“ valdomam fondui „ERGO Balans“ – 16,06 proc. UAB „Medicinos banko investicijų valdymo“ užimančio lyderio pozicijas pensijų fonduose susietuose su vyriausybės obligacijomis, šioje pensijų fondų grupėje su fondu „Pensija 2“ grąža per metus buvo tik 2,07 proc. Vidutinės akcijų dalies grupei priklauso 11 pensijų fondų, kurių vidutinė grąža pernai buvo 12,5 procento.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Finansų asociacijos pateiktus duomenis

25 pav. Vidutinės akcijų dalies pensijų fondų investavimo grąža per metus

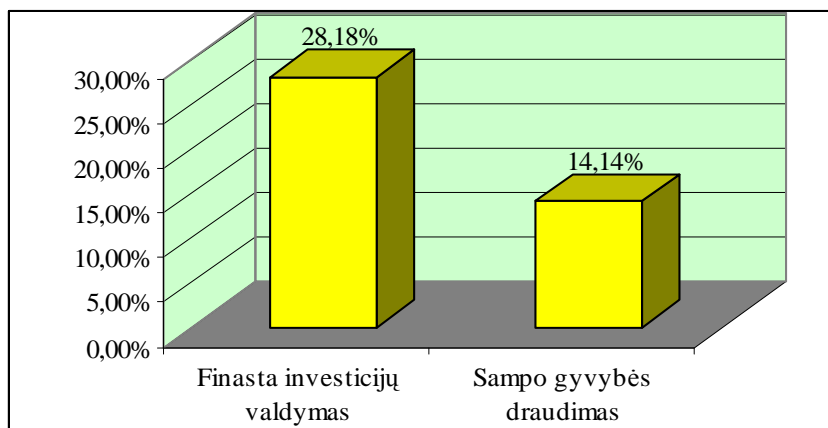
26 pav. galime matyti, kad stipriai išsiveržė į priekį vidutinės akcijų dalies UAB „Finasta investicijų valdymo“ aktyvaus investavimo pensijų fondas, kurio grąža nuo investavimo pradžios sudarė 67,71 proc. Šios grupės antroje vietoje buvo UAB „SEB VB investicijų valdymas“ su fondu „Pensija2“, kurio grąža nuo investavimo pradžios sudarė 22,81 proc. Nors UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“ tarp fondų imant metinius duomenis buvo trečioje vietoje, tačiau jeigu žiūrėsime grąžą nuo investavimo pradžios šis fondas trečią vietą užleido UAB „Hansa investicijų valdymui“ su fondu „Pensija 3“ (21,18 proc. grąža), pats pasitraukdamas į ketvirtą vietą su 20,51 proc. grąža.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Finansų asociacijos analitikų pateiktus duomenis

26 pav. Vidutinės akcijų dalies pensijų fondų graža nuo investavimo pradžios

Didžiausiomis gražomis galėjo džiaugtis akcijų pensijų fondai, kuriuose investicijos į akcijas sudarė nuo 70 iki 100 proc. nuo fondo turto. Pelningiausias buvo iki 100 proc. į akcijas investuojantis UAB „Finasta investicijų valdymo“ racionalios rizikos pensijų fondas, kurio graža pernai siekė 28,18 proc. o nuo investavimo pradžios – net 108,73 procento.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal Finansų asociacijos analitikų pateiktus duomenis

27 pav. Akcijų pensijų fondų investavimo graža per metus

Iki 100 proc. į akcijas investuojančių fondų grupei priklauso ir UAB „Sampo gyvybės draudimo“ valdomas fondas „Sampo pensija 100“, kurio graža pernai buvo 14,14 proc. (nuo veiklos

pradžios – 26,13 procento). Abiejų šios grupės pensijų fondų vidutinė grąža pernai buvo 21,2 proc., ir ši fondų grupė buvo pelningiausia.

Pernai akivaizdžiu lyderiu tarp išsivysčiusių akcijų rinkų buvo Japonijos akcijos, per metus pabrangusios net 40,2 proc. Vakarų Europos akcijų grąža buvo 23,5 proc., tuo tarpu JAV bendrovių akcijų vertė ūgtelėjo vos 3 proc. Tačiau Lietuvos investuotojo akimis šios investicijų JAV doleriais grąžą dar padidino ir stiprėjantis JAV doleris, per metus euro (o kartu ir lito) atžvilgiu pabrangęs 14,4 proc. Tuo tarpu Japonijos jenos kursas per metus euro atžvilgiu beveik nepakito [9].

Puikius akcijų rinkų rezultatus pernai įtakėjo besitęsiantis pasaulio ekonomikos augimas ir stiprūs įmonių veiklos rezultatai. Svarų vaidmenį suvaidino ir tai, kad dėl padidėjusio rinkos dalyvių pasitikėjimo vis daugiau lėšų buvo investuojama į akcijas.

Praėjusieji metai buvo palankūs Europos obligacijų rinkoms – Europos obligacijų vertė padidėjo 5,4 proc.. Ketvirtą ketvirtį pelnas iš obligacijų eurais sumažėjo dėl pradėjusių augti palūkanų normų. Nors metai JAV obligacijoms buvo nepalyginamai prastesni, reikia pažymėti, jog tai neturi didelės reikšmės pensijų fondų dalyviams, nes šių obligacijų svoris pensijų turte nėra didelis [9].

Kadangi Lietuvos pensijų fondų turto vertei daugiausia įtakos turi išsivysčiusių šalių akcijų rinkos, todėl 7 lentelėje pateikiamos kurių stambių investicinių bankų analitikų prognozės, kokios grąžos 2006 metais galima tikėtis atskiruose pasaulio regionuose (vertės prieaugis (sumažėjimas) yra pateikiamas vietos valiuta).

7 lentelė

Analitikų prognozės dėl 2006 metų akcijų rinkų grąžos

	JAV	Europa	Japonija
JP Morgan	-10 %	-6%	0%
Deutsche Bank	14%	9%	8%
Lechman Brothers	9%	9%	12%

Šaltinis: Finansų analitikų asociacijos pateikti duomenys

Taigi, nors prognozėse tradiciškai nėra vieningumo dėl visų regionų akcijų rinkų, bendras analitikų nusiteikimas yra teigiamas. Optimistiškiausiai yra brėžiama Japonijos akcijų rinkų ateitis, tuo tarpu Europos akcijų vertė, analitikų nuomone, augs kur kas mažiau negu 2005 metais. Yra įvairių prognozių dėl JAV akcijų. Pasak analitikų, ši rinka 2006 metais dar turės „pasirinkti“ savo kelią [9].

Apibendrinant tai kas buvo analizuota ankstesniuose skyriuose galima teigti, kad dar yra per anksti spręsti apie kaupimo pensijų fonduose naudingumą. Tačiau galima matyti, kad lėšos, kurios

buvo investuojamos davė pelno. Prasidėjus ketvirtajam pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapui, jau užregistruota per 9 tūkstančius naujų pensijų kaupimo dalyvių. O per praėjusius tris sutarčių pasirašymo etapus naująją kaupimo sistemą pasirinko 684 tūkstančiai asmenų. Tai yra per 54 proc. dirbančių Lietuvos žmonių, apdraustų valstybiniu socialiniu draudimu visai pensijai (t.y. mokančių įmokas „Sodrai“). Toks didelis kaupimo sutarčių skaičius parodė, jog Lietuvos gyventojai labai aktyviai dalyvauja naujoje sistemoje, kad ji yra gyventojams reikalinga naujovė, ja pasitikima.

Galima prognozuoti, kad didžiausias potencialas dirbančių, kuriems dar labai verta dalyvauti sistemoje yra tarp 45 ir 54 metų. Kadangi šiems asmenims iki pensijinio amžiaus lieka dar nemažai laiko, jie drąsiai gali rinktis investavimą į mišrius fondus (pvz., kuriuose akcijų dalis sudaro iki 30 proc.). Likus iki pensijos 5-7 metams, pensijų kaupimo dalyviai galėtų pereiti į fondus, kurie investuoja į obligacijų fondus. Mano nuomone taip ir bus, kadangi per ilgą laikotarpį investavimo rizika išnyksta, o investuojant į šios rūšies pensijų fondus galima gauti didesnę grąžą.

8 lentelė

Pensijų kaupimo dalyvių skaičius rinkoje pagal gaunamą darbo užmokestį

Mėnesio darbo užmokestis, Lt	Kaupimo dalyvių skaičius	Apdraustųjų skaičius	Skvarba %	Liko neapsidraudę
Iki 250	115145	180483	63,80	65338
250-500	68076	180040	37,81	111964
500-1000	234096	453108	51,66	219012
1000-2000	175619	308050	57,01	132431
2000-3000	50545	80452	62,83	29907
3000-4500	23715	33642	70,49	9927
Virš 4500	16851	21293	79,14	4442
VISO	684047	1257068	54,42	573021

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktus duomenis

Turimi duomenys rodo, kad asmenys, uždirbantys nedideles pajamas neskuba naudotis pensijų kaupimo sistemos siūlomomis paslaugomis. Iš 8 lentelės matome, kad daugiausia neapsidraudusių liko, kurių atlyginimas sudaro nuo 250 iki 500 litų. Taip pat daug neapsidraudusių yra tarp uždirbančių nuo 500 iki 1000 litų. Galima daryti prielaidą, kad taip yra todėl, kad žmonės dar nėra apsisprendę dėl pensijų sistemos teikiamos naudos. Dažniausiai nedideles pajamas gaunantys asmenys galvoja, kad pradėję kaupti pensiją pensijų kaupimo bendrovėje sulaukę senatvės gali gauti mažesnę pensiją negu būtų gavę pasilikę SoDros pensijų sistemoje. Tačiau, kaip tik asmenys uždirbantys mažas pajamas turėtų susimąstyti kaip pagerinti savo gyvenimą bei buitį sulaukus senatvės. Iš lentelės taip pat labai

aiškiai galima matyti, kad aktyviausiai pensijų kaupimo sistemoje dalyvauja asmenys gaunantys aukštus atlyginimus, t.y. nuo 3000 iki 4500 litų ir daugiau. Be abejo, tai yra labai geras investicinis sprendimas, kadangi tokius aukštus atlyginimus gaunantys žmonės moka didelius mokesčius SoDrai, o nusprendę kaupti į asmenines sąskaitas, atėjus pensijos laikotarpiui jie turės nemažas sumas pinigų.

Iš anksčiau nagrinėtų problemų galima prognozuoti, kad asmenys investuodami į pensijų fondus su dideliu akcijų skaičiumi žymiai padidins savo pensiją ateityje (tačiau tokį investicinį sprendimą turi padaryti jauni žmonės, kuriems iki pensijos likę dar nemažai laiko). Taip pat galima teigti, kad pensijų fondų investicijos koncentruosis bendrovėse, kurios pasiekė geriausių rezultatų.

Galima pastebėti naujų pensijų fondų kūrimo tendenciją. Per paskutinius šių metų mėnesius kelios pensijų fondų valdymo įmonės įsteigė naujus pensijų fondus. Tiesa, jos pasiūlė didesnės rizikos pensijų fondus, kur didžioji arba net visa turto dalis yra investuojama į akcijas. Didesnis pensijų fondų pasirinkimas duos teigiamos naudos vartotojui, kadangi padidėjęs fondų skaičius verčia įmones labiau stengtis gerinant valdymo kokybę, bei siekiant kuo geresnių investavimo rezultatų.

Šiais metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktam Profesinių pensijų kaupimo įstatymo ir jį lydinčiųjų teisės aktų projektams. Profesinių pensijų kaupimo įstatymas reglamentuos profesinių pensijų kaupimo, plačiai paplitusio senosiose Europos Sąjungos valstybėse, organizavimą Lietuvoje. Tai yra dar vienas žingsnelis link didesnės pensijos ateityje. Šis įstatymas skatins darbdavius numatyti savo darbuotojams papildomas socialines garantijas ateityje. Papildomos socialinės garantijos darbuotojams padės ugdyti ir stiprinti darbuotojų lojalumą įmonėms, kuriose jie dirba.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Išnagrinėjus užsienio šalių pensijų fondus galima teigti, kad dauguma šalių nuo einamųjų įmokų sistemos pereina prie kaupimu pagrįstų sistemų. Tos šalys, kurios nepereina susiduria su daugybe tiek demografinėm, tiek ekonominėm bei finansinėm problemomis.
2. Išanalizavus užsienio šalių pensijų fondų pelningumą galima daryti išvadas, kad vidutinis pensijų fondų pelningumo indeksas yra priimtinas, nes valstybinėms priežiūros institucijoms lengva sudaryti tokį indeksą; pensijų programų dalyviams indeksas bus lengvas suprasti; pensijų įmokų mokėtojams svarbus realus, o ne nominalus pelningumas; vidutinis pensijų fondų pelningumas negali būti rodiklis, reguliuojantis kasdieninę pensijų fondų valdytojų veiklą, nes skaičiuojamas praėjusio laikotarpio vidutinis pensijų fondų pelningumas, o rinkos indeksai skaičiuojami ir skelbiami kiekvieną darbo dieną.
3. Išnagrinėjus pensijų reformos atsiradimo priežastis galima teigti, kad pensijų reforma Lietuvoje buvo pradėta siekiant sumažinti gyventojų senėjimo poveikį pensijų sistemai, palaipsniui mažinti pensijų draudimui skirtą tarifą ir taip mažinti darbo jėgos kainą bei sustiprinti kapitalo rinką ir tokiu būdu skatinti Lietuvos ūkio augimą.
4. Šiuo metu Lietuvoje veikia 30 įvairių antros pakopos pensijų fondų, kurie yra sukaukę 406 mln. litų. Juos valdo 6 pensijų fondų valdymo įmonės ir 5 gyvybės draudimo bendrovės. Trečios pakopos pensijų fondus valdančių įmonių yra šešios, tai UAB „SEB VB investicijų valdymas“, UAB „NORD/LB investicijų valdymas“, UAB „Parex investicijų valdymas“ ir UAB „Finasta investicijų valdymas“.
5. Atlikus pensijų fondų analizę galima teigti, kad pensijų fondai skiriasi tuo, kokie investavimo objektai yra pasirenkami ir kokiomis proporcijomis į juos investuojama. Kiekviena iš pensijų kaupimo bendrovių privalo turėti konservatyvaus investavimo pensijų fondą, kurio lėšos yra investuojamos į mažiausiai rizikingus aktyvus, ir dar po vieną ar kelis rizikingesnius pensijų fondus, kurių lėšos atitinkamai yra investuojamos į rizikingesnius, bet ir žymiai pelningesnius aktyvus. Taip pat yra pensijų fondų su mišraus investavimo strategijom, šiuose fonduose dalis lėšų yra investuojama į nerizikingus, o kita dalis į labiau rizikingus aktyvus.

6. Pensijų fondai pagal riziką yra suskirstyti į 4 grupes: Vyriausybės obligacijų (konservatyvūs); Mažos akcijų dalies (iki 30 proc. į akcijas); Vidutinės akcijų dalies (nuo 30 iki 70 proc. į akcijas); Akcijų (nuo 70 iki 100 proc. į akcijas).
7. Išanalizavus statistinius duomenis matyti, kad praėjus trims sutarčių pasirašymo etapams, naujoje sistemoje dalyvauja 684 tūkstančiai asmenų arba 54,42 proc. visų apdraustųjų SoDroje. Turimi duomenys rodo, kad aktyviausiai kaupimo sistemoje dalyvauja asmenys nuo 25 iki 34 metų, iš jų kaupimo sistemoje dalyvauja 72,74 proc. visų apdraustųjų, iki 25 metų amžiaus asmenų – 69,22 proc. apdraustųjų.
8. Pagal pasirašytas pensijų sutartis „Hansabanko“ grupė valdo didžiausią dalį pensijų rinkos – savo ateitį su „Hansabanku“ susiejo 312 tūkst., arba net 44 proc., pensijų sutartis pasirašiusių gyventojų. Kiek mažesnę rinkos dalį užima AB „SEB Vilniaus bankas“, šio banko paslaugomis kaupiant pensijas iki šiol naudojosi 27 proc. gyventojų.
9. Įvertinus antros pakopos pensijų fondų investicinių rezultatų apžvalgą galima teigti, kad per metus, t.y. nuo 2004.12.31 iki 2005.12.30, vyriausybės obligacijų pensijų fondų grąža sudarė vidutiniškai 2,7 proc. Praeitais metais tai buvo mažiausiai uždirbusių fondų grupė. Mažos akcijų dalies (iki 30 proc.) grupei priklausantys trys pensijų fondai pernai vidutiniškai uždirbo 7,1 proc. Vidutinės akcijų dalies (30-70 proc.) pensijų fondų grupėje lyderio pozicijos atiteko UAB „Finasta investicijų valdymas“ aktyvaus investavimo fondui – jo grąža pernai buvo 21,56 proc. Šioje grupėje antrojoje vietoje buvo UAB „SEB VB investicijų valdymo“ fondas „VB pensija 2“, kurio grąža pernai siekė 17,05 proc. Didžiausiomis grąžomis galėjo džiaugtis akcijų pensijų fondai, kuriuose investicijos į akcijas sudarė nuo 70 iki 100 proc. nuo fondo turto. Pelningiausias buvo iki 100 proc. į akcijas investuojantis UAB „Finasta investicijų valdymo“ racionalios rizikos pensijų fondas, kurio grąža pernai siekė 28,18 proc. o nuo investavimo pradžios – net 108,73 procento.
10. Grąža per paskutinius metus siekia išryškinti fondų skirtumus ir tendencijas, todėl ji labai padeda norint suprasti, kaip keičiasi konkretaus atskiro fondo grąža lyginant jį su tos pačios grupės kitais pensijų fondais. Tuo tarpu grąža nuo fondų įkūrimo pradžios rodo kaip pensijų fondui sekėsi ilgesniame laikotarpyje.
11. Atlikus pensijų fondų analizę, galima daryti prielaidą, kad asmenys investuodami į pensijų fondus su dideliu akcijų skaičiumi žymiai padidins savo pensiją ateityje (tačiau tokį investicinį sprendimą turi padaryti jauni žmonės, kuriems iki pensijos likę dar

nemažai laiko). Taip pat galima teigti, kad pensijų fondų investicijos koncentruosis bendrovėse, kurios pasiekė geriausių rezultatų.

12. Išanalizavus pensijų fondų veiklą galima pastebėti naujų pensijų fondų kūrimo tendenciją. Per paskutinius šių metų mėnesius kelios pensijų fondų valdymo įmonės įsteigė naujus pensijų fondus. Tiesa, jos pasiūlė didesnės rizikos pensijų fondus, kur didžioji arba net visa turto dalis yra investuojama į akcijas. Didesnis pensijų fondų pasirinkimas duos teigiamos naudos vartotojui, kadangi padidėjęs fondų skaičius verčia įmones labiau stengtis gerinant valdymo kokybę, bei siekiant kuo geresnių investavimo rezultatų.

SANTRAUKA (ANGLŲ KALBA)

STAŠKEVIČIENĖ, Lina. (2006) *Pension funds and their perspectives in Lithuania*. MBA Graduation Paper. Kaunas: Vilnius University, Kaunas Faculty of Humanities, Department of Finance and Accounting. 78 p.

SUMMARY

Pension funds is the new kind of financial agents in the financial market, which generates big money flows, funneling them into stock market and so initiating the economy development in Lithuania. Today there are 30 different pension funds, working in the country, which general capital for the date of 31 December, 2005 was 406 mln. litas.

The main object of the work is to evaluate pension funds and their main characteristics, the risk, related with these funds, and perspectives in Lithuania.

Analyzing pension funds different authors' ideas, articles and other information were systematized. The main source of statistic data is information about pension savings system and rates of pension funds practice provided by Ministry of Social Security and Labour of The Republic of Lithuania; also information from different articles of various newspapers.

The work consists of three main parts. The first part deals with history of pension funds' establishment and their place in the pension system. Also the practice and experience of pension funds of foreign countries are surveyed. The second part presents pension savings in Lithuanian pension funds. This part covers the reasons of the beginning of the pension reform and legal base related to pension reform. The second and the third stage pension funds and the risk of pension savings in pension funds are discussed in the second part as well. The third part is dedicated to discuss analysis of pension savings in Lithuanian pension funds. A review of second stage pension funds' investing results during 2005 and perspectives of pension savings in pension funds are presented in this part.

The whole work consists of 69 pages (without additions). The statistical data is presented in 8 tables and 27 pictures.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. ALEKNEVIČIENĖ, Vilija. Finansai ir kreditas. Vilnius: Enciklopedija, 2005. 268 p. ISBN 9986-433-35-5.
2. KATKUS, Valdemaras; MARTINAITYTĖ, Eugenija. Pensijų reforma: pensijų fondų sistemos Lietuvoje kūrimo problemos. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2002. 73 p. UDK 336.5(474.5).
3. Pensijų sistema. UAB „Finasta investicijų valdymas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.finasta.lt/l.php/pensiju-sistema.html>
4. Pensijų fondai. UAB „Finasta investicijų valdymas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.finasta.lt/l.php/fiv-pensiju-fondai.html>
5. Naujoji pensijų kaupimo sistema. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Pensijų sistemos reformos skyrius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?-1140699201>
6. Pensijų kaupimo bendrovės. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pensija.lt/index.php/lt/>
7. Viskas apie pensijų kaupimo sistemą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pensijusistema.lt/>
8. Dalyvavimas pensijų reformoje: piliečiai, rinkos, viešosios institucijos. Atviros Lietuvos fondas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://politika.osf.lt/eurointegracija/index.htm>
9. Naujienos. Finansų analitikų asociacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.finansai.lt/DesktopDefault.aspx>
10. Pensijų reforma. Virtualios visuomenės naujienų portalas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vtv.lt/content/blogcategory/25/105/>
11. Pensijų kaupimo veikla. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.dpk.lt/pensiju.menesio.statistika.php>
12. Pensijų fondai. UAB „Parex investicijų valdymas“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.parexinvest.lt/p.php>

13. Pensijų sistemos reforma. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/pensiju_sistemos_reforma/vizija/122
14. Pensijų fondai. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: http://www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=pension.browse&folder_id=20
15. Senatvės pensijos apskaičiavimas. Mokesčių žinios. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www.mzinios.lt/lt/2006-02-05/straipsniai/sodra/senatves_pensijos_apskaiciavimas.html
16. MITCHEL, O.S., BARRETON, F.A. After Chili, What? Second-Round Social security reforms in Latin America//Revista de Analisis Economico 12, 1997. – P.3-36.
17. CHLON, A., GORA, M., RUTKOWSKI, M. Shaping Pension Reform in Poland: Security through Diversity. Social Protection Discussion Paper No. 9923, Pension Reform Primer, August 1999. Prieiga per internetą: www.worldbank.org/pensions
18. Rebuilding Pensions: Recommendations for a European Code of Best Practice for Second Pillar Pension Funds. – European Commission, 1999.
19. OECD Working Paper AWP 5.4. The Second-Generation Pension Reforms in Latin America/ M. Queisser, 1998.
20. KAČINSKIENĖ, Monika. Mituose skendinti pensijų reforma. *Vakarų ekspresas*, Nr.60 (4224), p. 12. ISSN 1392-7590.
21. Pensijų fondams metai buvo sėkmingi. *Lietuvos žinios*, Nr.11 (11348), p. 7. ISSN 1822-1637.
22. ŠATAITĖ, Gvida. Lengvata mokantiems savanoriško pensijų kaupimo įmokas. *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*, 2005, Nr. 21(357), p. 16. ISSN 1392-4087
23. *Ekonomika ir vadyba-99*, Aktualijos ir metodologija, Kaunas: Technologija, 1999 . 422 p.
24. PINERA, Chose. Kaip sukurti dirbančiųjų kapitalistų pasaulį?. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/leidinys_laisvoji_rinka/2005_nr3/straipsniai/kaip_sukurti_dirbanciuju_kapitalistu_pasauli/2462
25. „Knyga 2004 – 2008 Seimo nariams ir rinkėjams“ 2004 m., išleido Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI). Prieiga per internetą:

- http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/knyga_2004_2008_metu_seimo_nariams_i_r_rinkejams/2392
26. LR pensijų kaupimo įstatymas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: www.lrs.lt
 27. LR papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: www.lrs.lt
 28. LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: www.lrs.lt
 29. LR valstybinių socialinio pensijų draudimo pensijų įstatymas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: www.lrs.lt
 30. Pensijų fondai. UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.medbank.lt/lt/privat/pensiju-fondai/>
 31. Pensijų fondai. UAB „NORD/LB investicijų valdymas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 4d.]. Prieiga per internetą: <http://www.nordlb.lt/lt/private/pensions/additional-pension-copy/>
 32. Pensijų fondai. AB „SEB Vilniaus bankas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.seb.lt/lt/wcp/seblt.asp?lang=lt&website=TAB+1>
 33. Gyventojai ir socialinė statistika. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.std.lt/lt/>
 34. Hansa pensija. UAB „Hansa investicijų valdymas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.hansa.lt/fiziniams312.html>
 35. Pensijų fondai. UAB „Parex investicijų valdymas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.parexinvest.lt/p.php>
 36. Pensijų fondai. Lietuvos pensijų sistemos tobulinimas. Finansai ir investicijos [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://finansai.tripod.com/pf.htm>
 37. KAČINSKIENĖ, Monika. Ar reikia griežtinti pensijų fondų priežiūrą? [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. vasario 26 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/ar_reikia_grieztinti_pensiju_fondu_prieziura/3190

PRIEDAI

1 PRIEDAS Pensijų kaupimo pavyzdžiai vyrams	71
2 PRIEDAS Pensijų kaupimo pavyzdžiai moterims	72
3 PRIEDAS Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti mokesčiai, atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų.....	73
4 PRIEDAS 2003-2005 m. pensijų kaupimo sutarčių pasirašymas pagal miestus	75
5 PRIEDAS Papildomų savanoriškų pensijų kaupimo fondų mokesčiai, atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų	76

1 PRIEDAS

**Pensijų kaupimo pavyzdžiai vyrams
(vidutinis atlyginimų augimas – 2 proc., atskaitymai iš turto – 1 proc.)**

			Fondo grąža – 4 proc. (mokestis nuo įmokos - 2 proc.)				Fondo grąža – 7 proc.(mokestis nuo įmokos – 3 proc.)			
Amžius	Kaupimo laikotarpis (iki pensijos)	Atlyginimas (iki mokesčių)	SODROS pensijos dalis nedalyvaujant pensijų kaupime	SODROS pensijos dalis dalyvaujant pensijų kaupime	Pensija iš PF (anuitetas)	SODROS dalis + anuitetas	SODROS pensijos dalis nedalyvaujant pensijų kaupime	SODROS pensijos dalis dalyvaujant pensijų kaupime	Pensija iš PF (anuitetas)	SODROS dalis + anuitetas
30	32	800	128	74	86	160	128	74	138	212
		1000	160	92	108	200	160	92	173	265
		2000	320	185	216	401	320	185	346	531
		5000	800	462	540	1002	800	462	865	1327
40	22	800	88	52	58	110	88	52	78	130
		1000	110	65	72	137	110	65	98	163
		2000	220	130	145	275	220	130	196	326
		5000	550	326	362	687	550	326	489	815
50	12	800	48	30	29	59	48	30	33	63
		1000	60	38	36	74	60	38	41	79
		2000	120	76	71	147	120	76	83	158
		5000	300	189	179	368	300	189	206	396
55	7	1000	35	24	17	41	35	24	18	42
		2000	70	48	34	82	70	48	36	85
		5000	175	120	85	205	175	120	91	211

2 PRIEDAS

Pensijų kaupimo pavyzdžiai moterims
(vidutinis atlyginimų augimas – 2 proc., atskaitymai iš turto – 1 proc.)

			Fondo grąža – 4 proc. (mokestis nuo įmokos - 2 proc.)				Fondo grąža – 7 proc.(mokestis nuo įmokos – 3 proc.)			
Amžius	Kaupimo laikotarpis (iki pensijos)	Atlyginimas (iki mokesčių)	SODROS pensijos dalis nedalyvaujant pensijų kaupime	SODROS pensijos dalis dalyvaujant pensijų kaupime	Pensija iš PF (anuitetas)	SODROS dalis + anuitetas	SODROS pensijos dalis nedalyvaujant pensijų kaupime	SODROS pensijos dalis dalyvaujant pensijų kaupime	Pensija iš PF (anuitetas)	SODROS dalis + anuitetas
30	30	800	120	70	61	131	120	70	95	164
		1000	150	87	77	163	150	87	118	205
		2000	300	174	153	327	300	174	237	411
		5000	750	434	383	817	750	434	592	1026
40	20	800	80	48	38	86	80	48	50	98
		1000	100	60	48	108	100	60	63	123
		2000	200	119	96	216	200	119	126	245
		5000	500	299	241	539	500	299	315	614
50	10	800	40	26	16	42	40	26	18	44
		1000	50	32	20	53	50	32	23	55
		2000	100	65	41	105	100	65	46	110
		5000	250	162	102	264	250	162	114	276

Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti mokesčiai, atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų

Pensijų kaupimo bendrovė	Pensijų fondas		Pastovūs administravimo mokesčiai				Perėjimas į kitą PF, mokesčiai skaičiuojami nuo turto			
			Maksimalūs administravimo mokesčiai, numatyti PF taisyklėse		Tikslūs administravimo mokesčiai, numatyti pensijų kaupimo bendrovių valdybos, stebėtojų tarybos ar administracijos vadovo sprendimais		Perėjimo į kitos pensijų kaupimo bendrovės PF vieną kartą per 12 mėn. (max 0,2%)		Perėjimo į kitą PF daugiau kaip vieną kartą per 12 mėn. (max 4%)	
			Nuo turto (max 1%)	Nuo įmokų (max 10%)	Nuo turto (max 1%)	Nuo įmokų (max 10%)	Į tos pačios pensijų kaupimo bendrovės PF	Į kitos pensijų kaupimo bendrovės PF	Į tos pačios pensijų kaupimo bendrovės PF	Į kitos pensijų kaupimo bendrovės PF
UAB „SEB VB investicijų valdymas“	1	SEB pensija 1	Iki 1%	Iki 2%	1%	2%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	2	SEB pensija 2	Iki 1%	Iki 3%	1%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	3	SEB pensija 3	Iki 1%	Iki 3%	1%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „Finasta investicijų valdymas“	4	Konservatyvaus investavimo	Iki 0,99%	Iki 1,19%	0,99%	1,19%	0%	0%	0%	0%
	5	Augančio pajamingumo	Iki 0,99%	Iki 1,49%	0,99%	1,49%	0%	0%	0%	0%
	6	Aktyvaus investavimo	Iki 0,99%	Iki 1,49%	0,99%	1,49%	0%	0%	0%	0%
	7	Racionalios rizikos	Iki 0,99%	Iki 1,49%	0,99%	1,49%	0%	0%	0%	0%
UAB „Hansa investicijų valdymas“	8	Pensija 1	Iki 1%	Iki 3%	1%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	9	Pensija 2	Iki 1%	Iki 3%	1%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	10	Pensija 3	Iki 1%	Iki 3%	1%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	11	Pensija 4	Iki 1%	Iki 3%	1%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „NORD/LB investicijų valdymas“	12	NORD/LB 1	Iki 1%	Iki 2,95%	0,95%	2,95%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 3,5%
	13	NORD/LB 2	Iki 1%	Iki 2,95%	0,95%	2,95%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 3,5%
	14	NORD/LB 3	Iki 1%	Iki 2,95%	0,95%	2,95%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 3,5%
UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“	15	Konservatyvaus investavimo Pensija 1	Iki 0,99%	Iki 1,15%	0,99%	1,15%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	16	Mišraus investavimo Pensija 2	Iki 0,99%	Iki 1,45%	0,99%	1,45%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%

3 PRIEDO TĚSINYS

UAB „Commercial Union Lietuva Gyvybės Draudimas“	17	Europensija	Iki 1%	Iki 7% už pirmus 2 dalyvavimo metus; iki 5% už vėlesnius dalyvavimo metus	1%	7% už pirmus 2 dalyvavimo metus; 5% už vėlesnius dalyvavimo metus	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	18	Europensija plus	Iki 1%	Iki 7% už pirmus 2 dalyvavimo metus; iki 5% už vėlesnius dalyvavimo metus	1%	7%(nuo 2004-04-01) iki 7% už pirmus 2 dalyvavimo metus; 5% už vėlesnius dalyvavimo metus)	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „Sampo gyvybės draudimas“	19	Konservatyvaus valdymo pensija SAMPO pensija	Iki 1%	Iki 10%	1%	7%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	20	SAMPO pensija 50	Iki 1%	Iki 10%	1%	7%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	21	SAMPO pensija 100	Iki 1%	Iki 10%	1%	7%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“	22	ERGO konservatyvusis	Iki 1%	Iki 10%	1%	4%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	23	ERGO balans	Iki 1%	Iki 10%	1%	5%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „Lindra – gyvybės draudimas“	24	Lindra konservatyvusis	Iki 1%	Pirmais veiksniais metais iki 5,5 %, antrais – iki 5%, trečiais – iki 3,5%	1%	5,5%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	25	Lindra subalansuotas	Iki 1%	Pirmais metais iki 5,5%, antrais – iki 5%, trečiais – iki 3,5%	1%	5,5%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „Parex investicijų valdymas“	26	Parex pensija 1	Iki 1%	Iki 1,5%	0%	0%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	27	Parex pensija 2	Iki 1%	Iki 1,5%	0%	0%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“	28	Seesam obligacijų	Iki 0,99%	Iki 3%	0,99%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	29	Seesam optimalus	Iki 0,99%	Iki 3%	0,99%	3%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“	30	PZU konservatyvusis	Iki 1%	Pirmais veiksniais metais iki 5,5 %, antrais – iki 5%, trečiais – iki 3,5%	1%	5,5%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%
	31	PZU subalansuotas	Iki 1%	Pirmais metais iki 5,5%, antrais – iki 5%, trečiais – iki 3,5%	1%	5,5%	0%	Iki 0,2%	Iki 0,2%	Iki 4%

4 PRIEDAS

2003-2005 m. pensijų kaupimo sutarčių pasirašymas pagal miestus

VSDFFV skyrius	Kaupimo dalyvių skaičius	VSDFF apdraustųjų skaičius	Kaupimo dalyvių dalis, proc.
Vilniaus skyrius	217724	387458	56,19
Kauno skyrius	77961	200394	38,90
Klaipėdos skyrius	53910	99913	53,96
Šiaulių skyrius	31313	68834	45,49
Panevėžio skyrius	29952	61642	48,59
Alytaus skyrius	25625	31968	80,16
Marijampolės skyrius	15523	30447	50,98
Tauragės skyrius	7890	15682	50,31
Telšių skyrius	7683	16050	47,87
Utenos skyrius	8170	17553	46,54
Jonavos skyrius	5408	13647	39,63
Kėdainių skyrius	9819	16137	60,85
Mažeikių skyrius	12822	22313	57,46
Plungės skyrius	6884	15200	45,29
Radviliškio skyrius	4790	11430	41,91
Rokiškio skyrius	4650	9205	50,52
Šilutės skyrius	5845	13031	44,85
Trakų skyrius	6318	16147	39,13
Ukmergės skyrius	5934	12731	46,61
Vilkaviškio skyrius	3938	9048	43,52
Akmenės skyrius	2276	5537	41,11
Anykščių skyrius	4585	6759	67,84
Biržų skyrius	3434	7311	46,97
Druskininkų skyrius	6637	7180	92,44
Ignalinos skyrius	2076	4312	48,14
Jurbarko skyrius	2154	6710	32,10
Joniškio skyrius	3448	6454	53,42
Kaišiadorių skyrius	5401	10614	50,89
Kelmės skyrius	2517	6295	39,98
Kretingos skyrius	4422	9857	44,86
Kupiškio skyrius	2563	5439	47,12
Lazdijų skyrius	1547	4350	35,56
Molėtų skyrius	2723	5341	50,98
Pakruojo skyrius	3560	6900	51,59
Pasvalio skyrius	3361	7308	45,99
Palangos skyrius	4224	6781	62,29
Prienu skyrius	3300	7874	41,91
Raseinių skyrius	3887	9877	39,35
Skuodo skyrius	1962	3668	53,49
Šakių skyrius	3175	7115	44,62
Šalčininkų skyrius	2173	6860	31,68
Švenčionių skyrius	2552	7497	34,04
Šilalės skyrius	2654	6179	42,95
Širvintų skyrius	1062	3569	29,76
Visagino skyrius	5562	11584	48,01
Varėnos skyrius	3446	6235	55,27
Zarasų skyrius	3799	4521	84,03

Papildomų savanoriškų pensijų kaupimo fondų mokesčiai, atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų

Valdymo įmonė	Eil. Nr.	Pensijų fondas	Pastovūs administravimo mokesčiai							Perėjimas į kitą PF, mokesčiai skaičiuojami nuo turto			
			Maksimalūs administravimo mokesčiai, numatyti pensijų fondų taisyklėse				Tikslūs mokesčiai, numatyti valdymo įmonių valdybos, stebėtojų tarybos ar administracijos vadovo sprendimais			Perėjimo į kitą PF vieną kartą per 12 mėn.		Perėjimo į kitą PF daugiau kaip vieną kartą per 12 mėn.	
			Nuo įmokų	Valdymo mokesčiai nuo turto	Depozitavimo mokesčiai	Sėkmės mokesčiai	Kitos išlaidos ****	Valdymo mokesčiai nuo turto	Nuo įmokų	Į tos pačios valdymo įmonės PF	Į kitos valdymo įmonės PF	Į tos pačios valdymo įmonės PF	Į kitos valdymo įmonės PF
UAB „SEB VB investicijų valdymas“	1	„Pensija 1 plus“	Iki 3 %	Iki 1%	Iki 0,3%	Nėra	yra	1%	2%	nėra	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**
	2	„Pensija 2 plus“	Iki 3%	Iki 1%	Iki 0,3%	nėra	yra	1%	3%	nėra	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**
UAB “NORD/LB investicijų valdymas”	3	„NORD/LB papildoma pensija“	Iki 3,95%	Iki 1,5%	Iki 0,25%	Nėra	yra	0% (nuo 2005 10 01 iki 2005 12 31)	2-3,95% *****	Valdymo įmonė nėra įsteigusi kitų III pakopos PF	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**, bet ne daugiau 0,5% pervedamų lėšų	Valdymo įmonė nėra įsteigusi kitų III pakopos PF	Priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio**, bet ne daugiau 2% pervedamų lėšų
UAB “Parex investicijų valdymas”	4	„Parex papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondas“	Iki 3%	Iki 1,5%	Iki 0,5%	Iki 20%*	Yra	0,99%	3%	Valdymo įmonė nėra įsteigusi kitų III pakopos PF	Iki 5%	Valdymo įmonė nėra įsteigusi kitų III pakopos PF	Iki 5%
UAB „Finasta investicijų valdymas“	5	„Finasta akcijų pensija plus“	Iki 2%	Iki 1%	Iki 0,2%	Iki 15%***	Yra	1%	0% (iki 2006 12 31)	nėra	nėra	nėra	Nėra
	6	„Finasta obligacijų pensija plus“	Iki 1%	Iki 1%	Iki 0,2%	nėra	yra	0,1% (iki 2006 12 31)	0% (iki 2006 12 31)	nėra	nėra	nėra	nėra

* nuo metinio pensijų sąskaitoje esančių lėšų prieaugio, viršijančio 6 mėnesių VILIBOR palūkanų normą

** išlaidos, susiję su dalyvio išėjimu: vienetų konvertavimo, lėšų pervedimo, sąskaitos uždarymo ir pan.

*** nuo lėšų pensijų sąskaitoje prieaugio per metus

**** kitos išlaidos: komisiniai finansų makleriams, mokesčiai už bankines paslaugas, auditą ir pan.

***** priklauso nuo įmokos dydžio